

รายงานการวิจัย (ฉบับย่อ)

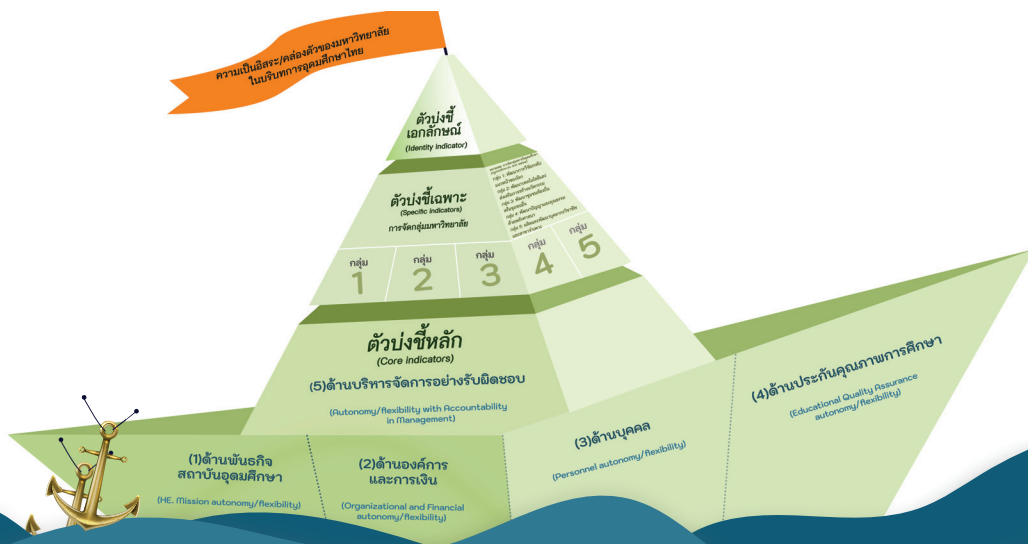
การพัฒนามาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย (Developing a Scale for Assessing Autonomy/Flexibility of Public Autonomous Universities in Thai Higher Education)

โดย

ศาสตราจารย์ ดร.องอาจ นัยพัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวิกา ตั้งประภา
ดร.ปิยวรรณ สนธิโสภณพันธ์
นางสาวณัฐรยานี เลขะวัฒนพงษ์

(หัวหน้าคณะผู้วิจัย)
(รองหัวหน้าคณะผู้วิจัย)
(ผู้ร่วมวิจัย)
(ผู้ช่วยวิจัย)

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันคลังสมองของชาติ

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนามาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว
ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย
(Developing a Scale for Assessing Autonomy/Flexibility of
Public Autonomous Universities in Thai Higher Education)

โดย

ศาสตราจารย์ ดร.องอาจ นัยวัฒน์	(หัวหน้าคณะผู้วิจัย)
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวิกา ตั้งประภา	(รองหัวหน้าคณะผู้วิจัย)
ดร.ปิยวรรณ สนธิสัมพันธ์	(ผู้ร่วมวิจัย)
นางสาวณัฐธยาน์ เลขะวัฒนพงษ์	(ผู้ช่วยวิจัย)

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันคลังสมองของชาติ
ภายใต้โครงการ การพัฒนามาตรวัดประเมินสถานะการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
(ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)
[สัญญาเลขที่ สคช RD 004/2564]

บทสรุปผู้บริหาร

“มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (Autonomous university)” เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการแต่อยู่ในกำกับของรัฐเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการที่มีความเป็นอิสระ (Autonomy) ความคล่องตัว (Flexibility) ในด้านเสรีภาพทางวิชาการ วิจัย การจัดองค์กรและการแบ่งส่วนงานภายใน การบริหารบุคคล การเงินและทรัพย์สิน มีประสิทธิภาพในการบริหารและการรับผิดชอบต่อสังคม สามารถจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ “ความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการ” เพื่อผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองความต้องการของประเทศ

การพัฒนา “เครื่องมือ” สำหรับใช้ในการ “วัดประเมินสถานะ” ความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย ถือเป็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการให้มีเครื่องมือสำหรับนำไปใช้กับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของประเทศ เพื่อการกำกับติดตามการดำเนินงาน การวางแผนการพัฒนา และการเตรียมความพร้อมของมหาวิทยาลัยไทยในระบบราชการที่สนใจ กำลังอยู่ระหว่าง หรือปรับเปลี่ยนสถานภาพไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐแล้ว ตลอดจนมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่มีสถานภาพนี้ตั้งแต่สถาปนาขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ “สารสนเทศ” ที่เป็นประโยชน์สำหรับนำไปใช้ “สนับสนุนการตัดสินใจ” ในการกำหนดนโยบาย วางแผน จัดวางกลยุทธ์ หรือมาตรการแทรกเสริม (Interventions) ใด ๆ ที่ช่วย “เอื้ออำนวย” ให้ผลของการปรับเปลี่ยนสถานภาพไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐดำเนินไปในแต่ละขั้นตอนตามแผน มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการพัฒนาตนเองของมหาวิทยาลัย รวมถึงเป็นประโยชน์ในระดับนโยบายกับหน่วยงานต้นสังกัด ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนการพัฒนา มหาวิทยาลัยให้บรรลุเป้าหมายของการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนามาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ประกอบด้วย 1) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย 2) เพื่อสร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) และ 3) เพื่อประเมินคุณภาพมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาของไทย)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย

กระบวนการดำเนินงานวิจัยโดยการผสมผสานวิธีการในระยะที่ 1 ออกแบบดำเนินการด้วยการสำรวจตามลำดับเวลา (Exploratory sequential-mixed methods design) กล่าวคือ 1) เริ่มต้นด้วยการศึกษาวิจัยเจาะลึกเชิงคุณภาพเพื่อสืบทราบความรู้ความจริงเกี่ยวกับความเชื่อ ความหมาย และความสำคัญเกี่ยวกับความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย (University autonomy) ในบริบทการอุดมศึกษาไทย ตลอดจนความคาดหวัง

ตามมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ที่ต้องการจำเป็นมีความอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินพันธกิจการเป็นสถาบันอุดมศึกษามากขึ้น) เพื่อให้ได้ความรู้ความจริงดังกล่าวนี้ คณะผู้วิจัยจึง ทำการ “วิเคราะห์เอกสาร” ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย และขณะเดียวกันก็ได้ทำการ “สัมภาษณ์เชิงลึก” ผู้บริหารระดับสูงและนักวิชาการ อุดมศึกษาไทยที่มีชื่อเสียงและอำนาจตัดสินใจเชิงนโยบาย โดยเฉพาะผู้เคยร่วมอุดมการณ์ขับเคลื่อนแนวคิดเชิงนโยบายการตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ที่ปรารถนาให้เป็นหน่วยงานรัฐที่มีอิสระในการบริหารจัดการตนเองมากขึ้น) รวมทั้งผู้ให้และผู้รับบริการที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการอุดมศึกษาของไทย ในลักษณะ “คู่ขนานกัน” จวบจนได้ข้อมูลพอเพียงสำหรับวิเคราะห์เผยความรู้ความจริงเกี่ยวกับความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยในมิติ (Dimensions) ตามมุมมองสากลและทัศนคติบริบทพื้นที่ของไทยในแง่มุมต่าง ๆ แล้ว นำเข้าสู่ 2) การวิจัย “เชิงสำรวจความคิดเห็น” ของตัวอย่างมหาวิทยาลัยไทยในวงกว้างโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire survey) ที่มีรายการข้อความตัวบ่งชี้ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยไทยต่าง ๆ ที่สร้างขึ้น ด้วยการนำความรู้ความจริงจากผลการวิจัยเชิงคุณภาพมาใช้ และเมื่อได้ข้อมูลเชิงปริมาณจากการสำรวจพอเพียงแล้วจึงทำการ “วิเคราะห์องค์ประกอบ (Exploratory factor analysis, EFA)” เพื่อกำหนดจำนวน และตั้งชื่อองค์ประกอบ รวมทั้งคัดเลือกตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบที่มีคุณภาพดีไว้ในแบบสอบถาม

ระยะที่ 2 : การสร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

การดำเนินงานการวิจัยและพัฒนาในระยะที่ 2 ดำเนินการโดย 1) “สัมภาษณ์” ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (ได้แก่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยและผู้เชี่ยวชาญด้านการอุดมศึกษาและด้านการวัดประเมินการศึกษา) เกี่ยวกับความเป็นอิสระ/คล่องตัวในประเด็นเจาะลึกตามองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่วิเคราะห์ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ว่าสำคัญ จำเป็นต่อการดำเนินพันธกิจการอุดมศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายการมีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2) “สร้างเกณฑ์มาตรฐาน” สำหรับใช้ในการพิจารณาตัดสินใจให้ค่าคะแนน (Scoring rubrics or guidelines) โดยใช้ “มาตรวัดประเมิน” ความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทอุดมศึกษาไทยที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการดำเนินงานวิจัยในระยะที่ 1 และ 3) “ปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐาน” สำหรับการประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทอุดมศึกษาไทย โดยอาศัย “ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก” ที่ได้จากผู้บริหารมหาวิทยาลัยและผู้เชี่ยวชาญด้านการอุดมศึกษาและด้านการวัดประเมินการศึกษามาใช้ประกอบการพิจารณาในการปรับปรุงคุณภาพร่วมด้วย

ระยะที่ 3 : การประเมินคุณภาพของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

การดำเนินงานการวิจัยระยะที่ 3 เริ่มต้นด้วย 1) การนำมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยฯ ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับใช้พิจารณาให้ค่าคะแนนในแต่ละ

ตัวบ่งชี้จากการดำเนินงานวิจัยระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ไปศึกษา “นำร่องทดลอง (Pilot study)” กับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 3 แห่ง (กลุ่มให้ความสนใจศึกษาวิจัย) และมหาวิทยาลัยในระบบราชการ 3 แห่ง (กลุ่มใช้เป็นฐานเปรียบเทียบ) ที่เลือกเจาะจงมาเป็นกรณีศึกษาเปรียบเทียบความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการเป็นหน่วยงานของรัฐที่ต่างสถานภาพ โดยให้มหาวิทยาลัยต่างสถานภาพวัดประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยตนเองด้วยมาตรวัดประเมินฯ ที่สร้างขึ้น และหลังนำร่องทดลองใช้มาตรวัดประเมินฯ ได้ “สัมภาษณ์เชิงลึก” ผู้บริหารมหาวิทยาลัยให้สะท้อนกลับการวัดประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยตนเองด้วยตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมิน จากนั้นจึง 2) นำผลการนำร่องทดลองใช้ตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยกรณีศึกษาต่างสถานภาพละ 3 แห่งไปทำการ “วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ” เพื่อแสดงถึงคุณภาพในด้านความเที่ยงตรงเชิงสภาพ (Concurrent validity) ของมาตรวัดประเมินฯ ที่สร้างขึ้น รวมทั้งศึกษาความสอดคล้องระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนแสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยกรณีศึกษาทั้ง 2 สถานภาพกับค่าเฉลี่ยของคะแนนผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งในรอบเวลา 3 ปีย้อนหลัง และทำการคำนวณหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของมาตรวัดประเมินฯ หลังจากนั้น จึงทำการ 3) ปรับปรุงตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย

ผลการ “วิเคราะห์องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้” ของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 : ด้านวิชาการและวิจัย (9 ตัวบ่งชี้) มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบอยู่ระหว่าง .638 - .829 องค์ประกอบที่ 2 : ด้านการบริหารจัดการอย่างรับผิดชอบ (6 ตัวบ่งชี้) มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบอยู่ระหว่าง .771 - .913 องค์ประกอบที่ 3 : ด้านบุคคล (6 ตัวบ่งชี้) มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบอยู่ระหว่าง .594 - .733 องค์ประกอบที่ 4 : ด้านประกันคุณภาพการศึกษา (4 ตัวบ่งชี้) มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบอยู่ระหว่าง .679 - .772 และ องค์ประกอบที่ 5 : ด้านองค์การและการเงิน (6 ตัวบ่งชี้) มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบอยู่ระหว่าง .431 - .681 ซึ่งเมื่อพิจารณาค่าความแปรปรวนขององค์ประกอบ (Eigenvalue) พบว่า ทั้ง 5 องค์ประกอบสามารถอธิบายความแปรปรวนสะสมได้ร้อยละ 78.085

2. ผลการสร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

ผลการ “สร้างเกณฑ์มาตรฐาน” สำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) ได้ตัวบ่งชี้ “ฉบับร่าง” ที่สะท้อนสถานะการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐโดยการแสดงความเป็น

อิสระของมหาวิทยาลัย ด้วย “ตัวบ่งชี้หลัก (Core indicators)” ที่เป็นภาระหน้าที่หลักของการเป็นสถาบันอุดมศึกษาไทย จำนวน 31 ตัวบ่งชี้ “ตัวบ่งชี้เฉพาะ (Specific indicators)” ที่ตอบสนองจุดประสงค์และภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัยตามการจัดกลุ่มของมหาวิทยาลัย กลุ่ม 1 พัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก (Global and frontier research) กลุ่ม 2 พัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม (Technology and innovation) กลุ่ม 3 พัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น (Area-based and community) กลุ่ม 4 พัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยศาสนา (Moral and intellectual cultivation) และกลุ่ม 5 ผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพหรือสาขาจำเพาะ (Development of professionals and specialists) จำนวน 15 ตัวบ่งชี้ โดยในแต่ละกลุ่มประกอบด้วยตัวบ่งชี้เฉพาะ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ และ “ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (Identity indicator)” เป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อนถึงความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินงานเพื่อตอบสนอง อัตลักษณ์หรือความโดดเด่นของมหาวิทยาลัย จำนวน 1 ตัวบ่งชี้ โดยตัวบ่งชี้มีลักษณะเป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อนปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ (Output) ที่แสดงการพัฒนาในเชิงระบบ กล่าวโดยสรุปมีจำนวนตัวบ่งชี้ที่มหาวิทยาลัยใช้ในการประเมินตนเองทั้งสิ้น 35 ตัวบ่งชี้

สำหรับ “เกณฑ์การประเมิน” มีลักษณะเป็น Rubric scoring 4 ระดับ ประกอบด้วย จำกัด/ถูกต้อง ค่อนข้างจำกัด/ถูกต้อง ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว และอิสระ/คล่องตัว ตามลำดับ โดยในแต่ละระดับมีคำอธิบาย (descriptor) ที่สะท้อนความเป็นอิสระ/คล่องตัวในส่วนของปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์

ในส่วนของ “การแปลผลของผลการประเมินตนเอง” มีเกณฑ์การแปลผลการประเมิน ประกอบด้วย ผลการประเมินตัวบ่งชี้หลัก ตัวบ่งชี้เฉพาะ และตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย โดยมีเกณฑ์มาตรฐานการแปลความหมายของคะแนน คือ คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.75 หมายถึง มีความอิสระและคล่องตัวน้อย (หรือ มีข้อจำกัด/ถูกต้องมาก) คะแนนเฉลี่ย 1.76 – 2.50 หมายถึง มีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างน้อย (หรือ มีข้อจำกัด/ถูกต้องค่อนข้างมาก) คะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.25 หมายถึง มีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างมาก (หรือ มีข้อจำกัด/ถูกต้องค่อนข้างน้อย) และ คะแนนเฉลี่ย 3.26 – 4.00 หมายถึง มีความอิสระและคล่องตัวมาก (หรือ มีข้อจำกัด/ถูกต้องน้อย)

3. ผลการประเมินคุณภาพของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

3.1 ผลการนำร่องทดลองใช้มาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

ผลการ “ทดลองนำร่องใช้ (Try-out or pilot)” มาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวกับกรณีศึกษามหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 6 แห่ง ที่อาสาสมัครเข้าร่วมในการศึกษาวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยทั้ง 2 กลุ่ม ได้แก่ มหาวิทยาลัยมีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (โดยมีการเปลี่ยนสถานภาพจากมหาวิทยาลัยของรัฐ) และ มหาวิทยาลัยมีสถานภาพยังไม่ได้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยอยู่ระหว่างการดำเนินการเปลี่ยนสถานภาพจากมหาวิทยาลัยของรัฐไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และ มหาวิทยาลัยมีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ มีระดับของการบริหารจัดการหรือการปกครองตนเอง (State of being self-governing) ของมหาวิทยาลัยที่มีเสรีภาพ (Freedom)

ในการกำหนดทิศทางของการดำเนินงานตามพันธกิจด้านต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองอย่างคล่องตัว โดยปราศจากการควบคุมสั่งการหรือกำหนดบังคับของบุคคลหรือคณะบุคคลจากหน่วยงานหรือองค์กรใด ๆ ที่อยู่ภายนอกมหาวิทยาลัยในแต่ละส่วน โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

1. การดำเนินการพื้นฐานสำคัญที่เป็นพันธกิจของมหาวิทยาลัย (กลุ่มตัวบ่งชี้หลัก : Core indicators) พบว่า มหาวิทยาลัยมีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (โดยมีการเปลี่ยนสถานภาพจากมหาวิทยาลัยของรัฐ) มีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างมากถึงมาก ส่วนมหาวิทยาลัยมีสถานภาพยังไม่ได้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยอยู่ระหว่างการดำเนินการเปลี่ยนสถานภาพจากมหาวิทยาลัยของรัฐไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และ มหาวิทยาลัยมีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ มีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างน้อยถึงค่อนข้างมาก

2. การดำเนินพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยแต่ละกลุ่ม (จำแนกตามกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2564) (กลุ่มตัวบ่งชี้เฉพาะ : Specific indicators) ที่มุ่งเน้นให้บรรลุเป้าหมายสู่ความเป็นเลิศเป็นผลสำเร็จตามยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย กลุ่ม 1 พัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก (Global and frontier research) กลุ่ม 2 พัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม (Technology and innovation) กลุ่ม 3 พัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น (Area-based and community) กลุ่ม 4 พัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยศาสนา (Moral and intellectual cultivation) และ กลุ่ม 5 ผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพหรือสาขาจำเพาะ (Development of professionals and specialists) พบว่า มหาวิทยาลัยมีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (โดยมีการเปลี่ยนสถานภาพจากมหาวิทยาลัยของรัฐ) มีความอิสระและคล่องตัวมาก ส่วนมหาวิทยาลัยมีสถานภาพยังไม่ได้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ซึ่งประกอบด้วย มหาวิทยาลัยอยู่ระหว่างการดำเนินการเปลี่ยนสถานภาพจากมหาวิทยาลัยของรัฐไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และ มหาวิทยาลัยมีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ มีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างน้อยถึงมาก

3. การดำเนินพันธกิจที่มุ่งเน้นให้บรรลุผลตามเป้าหมายได้อย่างโดดเด่นในลักษณะเฉพาะตัว (ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย : Identity indicator) พบว่า มหาวิทยาลัยมีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (โดยมีการเปลี่ยนสถานภาพจากมหาวิทยาลัยของรัฐ) มีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างมากถึงมาก ส่วนมหาวิทยาลัยมีสถานภาพยังไม่ได้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยอยู่ระหว่างการดำเนินการเปลี่ยนสถานภาพจากมหาวิทยาลัยของรัฐไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และ มหาวิทยาลัยมีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ มีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างน้อยถึงมาก

3.2 ผลการประเมินมาตรฐานวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

ผู้ใช้ตัวบ่งชี้และผู้ทรงคุณวุฒิได้ “สะท้อนผลการทดลอง” ประเมินความมีอิสระของมหาวิทยาลัยตนเอง สรุปประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้

1) ตัวบ่งชี้ที่ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้หลัก (Core indicators) ตัวบ่งชี้เฉพาะ (Specific indicators) และตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (Identity indicator) สามารถสะท้อนความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยได้อย่างครอบคลุมและมีความเหมาะสมในการนำไปใช้

2) เกณฑ์การประเมินมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้ทางปฏิบัติได้

3) ผลการประเมินให้สารสนเทศหลากหลายมิติและสามารถสะท้อนผลความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยได้อย่างรอบด้าน

นอกจากนี้ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย มีความเห็นว่า ตัวบ่งชี้ที่ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้หลัก (Core indicators) ตัวบ่งชี้เฉพาะ (Specific indicators) และ ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (Identity indicator) สามารถ “สะท้อนความเป็นอิสระ” ของมหาวิทยาลัยได้อย่างครอบคลุม และมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ เกณฑ์การประเมินมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้ทางปฏิบัติ ซึ่งมหาวิทยาลัยสามารถเห็นแนวทางการดำเนินงานตามระดับคุณภาพ ทำให้สามารถวินิจฉัยองค์กรและเห็นโปรไฟล์การพัฒนาในการ “ยกระดับ” ก้าวสู่ความมีอิสระในระดับที่สูงขึ้นได้อย่างชัดเจน

จากการพิจารณา “ผลการประเมินตนเอง” จากการทดลองใช้มาตรวัดประเมินฯ และการนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน จนทำให้ได้มาตรวัดประเมินสถานะ ความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) และมีคู่มือการใช้มาตรวัดประเมินฯ ที่มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความมีประโยชน์ และความรับผิดชอบ

นอกจากนี้ ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยยังได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินให้มีความเหมาะสมและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผลการประเมินความเที่ยงตรงเชิงสภาพ

ผลการประเมิน “ความเที่ยงตรงเชิงสภาพ” ประกอบด้วย ผลการเปรียบเทียบสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) ระหว่างมหาวิทยาลัยมีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐกับมหาวิทยาลัยมีสถานภาพยังไม่ได้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผลการประเมินที่ได้จากการประเมินตนเองโดยมหาวิทยาลัยกับผลการประเมินตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา มีดังนี้

ผลการ “เปรียบเทียบสถานะ” ความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) ระหว่างมหาวิทยาลัยมีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐกับมหาวิทยาลัยมีสถานภาพยังไม่ได้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พบว่า มหาวิทยาลัยทั้ง 2 กลุ่ม มีระดับของการบริหารจัดการหรือการปกครองตนเอง (State of being self-governing) ที่มีเสรีภาพ (Freedom) ในการกำหนดทิศทางของการดำเนินงานตามพันธกิจด้านต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองอย่างคล่องตัว โดยปราศจากการควบคุมสั่งการหรือกำหนดบังคับของบุคคลหรือคณะบุคคลจากหน่วยงานหรือองค์กรใด ๆ ที่อยู่ภายนอกมหาวิทยาลัย ทั้งในส่วนของ การดำเนินการพื้นฐานสำคัญที่เป็นพันธกิจของมหาวิทยาลัย (กลุ่มตัวบ่งชี้หลัก : Core indicators) การดำเนินพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยแต่ละกลุ่ม (จำแนกตามกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2564) (กลุ่มตัวบ่งชี้เฉพาะ : Specific indicators) และการดำเนินพันธกิจที่มุ่งเน้นให้บรรลุผลตามเป้าหมายได้อย่างโดดเด่นในลักษณะ

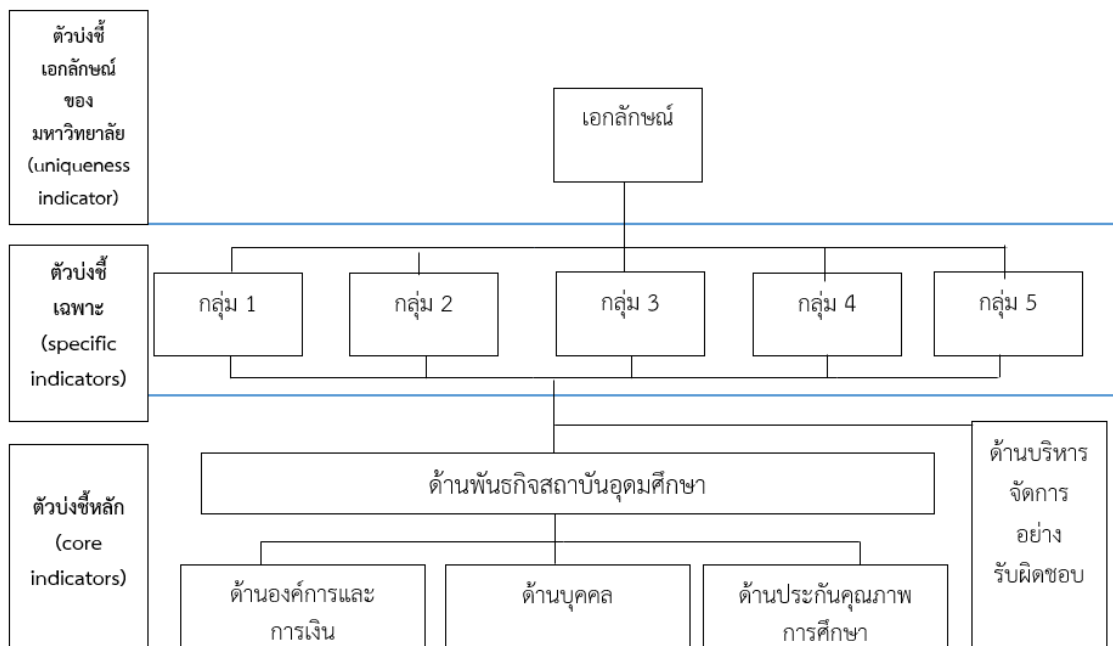
เฉพาะตัว (ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย : Identity indicator) ที่ “แตกต่างกัน” อย่างชัดเจน โดยมหาวิทยาลัยมีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมีความอิสระและคล่องตัว “สูงกว่า” มหาวิทยาลัยมีสถานภาพยังไม่ได้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

นอกจากนี้ จากผลการวิเคราะห์ “ความสอดคล้องของผลการประเมิน” ที่ได้จากการประเมินตนเอง โดยมหาวิทยาลัยกับผลการประเมินตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า มีข้อมูลที่สอดคล้องกัน โดยมีความสัมพันธ์ใน “ทิศทางเดียวกัน” กล่าวคือ มหาวิทยาลัยที่มีความอิสระและคล่องตัวสูงก็มีผลการประเมินตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่สูงเช่นกัน ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ามาตรฐานวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) “มีคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงสภาพ” อีกทั้งยังพบว่าผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องภายในของมาตรวัดประเมินฯ (Internal consistency) ที่คำนวณตามสูตร Cronbach’s alpha มีค่าเท่ากับ .977 ($n = 50$) (สำหรับมาตรวัดประเมินฯ ฉบับที่สร้างขึ้นครั้งแรกมี ตัวบ่งชี้จำนวน 47 ตัว) และเท่ากับ .962 ($n = 6$) (สำหรับมาตรวัดประเมินฯ ฉบับปรับปรุงคุณภาพจากฉบับแรกที่มี ตัวบ่งชี้ จำนวน 35 ตัว) แสดงว่ามาตรวัดประเมินฯ ที่สร้างขึ้น “มีคุณภาพด้านความเชื่อมั่น” เพราะบ่งชี้ความสอดคล้องกันระหว่างค่าคะแนนแต่ละตัวบ่งชี้ (Item score) กับค่าคะแนนรวมทุกตัวบ่งชี้ (Total score) ความเป็นอิสระ/คล่องตัวที่อยู่ในมาตรวัดประเมินฯ อีกทั้งยังพบอีกว่าค่าเฉลี่ยระดับความอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยกรณีศึกษา ($n = 6$) ที่วัดประเมินค่าด้วยตัวบ่งชี้แต่ละกลุ่ม “มีความสัมพันธ์กัน” อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับค่าเฉลี่ยความอิสระ/คล่องตัวฯ ที่วัดประเมินค่าด้วยตัวบ่งชี้รวมทุกกลุ่มอยู่ในระดับสูง ($r_{XY} = .840-.998 ; p < .01$)

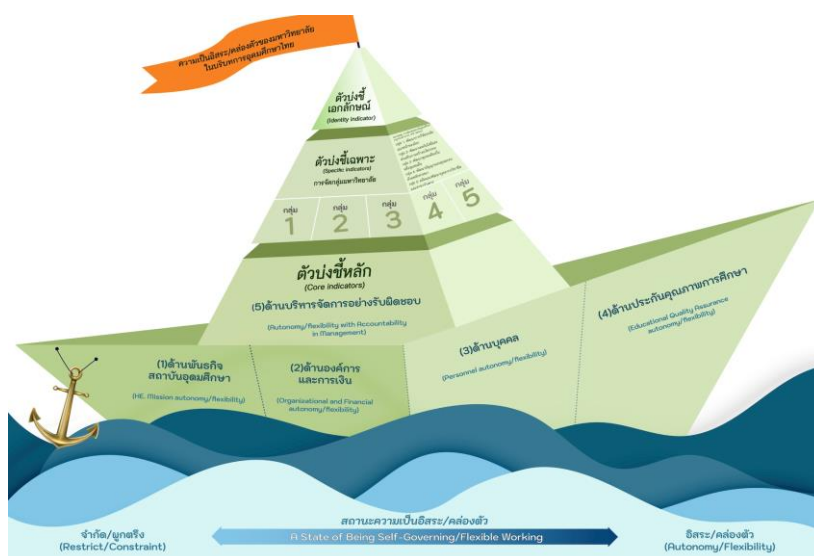
3.3 ผลการปรับปรุงตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

คณะผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะมาปรับตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) ให้เป็น “ฉบับสมบูรณ์” โดยมีตัวบ่งชี้ที่สะท้อนสถานะการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐโดยการแสดง “ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย” โดยผลการปรับปรุงตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน ทำให้ได้ตัวบ่งชี้ที่สะท้อนสถานะการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐโดยการแสดงความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยด้วย “ตัวบ่งชี้หลัก (Core indicators)” ที่เป็นภาระหน้าที่หลักของการเป็นสถาบันอุดมศึกษาไทย จำนวน 35 ตัวบ่งชี้ “ตัวบ่งชี้เฉพาะ (Specific indicators)” ที่ตอบสนองจุดประสงค์และภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัยตามการจัดกลุ่มของมหาวิทยาลัย กลุ่ม 1 พัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก (Global and frontier Research) กลุ่ม 2 พัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม (Technology and innovation) กลุ่ม 3 พัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น (Area-based and community) กลุ่ม 4 พัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยศาสนา (Moral and intellectual cultivation) และ กลุ่ม 5 ผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพหรือสาขาจำเพาะ (Development of professionals and specialists) จำนวน 15 ตัวบ่งชี้ โดยในแต่ละกลุ่ม

ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้เฉพาะ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ และ “ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (Identity indicator)” เป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อนถึงความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินงานเพื่อตอบสนองอัตลักษณ์หรือความโดดเด่นของมหาวิทยาลัย จำนวน 1 ตัวบ่งชี้ โดยตัวบ่งชี้มีลักษณะเป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อนปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ (Output) ที่แสดงการพัฒนาในเชิงระบบ กล่าวโดยสรุปมีจำนวนตัวบ่งชี้ที่มหาวิทยาลัยใช้ในการประเมินตนเองทั้งสิ้น 39 ตัวบ่งชี้ มีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกันตามแนวคิดเชิงหลักการ ดังภาพที่ 1 และ ภาพที่ 2

ภาพที่ 1 สรุปแนวคิดตัวบ่งชี้ที่สะท้อนสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยการแสดง “ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย”

ภาพที่ 7 “เรือ” สรุปแนวคิดเชิงหลักการขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย 2) สร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) และ 3) ประเมินคุณภาพของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) โดยใช้แนวดำเนินการผสมผสานวิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณในการศึกษาวิจัยที่แบ่งออกเป็น 3 ระยะหลัก ได้แก่ ระยะที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย ที่ดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการเชิงคุณภาพโดยสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และตามด้วยวิธีการเชิงปริมาณโดยวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจและคัดเลือกตัวบ่งชี้ ระยะที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเจตนารมณ์ ความคาดหวังและความสำเร็จของการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ แล้วดำเนินการวิจัยโดยร่างเกณฑ์มาตรฐานการประเมินความเป็นอิสระ/ความคล่องตัวของมหาวิทยาลัย และสร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐฯ และระยะที่ 3 การประเมินคุณภาพของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐฯ โดยนำตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการประเมินฯ ที่พัฒนาขึ้นไปนำร่องทดลองใช้กับมหาวิทยาลัยกรณีศึกษา 6 แห่ง แล้วสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารของมหาวิทยาลัยที่นำมาตราวัดประเมินฯ ไปใช้วัดประเมินมหาวิทยาลัยของตน รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญด้านวัดประเมินและอุดมศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงสภาพและความเชื่อมั่นของมาตรวัดประเมินฯ รวมทั้งได้ปรับปรุงตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการประเมินฯ ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย พบว่า มาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย ที่สะท้อนถึง “ความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย” มีจำนวนทั้งหมด 39 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้หลัก จำนวน 35 ตัวบ่งชี้ ซึ่งเป็นภาระหน้าที่หลักการเป็นสถาบันอุดมศึกษาไทย มี 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ด้านพันธกิจสถาบันอุดมศึกษา ด้านองค์การและการเงิน ด้านบุคคล ด้านประกันคุณภาพการศึกษา และด้านบริหารจัดการอย่างรับผิดชอบ ตัวบ่งชี้เฉพาะ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ที่ตอบสนองจุดประสงค์และภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัยตามการจัดกลุ่มของมหาวิทยาลัยไทย และ ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย จำนวน 1 ตัวบ่งชี้ สะท้อนถึงความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างโดดเด่นในแบบฉบับเฉพาะตัวที่เป็นหนึ่งเดียวของมหาวิทยาลัย โดยตัวบ่งชี้หลักพัฒนาขึ้นโดยมุ่งให้สะท้อนปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ที่แสดงถึงกระบวนการพัฒนาเชิงระบบ และมีเกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ ประกอบด้วย 1) จำกัด/ถูกต้อง 2) ค่อนข้างจำกัด/ถูกต้อง 3) ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว และ 4) อิสระ/คล่องตัว ตามลำดับ และผลการทดลองใช้และประเมินคุณภาพของมาตรประเมินพบว่า มาตรประเมินมีความถูกต้อง (เที่ยงตรงเชิงสภาพและเชื่อมั่นได้) ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความมีประโยชน์ และความรับผิดชอบ

คำสำคัญ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ, มาตรวัดความเป็นอิสระ/ความคล่องตัว, อุดมศึกษาไทย, การประเมินตนเอง

Abstract

The objectives of this study were to 1) analyze components and develop indicators of an autonomy scale for assessing the state of an autonomous university, 2) provide a qualitative benchmark for measuring the state of an autonomous university, 3) evaluate the autonomy scale for assessing the state of an autonomous university. This research was conducted both the quantitative and qualitative aspects. The research methodology was divided into 3 phases: Phase 1 is analyzing the components and develop indicators of the university autonomy and flexibility in Thai higher education by conducting qualitative research using content analysis and expert interviews and quantitative investigation through Exploratory Factor Analysis (EFA). Phase 2 is conducting in-depth interviews with professionals regarding their expectations and accomplishments of an autonomous university by developing criteria for evaluating university autonomy/flexibility and benchmarking for assessing an autonomous university's status. Phase 3 is an evaluation of the autonomy scale for assessing the state of an autonomous university. The research was conducted by applying the developed indicators and benchmarks for assessing the independence/flexibility of six case study universities and then conducting in-depth interviews regarding the self-evaluation, concurrent Validity, enhancement indicators and rubric scoring.

According to the study's findings, an autonomy scale for assessing the state of an autonomous university that demonstrates "university independence/flexibility" requires a total of 39 indicators, 35 of which are core indicator of Thai higher education institutions comprising five subcomponents: main mission of higher education intuitions, organization and finance, human resources, quality assurance, and responsible management. According to the university's classification, three specific indicators serve the institution's purpose and responsibilities. In addition, one indicator of university identity reflects the independence/ flexibility of operations in response to the university's identity. The indicators reflect inputs and processes. In addition, there were four levels of assessment criteria: 1) limited/fixed, 2) somewhat limited/fixed, 3) relatively independent/flexible, and 4) independent/flexible. According to trial and evaluation results, the autonomy scale was accurate, appropriate, feasible, helpful, responsible, and accurate in concurrent validity

Keywords autonomous university, autonomy/flexibility scale, Thai higher education, self-assessment

คำนำ

“การพัฒนามาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย” เป็นงานวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันคลังสมองของชาติ ภายใต้โครงการ “การพัฒนามาตรวัดประเมินสถานะการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) ตามสัญญาเลขที่ สคช RD 004/2564 โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2564 จนถึงวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2565 แต่เนื่องจากนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2563 เป็นต้นมา ได้เกิดวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) ในประเทศไทย และประเทศต่าง ๆ ทั่วทุกมุมโลกอย่างรุนแรงและต่อเนื่องจวบจนถึงปัจจุบัน ส่งผลให้การดำเนินการวิจัยและพัฒนาในครั้งนี้เป็นไปได้ช้ากว่าที่คาดการณ์ไว้และไม่สามารถคาดเดาสถานการณ์ล่วงหน้าได้ในบางช่วงเวลา

คณะผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยและพัฒนา โดยเลือกแนวทางการ “ผสมผสานวิธีการ” เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (mixed-methods approach) ที่เริ่มต้นกระบวนการศึกษาแบบเจาะลึกด้วย “วิธีการเชิงคุณภาพเป็นหลัก (QUAL methods)” เพื่อ “สืบเสาะ” ให้ได้ความรู้ความจริงเกี่ยวกับ “องค์ประกอบ” ด้านความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย (university autonomy/ flexibility) ในบริบทการอุดมศึกษาไทยที่เปิดเผยมาจากการรับรู้และการตีความผ่านประสบการณ์ทางวิชาการและการบริหารของผู้เชี่ยวชาญพิเศษทางด้านการอุดมศึกษาไทยให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งบทวนประเด็นที่ศึกษานี้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ จากนั้นนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้สร้างเป็น “ตัวบ่งชี้ตามภาวะสันนิษฐาน” ความเป็นอิสระ/ความคล่องตัวของมหาวิทยาลัยที่สุ่มทุกกลุ่มและทั่วทุกภูมิภาคของไทยมาเป็นตัวอย่าง แล้วใช้ “วิธีการเชิงปริมาณ (QUAN methods)” ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) แล้วนำตัวบ่งชี้ตามองค์ประกอบที่วิเคราะห์เชิงปริมาณไป “นำร่องทดลองใช้” วัดประเมิน “สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว” ของมหาวิทยาลัยที่เป็นตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม (จำแนกตามกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2564) และนำข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากการทดลองใช้มา “ปรับปรุงคุณภาพ” ตัวบ่งชี้แต่ละองค์ประกอบ จากนั้นจึงนำมาตราวัดประเมินและคู่มือการใช้ (บรรจุกฎเกณฑ์การให้คะแนน (scoring rubrics) และเกณฑ์มาตรฐานการแปลความหมายคะแนน) ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดประเมินและการบริหารมหาวิทยาลัย “ประเมินคุณภาพ” บนฐานความเชี่ยวชาญของตน (expert judgement)

การดำเนินการวิจัยและพัฒนาด้วยแนวทางการผสมผสานวิธีการดังที่ระบุข้างต้น สามารถดำเนินการจนแล้วเสร็จสมบูรณ์ได้ตามจุดมุ่งหมาย โดยคณะผู้วิจัยได้รับกำลังใจและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในช่วงรวบรวมข้อมูลแบบเจาะลึกเชิงคุณภาพและการสำรวจวงกว้างเชิงปริมาณตลอดกระบวนการทำวิจัยอย่างดียิ่งจากผู้อำนวยการสถาบันคลังสมองแห่งชาติ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.พีรเดช ทองอำไพ รวมถึง ผู้จัดการโครงการวิจัย คือ คุณฉันทลักษณ์ อัจฉาญ พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่สถาบันคลังสมองของชาติที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินทุกกิจกรรมการวิจัย คณะผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ประกาศคุณูปการ

คณะผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการอุดมศึกษา ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการอุดมศึกษาและการวิจัยสถาบันเชิงประเมิน รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่กรุณาให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละระยะของการวิจัย ประกอบด้วย

ศาสตราจารย์ ดร.พระธรรมวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปญโญ) ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ศาสตราจารย์ ดร.คุณหญิง สุชาดา กิรินันท์ ศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ศาสตราจารย์ ดร.พีรศักดิ์ จันทร์ประทีป ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร อาจารย์มนตรี ภูวกรกิจ และคุณถาวร ชลัษเฐียร ที่กรุณาให้แนวคิดเชิงหลักการ นิยามความหมาย ระบุองค์ประกอบ และเสนอข้อคิดทั่วไปเกี่ยวกับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก

ศาสตราจารย์ ดร.ปทีป เมธาคุณวุฒิ รองศาสตราจารย์ ดร.ไทย ทิพย์สุวรรณกุล รองศาสตราจารย์ ดร.พิชิต ฤทธิจรูญ ที่สละเวลาตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ในมาตรวัดประเมินฯ ที่สร้างขึ้น โดยให้ตัวอย่างผู้บริหารทุกระดับของมหาวิทยาลัยที่สุ่มมาศึกษาวิจัยระบุความสำคัญสะท้อนความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย รวมทั้ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระมหาฉัตรชัย สุธดตชโย รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ รองศาสตราจารย์ ดร.กองพล อารีรักษ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพล เยื้องกลาง และคุณกฤษดา ทรัพย์ทวยชน ที่ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อช่วยเติมเต็มความเข้าใจในผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบให้ลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น ก่อนคณะผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์และพิเคราะห์ที่ตัดสินใจคัดเลือกและปรับปรุงตัวบ่งชี้ รวมทั้งพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย

ผู้บริหารระดับสูง (อธิการบดี รองอธิการบดี และผู้ช่วยอธิการบดี) ระดับกลาง (คณบดี รองคณบดี และผู้ช่วยคณบดี ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และผู้ช่วยผู้อำนวยการ) และระดับปฏิบัติการ (หัวหน้าภาควิชาและประธานสาขาวิชา/หลักสูตร) รวมทั้งผู้บริหารหน่วยงานสนับสนุนวิชาการ (ผู้อำนวยการ หัวหน้าสำนักงาน และเลขานุการ) ของมหาวิทยาลัยในระบบราชการและในกำกับของรัฐบาลต่าง ๆ ทั่วประเทศ ที่สุ่มมาเป็นตัวอย่างให้ข้อมูลผ่านการตอบแบบสอบถามระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้ความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น

ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย (ในระบบราชการ 3 แห่ง และในกำกับของรัฐบาล 3 แห่ง) ที่เป็นผู้แทนของมหาวิทยาลัยในกลุ่ม 1: จำนวน 1 แห่ง กลุ่ม 2: จำนวน 1 แห่ง กลุ่ม 3: จำนวน 2 แห่ง กลุ่ม 4: จำนวน 1 แห่ง และ กลุ่ม 5: จำนวน 1 แห่ง (ด้วยเหตุผลทางด้านจริยธรรมการวิจัย จึงไม่เปิดเผยชื่อผู้บริหารและชื่อมหาวิทยาลัย) และสุดท้ายขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ไมตรี อินทรประสิทธิ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ และ คุณนุชนภา รื่นอบเชย ที่สละเวลาประเมินคุณภาพของมาตรวัดประเมินฯ ภายหลังจากคณะผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงตามผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำร่องทดลองใช้วัดประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในแต่ละกลุ่ม

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิด้านการอุดมศึกษา ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการอุดมศึกษาและการวิจัยสถาบันเชิงประเมิน ประธานที่ประชุมประธานอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และทุกท่านดังที่กล่าวข้างต้นมา ณ โอกาสนี้

ศาสตราจารย์ ดร.องอาจ นัยพัฒน์ และคณะ
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

30 มิถุนายน พ.ศ.2565

สารบัญ

	หน้าที่
บทสรุปผู้บริหาร	ก
บทคัดย่อ	ณ
คำนำ	ฎ
ประกาศศุณูปการ	ฏ
สารบัญ	ฐ
สารบัญตาราง	ฒ
สารบัญภาพ	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย.....	1
จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของโครงการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะที่สำคัญ.....	7
กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย.....	12
ประโยชน์ของการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ.....	14
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	17
การปฏิรูปมหาวิทยาลัยในยุคสมัยการเปลี่ยนแปลง.....	17
ความมีอิสระ (autonomy) ภายใต้อำนาจรับผิดชอบ (accountability) ในการปฏิรูป มหาวิทยาลัยสู่ความเป็นเลิศ.....	18
ความหมาย องค์ประกอบ และกระบวนการปรับเปลี่ยนสถานภาพสู่การเป็นมหาวิทยาลัย ในกำกับของรัฐ.....	19
นโยบายและการดำเนินงานส่งเสริมความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยไทย.....	20
นโยบายและกลยุทธ์เอื้ออำนวยต่อการเพิ่มพูนความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย.....	21
ตัวบ่งชี้และการพัฒนาตัวบ่งชี้.....	22
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	24
ระยะที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว ของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย.....	24
ระยะที่ 2 การสร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/ คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย).....	32
ระยะที่ 3 การประเมินคุณภาพของมาตรฐานวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย).....	35

สารบัญ (ต่อ)

	หน้าที่
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	39
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/ คลังตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย.....	39
ตอนที่ 2 ผลการสร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/ คลังตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย).....	47
ตอนที่ 3 ผลการประเมินคุณภาพของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คลังตัว ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มี ส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย).....	50
บทที่ 5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ.....	78
สรุปผล.....	79
ข้อเสนอแนะ.....	86
บรรณานุกรม.....	88
ภาคผนวก.....	92

สารบัญตาราง

		หน้าที่
ตารางที่ 1	ตัวอย่างผลการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ.....	40
ตารางที่ 2	ตัวอย่างตัวบ่งชี้และคำอธิบายตัวบ่งชี้.....	41
ตารางที่ 3	จำนวนองค์ประกอบ ค่าไอเกน ค่าร้อยละของความแปรปรวนและความแปรปรวน สะสม และค่าร้อยละของความแปรปรวนและความแปรปรวนสะสมที่สกัดด้วยวิธี แกนหลัก (PAF).....	44
ตารางที่ 4	ผลการปรับปรุงตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน.....	63

สารบัญภาพ

	หน้าที่
ภาพที่ 1	กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 12
ภาพที่ 2	แนวดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานสำรวจตามกาลเวลาที่ใช้ดำเนินการวิจัยใน ระยะที่ 1..... 27
ภาพที่ 3	Scree plot แสดงจำนวนองค์ประกอบที่สกัดด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (PC)..... 43
ภาพที่ 4	กราฟใยแมงมุมแสดงค่าเฉลี่ยสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย ในกำกับของรัฐ (มหาวิทยาลัยที่ 1-3) และมหาวิทยาลัยในระบบราชการ (มหาวิทยาลัยที่ 4-6) ที่เป็นกรณีศึกษานำร่องทดลองใช้มาตรวัดประเมินฯ แยกตามตัวบ่งชี้หลัก ตัวบ่งชี้เฉพาะ และตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย..... 54
ภาพที่ 5	สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐและ มหาวิทยาลัยในระบบราชการ จำแนกตามองค์ประกอบ..... 59
ภาพที่ 6	สรุปแนวคิดตัวบ่งชี้ที่สะท้อนสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย ในกำกับของรัฐโดยการแสดง “ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย” 62
ภาพที่ 7	“เรือ” สรุปแนวคิดเชิงหลักการขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้สถานะความเป็น อิสระ/และคล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย..... 63

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

“การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา” ถือเป็นการศึกษาในระดับสำคัญที่ช่วยในการพัฒนากำลังคนของชาติ ให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเพื่อไปปฏิบัติงานในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ โดยรัฐบาลและนักวิชาการทางการศึกษาได้ส่งเสริมให้มีการปฏิรูประบบใหม่ด้วยการ “เปลี่ยนแปลงลักษณะ” ของมหาวิทยาลัยให้เป็น “มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ” ที่ไม่เป็นส่วนราชการแต่อยู่ในกำกับของรัฐ เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการให้มีความเป็นอิสระ (autonomy) ความคล่องตัว (flexibility) ในด้านเสรีภาพทางวิชาการ การวิจัย การจัดองค์กร การแบ่งส่วนงานภายใน การบริหารบุคคล และการเงินและทรัพย์สิน เพื่อให้มหาวิทยาลัยมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการอย่างรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการเพื่อผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองความต้องการของประเทศ ทั้งนี้ “ความเป็นอิสระ (autonomy)” ของมหาวิทยาลัยขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของแต่ละมหาวิทยาลัยและภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัยที่ถูกกำหนดโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Maassen, Gornitzka & Fumasoli, 2017) ซึ่งจากนโยบายดังกล่าวทำให้มีการก่อตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐแห่งแรกของประเทศไทย คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ในปี พ.ศ.2533 ตามมาด้วยมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ในปี พ.ศ.2535 และมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ในปี พ.ศ.2541 นอกจากนี้ ยังมีมหาวิทยาลัยที่ปรับเปลี่ยนสถานภาพเดิมจากการเป็นมหาวิทยาลัยในระบบราชการ (university in the bureaucratic system) ไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (autonomous university) แห่งแรก คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มจธ.) และหลังจากนั้นมีมหาวิทยาลัยในระบบราชการอีกจำนวนมากได้ปรับเปลี่ยนสภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเรื่อยมาจวบจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาผลงานวิจัยในต่างประเทศเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงระบบของมหาวิทยาลัย พบว่า มีแนวคิดเกี่ยวกับ “ความเป็นอิสระในการกำกับดูแล (regulatory autonomy)” ถือเป็นบริหารจัดการปกครองในการควบคุมสั่งการของรัฐบาล มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มหาวิทยาลัยบริหารจัดการตามพันธกิจได้ใกล้เคียงกับเป้าหมายของรัฐบาล และมีการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง (Enders, De Boer & Weyer, 2013) มีความสามารถในการเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์เพิ่มขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงขีดความสามารถของมหาวิทยาลัย (Maassen, Gornitzka & Fumasoli, 2017) โดยมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องมีอิสระอย่างแท้จริงจากบทบัญญัติ กฎ ระเบียบหรือข้อบังคับทางกฎหมาย (Substantive autonomy) ที่เป็นดุจดัง “กำแพง” ขวางกั้นเสรีภาพทางวิชาการ (academic freedom) และจากขั้นตอนดำเนินการ (procedural autonomy) การบริหารจัดการทางวิชาการของตนเอง (academic self-governance) (Berdahl, 1971; 1990) ตลอดจนมีการส่งเสริมให้มีการปฏิรูปการอุดมศึกษาในยุโรปเกี่ยวกับการกำกับดูแลที่มีธรรมาภิบาลและการระดมทุนทางการศึกษา โดยจากการศึกษาความสัมพันธ์ในการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษาในยุโรป พบว่า มีการเสนอข้อเสนอนโยบายเกี่ยวกับความเป็นอิสระของสถาบันที่เพิ่มขึ้น จะทำให้มีประสิทธิภาพในการแข่งขัน กระบวนการดำเนินงานและผลผลิตมากยิ่งขึ้น และหลากหลายประเทศได้ให้สถาบันอุดมศึกษามีความ

เป็นอิสระทางการเงิน เพื่อส่งเสริมทางด้านพันธกิจและการกระจายรายได้ของสถาบัน ซึ่งการส่งเสริมความเป็นอิสระที่เพิ่มขึ้นของสถาบันอุดมศึกษาควรต้องทำควบคู่ไปกับการรับผิดชอบที่มากขึ้น (CHEPS, 2008) ต่อมา คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission) ให้ความสำคัญกับการสร้างกรอบแนวคิดใหม่โดยการพัฒนาความเป็นอิสระ (autonomy) และความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ (accountability) ซึ่งคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป (the Council of the European Union) ได้มีการยืนยันการใช้กรอบแนวคิดนี้ในการเชื่อมโยงระหว่างความเป็นอิสระ/คล่องตัวและความสามารถของมหาวิทยาลัยในการตอบสนองต่อความคาดหวังตามเจตนารมณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคมด้วยความรับผิดชอบต่อ (Estermann, Nokkala & Steinel, 2011) โดยจากที่กล่าวมาข้างต้น พบว่า “ปัจจัยหลัก” ในการเปลี่ยนแปลงสถานภาพไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ คือ “ความเป็นอิสระและความคล่องตัวในการบริหารจัดการ” ที่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้ “สำนึกรับผิดชอบต่อ (accountability)” ซึ่งภาระรับผิดชอบต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของมหาวิทยาลัยขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการตาม “หลักธรรมาภิบาล (good governance)” ซึ่งเมื่อมหาวิทยาลัยเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจึงควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย และต้องทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านั้นมีความรู้สึกเป็น “ส่วนหนึ่ง” ในการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัย ดังนั้น หลักการสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ คือ “ความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อ” (Vejjachiva, 2013)

“มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี (มทส.) เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทยที่ก่อตั้งขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ” มีเสรีภาพทางวิชาการ การบริหารจัดการ และความรับผิดชอบต่อสังคม จากการเป็นอิสระในการกำกับดูแลทำให้มหาวิทยาลัยมีการสร้างระบบและกลไกในการตรวจสอบภายใน (internal auditing) การบริหารจัดการความเสี่ยง (risk management) การติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินการ เพื่อแสดงถึงความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การมีเสรีภาพและคล่องตัวทางวิชาการทำให้สามารถรับนักศึกษาได้มากขึ้น จัดหลักสูตรและการเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นของประเทศแบบทันเหตุการณ์ สามารถกำหนดอัตราเงินเดือนและสวัสดิการได้ตามความเหมาะสมกับภาระงานที่รับผิดชอบ ทำให้สามารถรักษาบุคลากรที่มีขีดความสามารถสูง และมีคณาจารย์ที่มีคุณวุฒิปริญญาเอกมากกว่าร้อยละ 80 อีกทั้งมีการบริหารจัดการด้านการเงินและทรัพย์สินได้ดี โดยรายได้ส่วนใหญ่มาจากค่าเล่าเรียนและค่าธรรมเนียม งานวิจัยและการบริการวิชาการจากแหล่งทุนสนับสนุนภายนอก รวมทั้งเงินรายได้จากการลงทุนผ่านบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ (บลจ.) ส่งเสริมให้อาจารย์มีการตีพิมพ์งานวิจัยในฐานข้อมูลนานาชาติสูงขึ้น มีผลการประกันคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับดีมาก และได้รับเลือกให้เป็นมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ มีการผลิตบัณฑิตตามความต้องการจำเป็นของสังคม แต่อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยก็ประสบปัญหาบางประการที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง และการจัดเรียงลำดับมหาวิทยาลัย (Ranking) ก็ยังไม่เป็นที่พึงพอใจนัก ซึ่งอาจเป็นเพราะเป็นมหาวิทยาลัยที่มี “อายุน้อยและมีบุคลากรน้อย” รัฐไม่สนับสนุนอัตราใหม่ รวมทั้งยังมีการสนับสนุนการขึ้นเงินเดือนของบุคลากรตามระบบของทางราชการ (Suranaree University of Technology, 2013)

“มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มจธ.) เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทยที่ปรับเปลี่ยนสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ” โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่การสร้างบุคลากรที่มีความสามารถและเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระดับโลก

และนำไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพและมีความเป็นพลวัต มีระบบการจัดการภายใต้หลักธรรมาภิบาล มีการแสดงให้เห็นถึงศักยภาพทางวิชาการและการบริหารจัดการ มีต้นทุนที่ลดลงและผลผลิตที่สูงขึ้นภายใต้ข้อจำกัดการสนับสนุนจากรัฐบาลที่ลดน้อยลง แต่ในขณะเดียวกันรายได้และทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยกลับมีเพิ่มมากขึ้น บุคลากรของมหาวิทยาลัยยอมรับระบบการติดตามและการประเมินผลรายบุคคลและองค์กร เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนา นอกจากนี้ ยังเปิดกว้างในการรับบุคคลภายนอกที่มีความสามารถเข้ามาเป็นผู้บริหารระดับสูง รวมทั้งมีการปลูกฝังวัฒนธรรมในการทำงานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิษย์เก่า ภาคเอกชนและประชาชน (Kirtikara, 2004)

การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐทำให้มหาวิทยาลัยมีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็น “ปัจจัยหนุนเสริม” สำคัญจำเป็นอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนสถาบันอุดมศึกษาไปสู่ความทันสมัย รวมทั้งความเป็นเลิศทางวิชาการและด้านอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง (Aghion, et al., 2008; Reichert, & Tauch, 2005; Estermann, Bennetot, & Pruvot, 2011) ตลอดจนเพื่อเพิ่มทักษะความสามารถในการเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์มากขึ้น (Maassen, Gornitzka & Fumasoli, 2017) และมีการบริหารงานใกล้เคียงกับเป้าหมายของรัฐด้วยการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน (Enders, De Boer & Weyer, 2013) อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยที่ได้รับการก่อตั้งขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ รวมทั้งมหาวิทยาลัยที่ปรับเปลี่ยนสภาพการดำเนินงานภายใต้ข้อกำหนดบังคับอันเข้มงวดจากการเป็นหน่วยงานราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่มีสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวมากขึ้น (the state of autonomy/flexibility) โดยได้ดำเนินพันธกิจตามปรัชญา ปณิธาน และวิสัยทัศน์ ในฐานะการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมาเป็นเวลากว่าทศวรรษทั้งในส่วนของการบริหารจัดการ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การให้บริการวิชาการแก่สังคม รวมถึงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ปรากฏว่ามีสถานะของความเป็นอิสระ/คล่องตัวที่จำเป็นยิ่งสำหรับการดำเนินพันธกิจในบางมิติก้าวหน้ามากขึ้นตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในขณะที่บางมิติกลับยังไม่มี ความก้าวหน้าหรือไม่มีพัฒนาการทางบวกภายหลังปรับเปลี่ยนมาเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ทำให้ต้องเร่งปรับปรุงการดำเนินงานด้วยนโยบายและกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงรุก เพื่อให้มีความอิสระ/คล่องตัวตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2558; องอาจ นัยพัฒน์, ทวีกา ตั้งประภา และมนตา ตูลย์เมธการ, 2562)

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาในระบบราชการที่อยู่ในช่วงเวลาเตรียมปรับเปลี่ยนสถานะไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ด้วย “ความคาดหวัง” ให้มีความอิสระ/คล่องตัวในการบริหารจัดการพันธกิจการอุดมศึกษาให้ประสบความสำเร็จตามปรัชญา ปณิธาน และวิสัยทัศน์ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่มหาวิทยาลัยจะต้องทราบถึงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวในแต่ละมิติที่มีอยู่ในปัจจุบัน (the current state of autonomy/flexibility) ว่ามีระดับสูงต่ำหรือมากน้อยเพียงใด อีกทั้งความคาดหวังจะมีอิสระ/คล่องตัวที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายในแต่ละมิติเหล่านั้นอยู่ระดับใด (the desired state of autonomy/flexibility) ภายหลังจากเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเรียบร้อยแล้ว โดย “ช่องว่างหรือช่วงห่าง (gap)” ระหว่างสถานะของความเป็นอิสระ/คล่องตัวแต่ละมิติ ณ ปัจจุบันและที่ปรารถนาจะมีในอนาคต ถือเป็นสารสนเทศสำคัญสำหรับนำไปใช้ “สนับสนุนการตัดสินใจ” ในการกำหนดนโยบาย วางแผน จัดวางกลยุทธ์ หรือมาตรการแทรกเสริม (interventions) ใด ๆ ที่จะช่วย “เอื้ออำนวย” ให้

การปรับเปลี่ยนสถานภาพไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบรรลุผลตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ปัจจุบันนี้มีมหาวิทยาลัยในทวีปยุโรปจำนวนมากนิยมวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยตนเองในสี่มิติหลัก โดยอาศัยมาตรวัดประเมินมาตรฐาน (standardized scale) ในรูปของ “บัตรบันทึกคะแนน (the autonomy scorecard)” ที่กลุ่มนักวิชาการด้านการอุดมศึกษาและการวัดประเมินทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในทวีปยุโรป (ภายใต้การสนับสนุนของ the European University Association) ร่วมมือกันสรรค์สร้างและพัฒนาขึ้น เพื่อให้ผู้บริหารและบุคลากรของมหาวิทยาลัยในทวีปยุโรปนำไปใช้วัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวในสี่มิติหลักที่จำเป็นสำหรับนำไปใช้เป็นสารสนเทศผลักดันการดำเนินพันธกิจของมหาวิทยาลัยไปสู่ความเป็นเลิศ (Pruvot & Estermann, 2017) อย่างไรก็ตาม “การสร้างและพัฒนามาตรวัดประเมิน” สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐภายใต้บริบทการบริหารจัดการการอุดมศึกษาของประเทศไทย “ย่อมแตกต่าง” ไปจากของประเทศในทวีปยุโรปทั้งด้านปรัชญาความเชื่อ ภูมิสังคม เศรษฐกิจ การเมือง กฎหมายและวัฒนธรรม ดังนั้น จึง “ไม่อาจนำมาตรวัดประเมินมาตรฐานสากล” ดังกล่าวมาใช้วัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยได้อย่างมั่นใจในความเที่ยงตรงตามสภาพที่เกิดขึ้นจริง (concurrent validity) อีกทั้งให้ความเชื่อถือได้ในความไม่ลำเอียงไปตามวัฒนธรรม (cultural bias) ขององค์กรมหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ต่างบริบทพื้นที่และวัฒนธรรมการเรียนรู้ ประกอบกับในปัจจุบันยังไม่มีงานวิจัยใดที่ศึกษาและพัฒนามาตรวัดประเมินที่กำหนดมิติหรือองค์ประกอบ พร้อมทั้งตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐภายใต้บริบทการอุดมศึกษาไทย คณะผู้วิจัยจึงสนใจวิจัยและพัฒนามาตรวัดประเมินดังกล่าวนี้ เพื่อให้ผู้บริหารและบุคลากรของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยนำไปใช้วัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐให้เป็นไปตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในแวดวงการศึกษาไทย

2. จุดมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อวิจัยและพัฒนามาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย
2. เพื่อสร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)
3. เพื่อประเมินคุณภาพของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

3. ขอบเขตของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งขอบเขตการดำเนินกิจกรรมออกเป็น 3 ระยะ ตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตของประชากรและตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ระยะที่ 1 : การวิเคราะห์องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย

แหล่งข้อมูล/สารสนเทศ : บุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการบริหารจัดการการอุดมศึกษาในประเทศไทย จำนวน 10 คน จากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4 กลุ่ม ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงและมหาวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มบุคคลสำคัญในการ “ริเริ่มและขับเคลื่อน” ความคิดเชิงนโยบายไปสู่การปฏิบัติจริง โดยการกำหนดกรอบแนวคิดพื้นฐาน มีบทบาทในการวางแผนนโยบาย จัดทำแผนกลยุทธ์และแนวดำเนินงานบริหารจัดการมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่มุ่งหมายให้มีสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวเพิ่มสูงขึ้น ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีชื่อเสียงด้านการอุดมศึกษาของประเทศไทยที่เคยร่วมอุดมการณ์และปฏิบัติการขับเคลื่อนการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจำนวน 3 คน และผู้บริหารระดับสูงที่มีอำนาจการตัดสินใจเชิงนโยบายในปัจจุบันของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม จำนวน 1 คน

2. ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย (นายกสภาและอธิการบดี) และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการอุดมศึกษาและการวิจัยสถาบันเชิงประเมิน จำนวน 4 คน

3. ผู้แทนบุคลากรสายวิชาการและบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการของมหาวิทยาลัย ได้แก่ ประธานที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย จำนวน 1 คน และผู้แทนของสถานประกอบการที่ทำการจ้างงานผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้แก่ ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย จำนวน 1 คน

ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มข้างต้นได้รับเลือกโดยวิธีการอิงจุดมุ่งหมาย (purposeful sampling) เพื่อให้เปิดเผยแนวคิดเชิงหลักการ นิยามความหมาย ระบุองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย รวมทั้งให้ข้อคิดเห็นโดยทั่วไปเกี่ยวกับการวัดประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทยผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล (in-depth interviews)

4. ผู้บริหารระดับกลาง ประกอบด้วย รองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี คณบดี รองคณบดี ผู้ช่วยคณบดี ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และผู้ช่วยผู้อำนวยการ รวมทั้งผู้บริหารระดับปฏิบัติการทางวิชาการ ได้แก่ หัวหน้าภาควิชา ประธานสาขาวิชา/หลักสูตร และผู้บริหารระดับปฏิบัติการสนับสนุนทางวิชาการ ได้แก่ ผู้อำนวยการ หัวหน้าสำนักงาน และเลขานุการของหน่วยงานภายในของมหาวิทยาลัยในระบบราชการและในกำกับของรัฐต่าง ๆ ทั่วประเทศ ที่คณะผู้วิจัยสุ่มมาเป็นตัวอย่างให้ข้อมูลผ่านการตอบแบบสอบถามระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้ความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทยที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลในวงกว้างครอบคลุมองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยไทยทั้งสองสถานภาพมากที่สุด โดยผู้บริหารระดับกลางและปฏิบัติการได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multistage random sampling) จำนวนทั้งหมด 420 คน ที่ปฏิบัติงานอยู่ในมหาวิทยาลัย 22 แห่ง

ระยะที่ 2 : การสร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

แหล่งข้อมูล/สารสนเทศ คือ ผู้บริหารระดับกลางของมหาวิทยาลัย ได้แก่ รองอธิการบดี และคณบดี โดยคณะผู้วิจัยเลือกมาศึกษาด้วยวิธีการแบบอิงจุดมุ่งหมาย จำนวน 6 คน โดยเป็นผู้บริหารที่มีประสบการณ์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยมาเป็นเวลามากกว่า 4 ปี ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับระบบการบริหารจัดการศึกษา การวิจัย งบประมาณ บุคลากร และการประกันคุณภาพ อีกทั้งเป็นบรรพชิตและฆราวาสที่ปฏิบัติงานบริหารจัดการมหาวิทยาลัยตามการจัดกลุ่มภายใต้กฎกระทรวง (การจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2564) รวมทั้งเป็นผู้แทนของผู้บริหารระดับสูงของสถานประกอบการ ได้แก่ คณะกรรมการบริหารระดับสูงของสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ส.อ.ท.) ที่จ้างงานบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเข้าทำงาน โดยเป็นการให้ข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อช่วยเติมเต็มความรู้ความเข้าใจในผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่มี/ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยให้ลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น ก่อนนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่รวบรวมได้ดังกล่าวมาวิเคราะห์และพิเคราะห์ตัดสินใจคัดเลือกและปรับปรุงตัวบ่งชี้ รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการสร้างเกณฑ์มาตรฐานของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย

ระยะที่ 3 : การประเมินคุณภาพของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

แหล่งข้อมูล/สารสนเทศ : ผู้บริหารมหาวิทยาลัยและผู้บริหารการอุดมศึกษาระดับสูง จำนวน 2 กลุ่ม ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารระดับสูงและระดับกลางของมหาวิทยาลัย ได้แก่ อธิการบดี จำนวน 1 คน และระดับกลาง ได้แก่ รองอธิการบดี จำนวน 5 คน ของมหาวิทยาลัยทั้งในกำกับของรัฐ จำนวน 3 แห่ง และมหาวิทยาลัยในระบบราชการ จำนวน 3 แห่ง โดยเป็นผู้บริหารของมหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 3 แห่ง และเขตต่างจังหวัด จำนวน 3 แห่ง และเป็นมหาวิทยาลัยอยู่ในกลุ่ม 1 : พัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก (global and frontier research) จำนวน 1 แห่ง กลุ่ม 2 : พัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม (technology and innovation) จำนวน 1 แห่ง กลุ่ม 3 : พัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น (area-based and community) จำนวน 2 แห่ง กลุ่ม 4 : พัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยศาสนา (moral and intellectual cultivation) จำนวน 1 แห่ง และกลุ่ม 5 : ผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพหรือสาขาจำเพาะ (development of professionals and specialists) จำนวน 1 แห่ง เพื่อนำร่องทดลองใช้มาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 3 แห่ง ขณะเดียวกันจะช่วยให้ทราบถึงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในระบบราชการ จำนวน 3 แห่ง โดยสารสนเทศที่ได้จะทำให้ทราบถึง “ความเที่ยงตรงตามสภาพ” ของมาตรวัดประเมิน และนำไปใช้ปรับปรุงข้อความของตัวบ่งชี้และคำอธิบาย (descriptor) ของเกณฑ์มาตรฐานแสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวแต่

ละระดับให้มีความชัดเจนเป็นปรนัย (objectivity) และไม่มีสาระสำคัญต่างระดับเหลื่อมซ้อนระหว่างกัน (overlapping)

2. ผู้บริหารการอุดมศึกษาระดับสูงของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกอ./สป.อ.ว.) ที่รับผิดชอบงานด้านความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย และงานด้านการแบ่งกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเพื่อมุ่งเน้นสู่พันธกิจหลักที่ต้องการขับเคลื่อนสู่ความเป็นเลิศ จำนวน 1 คน รวมทั้งผู้บริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างและพัฒนามาตรวัดประเมิน จำนวน 1 คน โดยแหล่งผู้ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัยได้รับเลือกมาด้วยวิธีการอิงจุดมุ่งหมายเพื่อให้ข้อมูลเชิงประเมิน (บนฐานความเชี่ยวชาญ) ถึงคุณภาพของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยเฉพาะคุณภาพด้านความครอบคลุมขององค์ประกอบ ความเที่ยงตรงของตัวบ่งชี้แต่ละองค์ประกอบ ความเป็นปรนัยของเกณฑ์มาตรฐานบ่งชี้ระดับความอิสระ/คล่องตัว และความง่ายต่อการนำไปใช้ประโยชน์

ขอบเขตของเนื้อหา

ขอบเขตเนื้อหาสาระของการวิจัยครอบคลุมประเด็นการปฏิรูปมหาวิทยาลัยทั้งของไทยและต่างประเทศให้มีสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวมากขึ้นในบริบทการอุดมศึกษาแห่งยุคสมัยการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกผัน (disruptive era) แนวคิดเกี่ยวกับความมีอิสระและความคล่องตัว (autonomy and flexibility) ภายใต้สำนึกรับผิดชอบต่อสังคม (social accountability) ในการบริหารจัดการเชิงปฏิรูปมหาวิทยาลัยไปสู่ความเป็นเลิศ การยึดเนื้อหาสาระตามความหมาย องค์ประกอบ รวมทั้งกระบวนการปรับเปลี่ยนสถานภาพสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในประเทศไทย ตลอดจนพระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบหรือกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและมีผลบังคับใช้กับการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในประเทศไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ.2565)

ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลาดำเนินการ 12 เดือน เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2564 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2565 และด้วยข้อจำกัดการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) คณะผู้วิจัยได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสำรวจด้วยแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ผ่านทางระบบออนไลน์ เพื่อให้ทันต่อระยะเวลาที่กำหนดข้างต้น

4. นิยามศัพท์เฉพาะที่สำคัญ

4.1 เจตนาารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย หมายถึง ความคาดหวังของผู้บริหารระดับสูงเชิงนโยบาย ผู้ให้บริการและผู้รับบริการในฐานะที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการการอุดมศึกษาที่มีต่อการดำเนิน 4 พันธกิจหลัก (ด้านการจัดการศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม การบริการวิชาการแก่สังคม และการทะนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม) ให้บรรลุเป้าหมายได้เป็นผลสำเร็จสมดังความมุ่งมั่นตั้งใจ โดยสะท้อนมาจากถ้อยคำให้สัมภาษณ์ของผู้บริหารระดับกระทรวง ผู้บริหารทุกระดับของมหาวิทยาลัย ผู้แทนของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ผู้แทนของนายจ้าง รวมทั้งข้อความจากเอกสารและงานวิจัย

ที่เกี่ยวข้อง แล้วผ่านกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาโดยการตีความของคณะผู้วิจัยที่อาศัยแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นอิสระและความคล่องตัวของมหาวิทยาลัยที่พัฒนาขึ้น เป็นกรอบอ้างอิงชั่วคราวสำหรับวิเคราะห์ประเด็นเจตนาธรรมและความคาดหวังในระยะเริ่มต้น (initial framework) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้บริหารระดับสูงเชิงนโยบาย ผู้ให้บริการและผู้รับบริการของการจัดการการอุดมศึกษา ประกอบด้วย

1) ผู้บริหารระดับสูงเชิงนโยบาย คือ ปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กระทรวง อว.) ที่เป็นผู้บริหารระดับสูงของกระทรวง อว. มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและกำกับติดตามการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทยให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2) ผู้บริหารทุกระดับและอาจารย์ คือ นายกสภาหรือกรรมการสภามหาวิทยาลัย และอธิการบดี (ในฐานะผู้บริหารระดับสูงทำหน้าที่กำหนดนโยบาย วางแผนและกำหนดกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัย) รองอธิการบดี คณบดีหรือผู้อำนวยการ (ในฐานะผู้บริหารระดับกลางที่นำนโยบายและแผนกลยุทธ์จากผู้บริหารระดับสูงสู่การปฏิบัติของบุคลากรสายวิชาการและสนับสนุนวิชาการ) และรองคณบดี รองผู้อำนวยการ ผู้ช่วยคณบดี หัวหน้าภาควิชา และ/หรือประธานหลักสูตร (ในฐานะผู้บริหารระดับปฏิบัติการตามนโยบายและแผนกลยุทธ์จากระดับบน) และประธานที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.) ในฐานะผู้แทนของอาจารย์ประจำหลักสูตรหรือภาควิชาต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการการจัดการการอุดมศึกษา

3) ผู้แทนของนายจ้างบัณฑิตที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา คือ ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ในฐานะผู้แทนของนายจ้างของผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย)

4.2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง บุคคลแต่ละคน กลุ่ม ที่ได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์จากความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินพันธกิจของมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย บุคคลแต่ละคน กลุ่ม ที่ให้บริการการจัดการการอุดมศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงเชิงนโยบาย ผู้บริหารทุกระดับและอาจารย์ และผู้ใช้ผลผลิตของมหาวิทยาลัย ผู้แทนของนายจ้างบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา ตามจำนวนและลักษณะดังได้ระบุนิยามไว้ในข้อที่ 1

4.3 สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว หมายถึง ระดับของการบริหารจัดการหรือการปกครองตนเอง (state of being self-governing) ของมหาวิทยาลัยที่มีเสรีภาพ (freedom) ในการกำหนดทิศทางของการดำเนินงานตามพันธกิจด้านต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองอย่างคล่องตัว (flexible operations) โดยปราศจากการควบคุมสั่งการหรือกำหนดบังคับของบุคคลหรือคณะบุคคลจากหน่วยงานหรือองค์กรใด ๆ ที่อยู่ภายนอกมหาวิทยาลัย (external controls) ที่มีความรับผิดชอบ โดยสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยสามารถวัดค่าได้ด้วยมาตรวัดประเมินแบบ 4 ระดับ (four-level rating scales)

4.4 มาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว หมายถึง รายการข้อความเชิงสำรวจปลายปิด (closed-ended survey question) สำหรับใช้ประมาณค่าคะแนนแสดงระดับความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัย (a degree of autonomy/flexibility) แยกตามรายการตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบที่กำหนดขึ้นมาจากผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณผสมกับเชิงคุณภาพ โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานแสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย เป็นแนวทางพิจารณาให้ค่าคะแนนและแปลความหมายของค่าคะแนนในแต่ละระดับ

4.5 เกณฑ์มาตรฐานการให้ค่าคะแนนแสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว หมายถึง แนวทางระบุเชิงหลักการปฏิบัติที่มีคำบรรยาย (descriptors) ลักษณะสำคัญหรือเงื่อนไขจำเป็นสำหรับใช้พิจารณาตัดสินใจในการให้ค่าคะแนนพร้อมความหมายค่าคะแนน (scoring rubrics) ของแต่ละตัวบ่งชี้ที่เป็นมาตรฐานแต่ละระดับไปบนช่วงและขีดตำแหน่งจำแนกปริมาณและบอกลักษณะของสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวที่เท่ากัน (equal interval classification) โดยเริ่มต้นจาก (1) ระดับต่ำ : มีความหมาย “จำกัด/ผูกตรึง” (2) ระดับค่อนข้างต่ำ : มีความหมาย “ค่อนข้างจำกัด/ผูกตรึง” (3) ระดับค่อนข้างสูง : มีความหมาย “ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว” และท้ายที่สุด (4) ระดับสูง : มีความหมาย “อิสระ/คล่องตัว”

4.6 องค์ประกอบของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว หมายถึง กลุ่มรายการตัวบ่งชี้ (indicator component) ที่ประกอบเข้าด้วยกันทางโครงสร้างตามภาวะสันนิษฐานในมิติ (dimension) หรือแง่มุมด้านต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุมและมีความหมาย สำหรับใช้วัดประเมินค่าสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินพันธกิจของมหาวิทยาลัย จำนวน 5 ด้าน (หรือมิติ) กำหนดขึ้นจากผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (การวิเคราะห์องค์ประกอบด้วยวิธีการสถิติ) ผสานกับเชิงคุณภาพ (การวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารและถ้อยคำให้สัมภาษณ์) สำหรับตัวบ่งชี้ของแต่ละองค์ประกอบมีจำนวนและลักษณะสาระแตกต่างกันไปขึ้นกับค่าน้ำหนักความสำคัญและความหมาย (ภายหลังการวิเคราะห์เชิงปริมาณ) โดยคณะผู้วิจัยแบ่งตัวบ่งชี้ที่สร้างขึ้นออกเป็น 3 กลุ่ม (cluster) (ยังคงรูปแบบและความหมายองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ที่วิเคราะห์ได้ในตอนต้นไว้ดั้งเดิม) เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพบริบทการนำไปใช้วัดประเมินของมหาวิทยาลัยที่มีจุดมุ่งเน้นในการดำเนินพันธกิจหลักแตกต่างกัน ประกอบด้วย

1) กลุ่มตัวบ่งชี้หลัก (core indicators) หมายถึง กลุ่มรายการตัวบ่งชี้พื้นฐานสำคัญจำนวน 35 ตัวบ่งชี้ ครอบคลุม 5 องค์ประกอบหลัก โดยในจำนวน 4 จาก 5 องค์ประกอบหลักดังกล่าวนี้มีตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบถูกสร้างขึ้นตามการคิดเชิงระบบ (systematic thinking) ในการดำเนินพันธกิจของมหาวิทยาลัย ได้แก่ ตัวบ่งชี้ปัจจัยนำเข้า (input indicators) ตัวบ่งชี้กระบวนการ (process indicators) และตัวบ่งชี้ผลลัพธ์ (outcome indicators) เพื่ออำนวยความสะดวกในการนำไปใช้วัดประเมินเชิงวิเคราะห์สำหรับพัฒนา/ปรับปรุงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว ภายใต้ระบบการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยให้มีระดับสูงขึ้น ขณะที่ตัวบ่งชี้ในองค์ประกอบการบริหารจัดการอย่างรับผิดชอบมีสาระเชิงบูรณาการ (integrated indicators) เชื่อมโยงปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลลัพธ์เข้าด้วยกันตามการคิดเชิงระบบ เพื่อให้สอดคล้องลักษณะการนำไปใช้วัดประเมินเชิงกำกับติดตามการบริหารจัดการพันธกิจในทุกส่วนของระบบการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยที่ให้ความสำคัญอิสระ/คล่องตัวด้วยการตระหนักสำนึกถึงความรับผิดชอบ (accountability) ตามความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาและสังคมไทย

2) กลุ่มตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicators) หมายถึง กลุ่มรายการตัวบ่งชี้เฉพาะทั้งหมด 15 ตัวบ่งชี้ ในจำนวนนี้คณะผู้วิจัยได้จำแนกตัวบ่งชี้ออกเป็น 5 กลุ่มย่อย (กลุ่มย่อยละ 3 ตัวบ่งชี้) ตามสาระของตัวบ่งชี้ที่มุ่งเน้นสื่อความหมายถึงการดำเนินพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยแต่ละกลุ่ม (จำแนกตามกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2564) ที่มุ่งเน้นให้บรรลุเป้าหมายสู่ความเป็นเลิศเป็นผลสำเร็จตามยุทธศาสตร์ ศักยภาพ และผลการดำเนินงานในอดีตที่ผ่านมา โดยคณะผู้วิจัยได้พัฒนาตัวบ่งชี้ใน 5 กลุ่มย่อยจากแนวคิดเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงปัจจัยนำเข้าและกระบวนการดำเนินพันธกิจหลักผสานเข้า

ด้วยกันเป็นผลลัพธ์ตามเป้าหมายสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยในแต่ละกลุ่มย่อยที่มุ่งเน้นดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาและสังคมไทย และตามเจตนารมณ์ที่ปรากฏในกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2564 คือ

2.1 ตัวบ่งชี้เฉพาะกลุ่ม 1 : พัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก (global and frontier research) หมายถึง กลุ่มย่อยตัวบ่งชี้เฉพาะ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ที่สร้างขึ้นตามแนวคิดเชิงระบบที่มีการบูรณาการเชื่อมโยงปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลลัพธ์ผสานเข้าด้วยกัน ประกอบด้วย (1) การบริหารการเงินและงบประมาณเพื่อพัฒนาคุณภาพการวิจัยระดับสากล (2) การผลิตบัณฑิตและบุคลากรที่มีสมรรถนะสูงด้านวิชาการและการวิจัย และ (3) การสร้างความร่วมมือด้านการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมมูลค่าสูงจากผลงานวิจัยและองค์ความรู้ขั้นสูง สำหรับใช้วัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกลุ่มที่มีพันธกิจหลักและยุทธศาสตร์มุ่งสู่การวิจัยที่มีคุณภาพระดับสากลและสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ

2.2 ตัวบ่งชี้เฉพาะกลุ่ม 2 : พัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม (technology and innovation) หมายถึง กลุ่มย่อยตัวบ่งชี้เฉพาะ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ที่สร้างขึ้นเชิงบูรณาการปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลลัพธ์ผสานเข้าด้วยกัน ประกอบด้วย (1) การบริหารการเงินและงบประมาณเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีและสร้างนวัตกรรมเชิงพาณิชย์ (2) การผลิตบัณฑิตและสร้างเสริมบุคลากรให้เชี่ยวชาญเทคโนโลยีและเป็นนวัตกรรม และ (3) การสร้างความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมและการเรียนการสอนภาคทฤษฎีควบคู่กับการปฏิบัติงานจริง สำหรับใช้วัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกลุ่มที่มีพันธกิจหลักและยุทธศาสตร์มุ่งสู่การจัดการการศึกษาเพื่อการพัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมเชิงพาณิชย์หรือสาธารณประโยชน์

2.3 ตัวบ่งชี้เฉพาะกลุ่ม 3 : พัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น (area-based and community) หมายถึง กลุ่มย่อยตัวบ่งชี้เฉพาะ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ที่สร้างขึ้นเชิงบูรณาการเชื่อมโยงปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลลัพธ์ผสานเข้าด้วยกัน ประกอบด้วย (1) การบริหารการเงินและงบประมาณเพื่อพัฒนาชุมชนและสร้างศักยภาพมหาวิทยาลัย (2) การผลิตบัณฑิตและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางบวกในพื้นที่ชุมชน และ (3) การสร้างความร่วมมือในพื้นที่ทำวิจัย สร้างนวัตกรรม และสืบทอดภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาชุมชน สำหรับใช้วัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกลุ่มที่มีพันธกิจหลักและยุทธศาสตร์มุ่งสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น

2.4 ตัวบ่งชี้เฉพาะกลุ่ม 4 : พัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยศาสนา (moral and intellectual cultivation) หมายถึง กลุ่มย่อยตัวบ่งชี้เฉพาะ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ที่สร้างขึ้นเชิงบูรณาการปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลลัพธ์ผสานเข้าด้วยกัน ประกอบด้วย (1) การบริหารจัดการที่มุ่งสู่การพัฒนาปัญญาด้วยหลักศาสนาผ่านหลักวิชาการ (2) การวิจัยและสร้างนวัตกรรมโดยยึดหลักศาสนาที่ปรับให้เข้ากับบริบทสังคม และ (3) การผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้มีปัญญาและคุณธรรม สำหรับใช้วัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกลุ่มที่มีพันธกิจหลักและยุทธศาสตร์มุ่งสู่การพัฒนาปัญญาด้วยหลักศาสนาผ่านหลักวิชาการ

2.5 ตัวบ่งชี้เฉพาะกลุ่ม 5 : ผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพหรือสาขาจำเพาะ (development of professionals and specialists) หมายถึง กลุ่มย่อยตัวบ่งชี้เฉพาะ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ที่สร้างขึ้นเชิงบูรณาการปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลลัพธ์ผสานเข้าด้วยกัน ประกอบด้วย (1) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถถ่ายทอดความรู้เชิงทฤษฎีสู่ปฏิบัติการพัฒนา (2) การผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคลากรให้สามารถเรียนรู้และยกระดับสมรรถนะทางวิชาชีพเฉพาะได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และ (3) การสร้างความร่วมมือด้านการผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพและสาขาจำเพาะ สำหรับใช้วัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกลุ่มที่มีพันธกิจหลักและยุทธศาสตร์มุ่งสู่การผลิตและพัฒนาบัณฑิตที่เชี่ยวชาญเฉพาะทาง

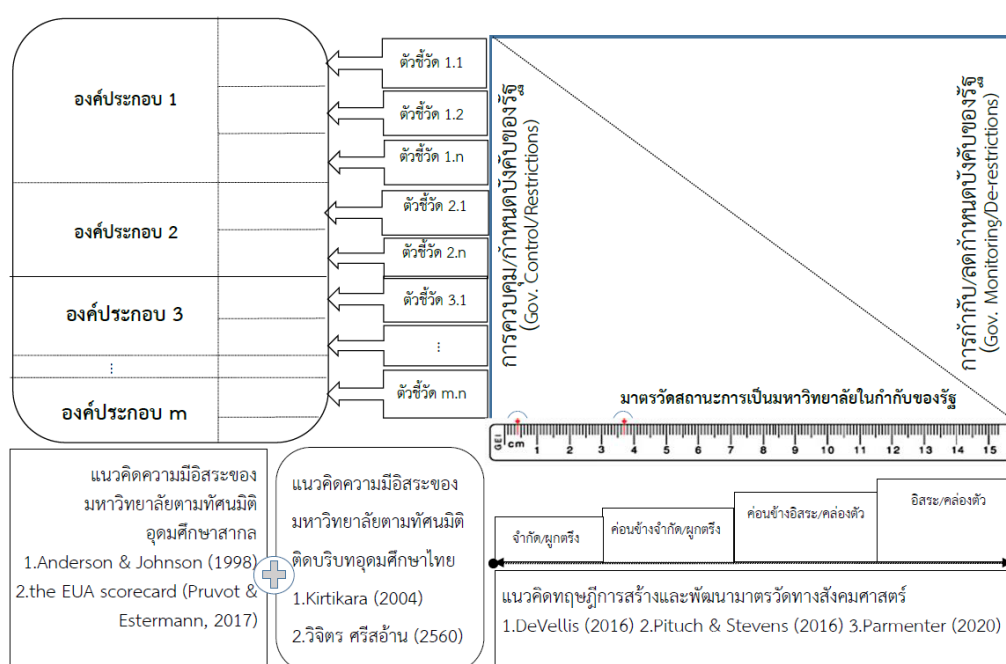
3) กลุ่มตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ (uniqueness indicators) หมายถึง รายการตัวบ่งชี้จำนวนเพียง 1 ตัวบ่งชี้ คือ ความสามารถในการดำเนินพันธกิจที่มุ่งเน้นให้บรรลุผลตามเป้าหมายได้อย่างโดดเด่นในลักษณะเฉพาะตัว เพื่อใช้วัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินพันธกิจของมหาวิทยาลัยได้อย่างโดดเด่นด้วยรูปแบบหรือลักษณะเฉพาะที่เป็นหนึ่งเดียวไม่ซ้ำกับการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยไทยแห่งอื่นใด

4.7 มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (public autonomous university) หมายถึง มหาวิทยาลัย (หรือหน่วยงานในชื่ออื่นใดที่จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เช่น สถาบันหรือวิทยาลัย) ของรัฐที่ไม่ได้อยู่ในระบบราชการ (ไม่เป็นส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ) โดยมีอิสระสูงขึ้น (increased autonomy) ในการดำเนินพันธกิจของมหาวิทยาลัยที่เกิดขึ้นเป็นปกติ (day-to-day operations) ได้ด้วยตนเองทั้งด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การวิจัยและการบริการวิชาการ การบริหารจัดการงบประมาณและการเงิน และการบริหารงานบุคคล ได้อย่างคล่องตัว (flexibility) เมื่อเปรียบเทียบกับ การดำเนินพันธกิจประเภทเดียวกันของมหาวิทยาลัยที่อยู่ในระบบราชการ ซึ่งมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในการวิจัยนี้ หมายถึง มหาวิทยาลัยของไทยที่มีสถานภาพเป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐนับตั้งแต่มีการสถาปนาขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย หรือเป็นมหาวิทยาลัยที่ได้ปรับเปลี่ยนสถานภาพมาเป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐ โดยมีพระราชบัญญัติแสดงฐานะการไม่เป็นส่วนราชการอย่างถูกต้องและชัดเจนภายใต้หลักแห่งกฎหมายก่อนวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2564 ซึ่งถือเป็นวันเริ่มต้นในการดำเนินการวิจัยนี้

4.8 มหาวิทยาลัยในระบบราชการ (public university) หมายถึง มหาวิทยาลัยของรัฐที่มีฐานะเป็นหน่วยงานในส่วนราชการที่ต้องบริหารจัดการตามพันธกิจด้านต่าง ๆ ภายใต้พระราชบัญญัติ กฎ ข้อบังคับ หรือระเบียบปฏิบัติใด ๆ ในระบบของทางราชการ โดยอาจขาดความเป็นอิสระในการดำเนินพันธกิจบางด้านหรือบางประเด็นได้ด้วยตนเอง จึงส่งผลให้การบริหารจัดการด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการ การงบประมาณและการเงิน และ/หรือการบริหารงานบุคคล มีความคล่องตัวน้อยกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับมหาวิทยาลัยที่อยู่ในกำกับของรัฐ ซึ่งมหาวิทยาลัยในระบบราชการในการวิจัยนี้ หมายถึง มหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นหน่วยงานของรัฐ หรือยังไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนสถานภาพไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐก่อนวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2564 ซึ่งถือเป็นวันเริ่มต้นในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้

5. กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้อาศัยกรอบแนวความคิดความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย (university autonomy) ภายใต้ “ทัศนมิติหรือมุมมองสากล (universal perspective)” ของบุคคลและองค์การที่เชี่ยวชาญด้านการอุดมศึกษา ต่อความหมายและองค์ประกอบของความเป็นอิสระและความคล่องตัวในการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัยที่ได้รับการอ้างอิงอย่างกว้างขวางระดับนานาชาติ โดยเฉพาะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในทวีปยุโรป “ผสมผสาน” เข้ากับ “มุมมองอิงบริบทพื้นที่ (contextual perspective)” เกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่แสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐภายใต้บริบทการอุดมศึกษาของประเทศไทยที่ “สะท้อนมาจากประสบการณ์” ที่สั่งสมมาเป็นเวลาหลายทศวรรษของนักวิชาการและผู้บริหารที่มีชื่อเสียงทางการอุดมศึกษาของประเทศไทย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากภาพที่ 1 กล่าวโดยย่อได้ว่าแนวคิดเรื่องความเป็นอิสระ/คล่องตัว (autonomy/flexibility) ของมหาวิทยาลัยภายใต้มุมมองสากลต่อการเป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐของบุคคลและองค์การที่เชี่ยวชาญด้านการอุดมศึกษาชาวต่างชาติ ได้แก่ Anderson & Johnson (1998) กล่าวว่า ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยจากการที่รัฐบาล “ผ่อนคลายน” ข้อกำหนดบังคับด้วยการไม่เข้ามาใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายควบคุม แทรกแซงหรือมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการภายในของมหาวิทยาลัย 7 ด้านหลัก คือ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านนักศึกษา 3) ด้านหลักสูตรและการสอน 4) ด้านมาตรฐานทางวิชาการ 5) ด้านวิจัยและตีพิมพ์เผยแพร่ 6) ด้านบริหารจัดการปกครอง และ 7) ด้านบริหารงบประมาณ รวมทั้ง The European University Association (Pruvot & Estermann, 2017) ที่แบ่งองค์ประกอบความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยภายใต้ระบบการอุดมศึกษา 29 ระบบ ครอบคลุมบริบทพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ 47 ประเทศในทวีปยุโรป ประกอบด้วย 1) ความเป็นอิสระเชิงองค์การ (organizational autonomy) เช่น ความมีอิสระในการสรรหา กำหนด

คุณสมบัติ และระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของอธิการบดี การจัดตั้งหน่วยงานภายใน และการออกกฎระเบียบ

2) ความเป็นอิสระทางการเงิน (financial autonomy) เช่น ความมีอิสระในการกำหนดระยะเวลาใช้จ่ายงบประมาณ การสะสมเงินคงเหลือเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษา การกู้เงินเพื่อลงทุนทางการศึกษา การมีอำนาจในการเป็นเจ้าของอาคารหรือสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ และกำหนดค่าเล่าเรียนและค่าธรรมเนียม 3) ความเป็นอิสระทางการบริหารงานบุคคล (staffing autonomy) เช่น ความมีอิสระในการบริหารงานบุคคล การตัดสินใจในกระบวนการสรรหาบุคลากรที่มีคุณภาพ การกำหนดเงินเดือนค่าตอบแทน สวัสดิการและเลื่อนตำแหน่ง และ 4) ความเป็นอิสระทางวิชาการ (academic autonomy) เช่น ความมีอิสระในการกำหนดจำนวนรับนักศึกษา การสร้างหลักสูตรใหม่ การยกเลิกหลักสูตร การเลือกภาษาที่จะใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอน การเลือกกลไกและระบบประกันคุณภาพการศึกษา และการออกแบบเนื้อหาสาระหลักสูตร

การศึกษาแนวคิดความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยภายใต้ “มุมมองอิงบริบทพื้นที่” การอุดมศึกษาไทย คณะผู้วิจัยได้อาศัยการศึกษาทบทวนเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด หลักการ กระบวนการก่อตั้งและปรับเปลี่ยนสถานภาพสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจากนักวิชาการและนักบริหารการอุดมศึกษาไทย โดยเฉพาะ Kirtikara (2004) และ วิจิตร ศรีสอ้าน (2560) รวมทั้งแนวคิดและผลการวิจัยบนฐานประสบการณ์ของคณะผู้วิจัยที่ทำวิจัยเชิงประเมินสถานะการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในอดีตที่ผ่านมา (องอาจ นัยวัฒน์, ทวีกา ตั้งประภา และมนตา ตูลย์เมธการ, 2562) ที่ได้จำแนกสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในสี่มิติหลักตามกรอบแนวคิด “มุมมองเชิงสมดุล (balance-scorecard framework)” ได้แก่ ด้านองค์กร ด้านบุคลากร ด้านผู้รับบริการ และด้านการเงิน เพื่อให้เชื่อมโยงสู่การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวกลยุทธ์ดำเนินการขับเคลื่อนการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐให้เป็นไปตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มี ส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการการอุดมศึกษา เริ่มต้นด้วยผู้บริหารของมหาวิทยาลัยทั้งระดับสูง ระดับกลาง และระดับปฏิบัติการ (ในฐานะผู้จัดการการอุดมศึกษาให้แก่ผู้เรียน) ประธานที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ในฐานะผู้แทนของบุคลากรสายวิชาการในมหาวิทยาลัย) และประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ในฐานะผู้แทนของสถานประกอบการที่จ้างงานผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา) เพื่อรับฟังแนวคิดความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยตามองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ในระยะเริ่มต้น (initial dimension/components) พร้อมทั้งนำไปทวนสอบและบูรณาการกับแนวคิดตามมุมมองสากลและมุมมองอิงบริบทพื้นที่ดังกล่าว

สำหรับ “องค์ประกอบและตัวบ่งชี้” สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย จะถูกวิเคราะห์และพัฒนาขึ้นมาจากองค์ประกอบที่ได้กำหนดขึ้นภายใต้สองมุมมองที่ระบุข้างต้น แล้วผสมผสานเข้ากับผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลอิงบริบทพื้นที่ในระยะเริ่มต้นด้วยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Parmenter, 2020; Pituch & Stevens, 2016) จากนั้นสร้างขึ้นเป็นมาตรวัดประเมินให้มีมาตรฐานคุณภาพตามแนวคิดทฤษฎี หลักการ และกระบวนการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดทางสังคมศาสตร์และจิตวิทยา (DeVellis, 2016)

6. ประโยชน์ของการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยและพัฒนามาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในบริบทการอุดมศึกษาไทยครั้งนี้ มีความสำคัญหรือคาดว่าจะประโยชน์ด้านวิชาการ ด้านนโยบาย ด้านสังคมและชุมชน ดังนี้

ประโยชน์ทางด้านการนโยบายการอุดมศึกษา

ผลการศึกษาวิจัยด้วยการ “ปริทรรศน์” เชิงวิเคราะห์เอกสาร (documentary analytical reviews) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviews) ตามแนวดำเนินการเชิงคุณภาพ (qualitative approach) จากการทำวิจัยระยะที่ 1 ทำให้ได้ “สารสนเทศสำคัญ” เกี่ยวกับแนวคิดเชิงหลักการ นิยาม ความหมาย องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ รวมทั้งปัจจัยเงื่อนไขที่ช่วยหนุนเสริมความเป็นอิสระ/คล่องตัวของ มหาวิทยาลัยไทยให้มีระดับสูงขึ้น จาก “มุมมองบนฐานประสบการณ์ตรง” ทั้งในอดีตและปัจจุบันของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการอุดมศึกษาของไทย ผู้มีบทบาทสำคัญในการวางแนวคิดเชิงหลักการ กำหนดแนวนโยบาย รวมทั้งจัดทำแผนกลยุทธ์และแนวดำเนินงานบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาของไทยให้มีอิสระ/คล่องตัวเพิ่ม สูงยิ่งขึ้น (increased autonomy/flexibility) โดยเฉพาะด้วยการก่อตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐขึ้น ผสมผสานกับทัศนะในเรื่องดังกล่าวนี้จากผู้บริหารระดับสูงและระดับกลางของมหาวิทยาลัย รวมทั้งผู้แทนของ อาจารย์ในฐานะบุคลากรสายวิชาการ (ประธาน ปมอท.) และผู้แทนของนายจ้างหรือเจ้าของสถาน ประกอบการ (ประธาน ส.อ.ท.) มีประโยชน์สำหรับผู้บริหารระดับสูงทั้งกระทรวงและมหาวิทยาลัย นำไปใช้ ประกอบการพิจารณาตัดสินใจกำหนดนโยบายการอุดมศึกษาในระดับมหภาค (หรือในภาพรวม) เพื่อเพิ่มระดับ สถานะความอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินงานตามพันธกิจด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยให้สูงขึ้น

ประโยชน์ทางด้านการพัฒนากลไกเชิงระบบเพื่อเพิ่มความเป็นอิสระ/คล่องตัวของ มหาวิทยาลัย

ผลการศึกษานำร่อง (pilot study) ทดลองใช้มาตรวัดประเมินที่สร้างขึ้นเมื่อใช้ประมาณค่า คะแนนแสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 3 แห่ง และมหาวิทยาลัยใน ระบบราชการ 3 แห่ง ทำให้มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งได้สารสนเทศเกี่ยวกับระดับความเป็นอิสระ/คล่องตัวทั้งใน รูปแบบเชิงวิเคราะห์แยกตามรายองค์ประกอบ รายตัวบ่งชี้ และเชิงผลสรุปรวม สำหรับนำไปใช้พิจารณา ประกอบการตัดสินใจในการปรับปรุงกลไกเชิงระบบ (systematic mechanism) ที่ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า อันเป็นส่วนประกอบสำคัญ (elements) ผ่านกระบวนการดำเนินงานเชื่อมโยง (linkage) ด้วยกลไก (mechanism) ต่าง ๆ แล้วแปรสภาพเป็นผลลัพธ์ที่มหาวิทยาลัยคาดหวังตามพันธกิจหลักภายใต้ยุทธศาสตร์ มุ่งเน้นว่าจะต้องแก้ไขหรือพัฒนาส่วนใด (เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบและประเด็นตามตัวบ่งชี้หลัก) อีกทั้ง จะต้องปรับปรุงกลไกการดำเนินพันธกิจทั้งระบบอย่างไร (เมื่อพิจารณาจากตัวบ่งชี้เฉพาะกลุ่มมหาวิทยาลัยที่ สังกัด และจากตัวบ่งชี้เอกลักษณ์สำหรับมหาวิทยาลัยของตนโดยเฉพาะ) การมีและใช้สารสนเทศเชิงวิเคราะห์ และเชิงสรุปผลรวมอย่างรอบด้านดังกล่าวนี้อาจมีส่วนช่วยให้การพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อ “เพิ่ม” ความเป็นอิสระ/คล่องตัวของผู้บริหารในทุกระดับของตัวอย่างมหาวิทยาลัยนำร่องการใช้เป็นไปอย่างถูกต้อง

และมีความเหมาะสมกับเงื่อนไขทางบริบทด้านวัฒนธรรมสังคม (sociocultural context) หรือด้านอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัย “มากกว่า” การใช้แต่เพียงประสบการณ์เดิมหรือความคิดเห็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น

ประโยชน์ทางด้านวิชาการและปฏิบัติการวัดประเมินเพื่อการพัฒนา

ผลการวิจัยและพัฒนามาตรวัดประเมินสถานะทั้ง 3 ระยะ ให้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับบุคลากรสายวิชาการและบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ หรือสาธารณชนที่สนใจทราบถึงองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ รวมทั้งกระบวนการสร้างและพัฒนา ตลอดจนคู่มือการใช้ (บรรจุแนวคิดเชิงหลักการพื้นฐาน แบบบันทึกค่าคะแนนของมาตรวัดประเมิน และเกณฑ์มาตรฐานการให้ค่าคะแนนแสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว) สำหรับใช้เครื่องมือวัดประเมินมหาวิทยาลัยของตนเอง (self-assessment tool) ว่ามีระดับสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว (ทั้งแบบรายองค์ประกอบ รายตัวบ่งชี้ และแบบสรุปรวม) ตาม “ภาวะสันนิษฐานเชิงโครงสร้าง” ของการวัดประเมินลักษณะดังกล่าวนี้ ที่เป็นเงื่อนไขจำเป็นประการหนึ่งที่จะช่วย “หนุนเสริม” ผลลัพธ์การดำเนินพันธกิจหลักตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย นอกจากนี้ การมีเครื่องมือวัดประเมินตนเองยังมีส่วนสำคัญในการนำไปใช้เพื่อการ “กำกับติดตาม” การดำเนินงาน การวางแผนการพัฒนา และการเตรียมความพร้อมของมหาวิทยาลัยไทยในระบบราชการที่สนใจ กำลังอยู่ระหว่าง หรือปรับเปลี่ยนสถานภาพไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐแล้ว ตลอดจนมหาวิทยาลัยที่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตั้งแต่ก่อตั้ง ภายใต้สภาพบริบทเงื่อนไขอันแตกต่างกัน โดยแต่ละมหาวิทยาลัยสามารถนำเครื่องมือนี้ไปใช้วัดประเมินว่ามีความเป็นอิสระ/คล่องตัวตามองค์ประกอบด้านใดหรือตัวบ่งชี้ประเด็นบ้างที่ยังมีระดับต่ำ : (1) “จำกัด/ผูกตึง” หรือค่อนข้างต่ำ : (2) “ค่อนข้างจำกัด/ผูกตึง” ก่อนทำการวิเคราะห์เชิงลึกว่าจะต้องปรับปรุงแก้ไขกลไกเชิงระบบส่วนใดและบริหารจัดการอย่างไรต่อไป เพื่อให้มีสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวเพิ่มสูงขึ้นในการดำเนินพันธกิจอย่างรับผิดชอบ แม้ว่าบางมหาวิทยาลัยยังคงมีฐานะเป็นเพียงหน่วยงานที่เป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน หรือแม้แต่มหาวิทยาลัยที่มีฐานะเป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐแล้ว แต่มีบางองค์ประกอบหรือบางตัวบ่งชี้ที่มีสถานะความอิสระ/คล่องตัวยังอยู่ในระดับต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ก็สามารถนำสารสนเทศจากการวัดประเมินไปใช้พัฒนาปรับปรุงให้มีระดับสูงขึ้นได้เช่นกัน เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ประโยชน์ทางการประยุกต์แนวคิดการวัดประเมินไปใช้พัฒนาสถาบันอุดมศึกษา

ผลการวิจัยครั้งนี้ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการนำแนวคิดทฤษฎีเชิง “หลักการสร้างและพัฒนามาตรวัดประเมิน (scale construction) ทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์” มาใช้ประมาณค่าสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็น “ตัวแปรจิตลักษณะ (psychological trait)” มีความเป็นนามธรรมสูง ยากแก่การสังเกตและวัดค่าออกมาเป็นตัวเลขเชิงปริมาณ แยกแยะระดับสูง-ต่ำให้สามารถรับรู้และเข้าใจตรงกันได้อย่างเป็นปรนัย (objectivity) และเป็นที่ยอมรับของบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือสนใจกับการวัดค่าตัวแปรดังกล่าวนี้ กอปรกับยังไม่มีผู้วิจัยบุคคลหรือคณะใดสร้างมาตรวัดประเมินตัวแปรนี้สำหรับใช้วัดประเมินในบริบทการอุดมศึกษาของไทยมาก่อน ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีการออกแบบวิจัยและพัฒนา (research and development) “หลายขั้นตอนและผสมวิธีการ” เพื่อให้มาตรวัดประเมินที่สร้างขึ้นมีความ

เป็นปรนัย ความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่นตามหลักวิชาการวัดผล นอกเหนือจากความง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้ของบุคคลในแวดวงการอุดมศึกษาไทยด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาและการตัดสินใจผลสรุป โดยคณะผู้วิจัยคาดว่าการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในแง่ “กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้” เชิงประยุกต์แนวคิดการวัดประเมินไปใช้สร้างเครื่องมือวัดค่าตัวแปรจิตลักษณะอื่น ๆ เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของไทยให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คณะผู้วิจัยได้นำเสนอการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ทำการศึกษา 6 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย

1. การปฏิรูปมหาวิทยาลัยในยุคสมัยการเปลี่ยนแปลง

การปฏิรูปมหาวิทยาลัยของประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ทรงให้ความสำคัญกับการศึกษา โดยมีการ “ก่อตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกขึ้นในปี พ.ศ.2459 นั่นคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” และมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการอุดมศึกษาไทยเรื่อยมา จนกระทั่งมีการก่อตั้งทบวงมหาวิทยาลัย (The Ministry of University Affairs) ที่เป็นศูนย์กลางในการควบคุมหรือกำหนดนโยบายการเงินและการบริหารจัดการของการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่อยู่ภายใต้การควบคุมของสำนักนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ (The committee of civil service reform) ได้มีมติให้สร้างระบบและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและมหาวิทยาลัยอย่างเหมาะสม จากนั้นทบวงมหาวิทยาลัยได้ประกาศว่าบทบาทหน้าที่ของรัฐควร “ส่งเสริมและประสานงาน (support and coordinate)” มากกว่าการไป “ควบคุมการบริหารจัดการภายในมหาวิทยาลัย” เช่น ความเป็นอิสระและเสรีภาพทางวิชาการ (Lao, 2015) หลังจากนั้นการปฏิรูปมหาวิทยาลัยไทยเพื่อพัฒนาระบบบริหารของมหาวิทยาลัยของรัฐเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 ที่เริ่มมีการสัมมนาเกี่ยวกับปัญหาและบทบาทของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย และปี พ.ศ.2513 มีการเสนอและจัดทำรูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยระบบใหม่ คือ “มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล” เพื่อต้องการให้มหาวิทยาลัยบรรลุความเป็นเลิศได้เร็วขึ้น โดยมีความเป็นอิสระและมีเสรีภาพทางวิชาการ และสนองความต้องการของประเทศในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และได้มีการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบโดยการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในปี พ.ศ.2542 มาตรา 36 ว่า “ให้สถานศึกษาที่เป็นส่วนราชการและหน่วยงานในกำกับของรัฐดำเนินการโดยอิสระ สามารถพัฒนาระบบบริหารและการจัดการที่เป็นของตนเอง มีความคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการ และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภาสถานศึกษา” รัฐบาลได้มีการเร่งรัดให้มหาวิทยาลัยมีการ “ปรับเปลี่ยนจากมหาวิทยาลัยของรัฐ เป็น มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ” จนปัจจุบันมีสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐทั้งสิ้น 29 แห่ง และอยู่ในระหว่างกระบวนการเปลี่ยนสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐอีก 8 แห่ง ซึ่งความแตกต่างที่สำคัญของการเปลี่ยนสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ คือ “ระบบการบริหารบุคคล” ที่มีด้วยกัน 2 ระบบ คือ ข้าราชการและพนักงานมหาวิทยาลัย ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านการกำหนดเงินเดือน สวัสดิการและผลประโยชน์ต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยที่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจะสามารถวางระบบการบริหารงานบุคคลที่เหมาะสมได้ (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2560)

นอกจากประเทศไทยที่มีการปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้มหาวิทยาลัยมีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการแล้วยังมีประเทศอื่น ๆ ที่มีความพยายามในการปรับปรุงและปรับโครงสร้างการกำกับดูแลมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นอิสระมากขึ้น เช่น การส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยในคาซัคสถานโดยใช้ระบบการบริหารงาน (the scorecard) ของสมาคมมหาวิทยาลัยในสหภาพยุโรป (European University

Association ; EUA) และระบบนี้ถูกใช้ในหลายประเทศในยุโรปเพื่อสนับสนุนกระบวนการปฏิรูปการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการศึกษาที่มีความเห็นพ้องกันเกี่ยวกับประโยชน์และความสำคัญของความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของมหาวิทยาลัย และประเทศคาซัคสถานมีการแก้ไขพระราชบัญญัติการควบคุมการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยมีจุดประสงค์ในการขยายความเป็นอิสระทางวิชาการและการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาในปี พ.ศ. 2561 (The European University Association, 2018) นอกจากนี้ Enders, De Boer & Elke Weyer (2012) ได้กล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามแนวคิด “ความเป็นอิสระในการกำกับดูแล (regulatory autonomy)” ซึ่งรัฐบาลใช้ความเป็นอิสระขององค์กรเป็นเครื่องมือในการควบคุมหรือการปกครองแบบใหม่ โดยมีเป้าหมายให้มหาวิทยาลัยมีการดำเนินงานหรือปรับปรุงประสิทธิภาพที่ใกล้เคียงกับเป้าหมายของรัฐบาลมากขึ้น

2. ความมีอิสระ (autonomy) ภายใต้อำนาจรับผิดชอบ (accountability) ในการปฏิรูปมหาวิทยาลัย

ในปัจจุบันมหาวิทยาลัยต้องมีการ “เปลี่ยนแปลง” โครงสร้างองค์กรและการทำงานให้สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างเพียงพอ และความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย (Michavila & Martinez, 2018) ดังนั้น ความเป็นอิสระจึงมีความจำเป็นต่อการปฏิรูปกระบวนการดำเนินพันธกิจสู่ “ความเป็นเลิศ” โดยระบุจุดมุ่งหมาย แนวคิดและหลักการของความเป็นอิสระ จากความหลากหลายบริบทของสถานศึกษาทำให้เกิดแนวทางที่หลากหลายในการ “หาสมดุล” ระหว่างความเป็นอิสระและภาระรับผิดชอบที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม (Estermann & Nokkala, 2009) มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องมีความอิสระในการตัดสินใจในด้านต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อแรงกดดันภายนอก แต่หลายประเทศมี “ความกังวล” เกี่ยวกับการเป็นอิสระที่มากขึ้นอาจจะทำให้มหาวิทยาลัย “ไม่คำนึงถึงภาระรับผิดชอบ” (Central European University, 2019) ความเป็นอิสระไม่ใช่การไม่มีกฎเกณฑ์ในการควบคุมไม่สามารถดำเนินงานและจัดสรรทรัพยากรได้โดยปราศจากกลไกความรับผิดชอบ แต่เป็นระบบที่ต้อง “ตระหนักถึงการมีภาระรับผิดชอบ” ที่มีต่อสังคมผ่านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางสังคม รวมทั้งสามารถรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดขึ้นได้ (The European University Association, 2018; Kohtamaki & Balbachevsky, 2018) โดยการปฏิบัติการตามความเป็นอิสระมหาวิทยาลัยต้อง “คำนึงถึง” การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมหรือบริบทของการทำงานวิชาการ ความเป็นผู้นำ การจัดการเรียนการสอนอย่างมืออาชีพ การวิจัย ประสิทธิภาพและผลที่จะได้รับ และข้อกำหนดด้านภาระรับผิดชอบ เช่น การพัฒนาระบบการจัดการการเงิน มหาวิทยาลัยมักมีช่องทางการระดมทุน 3 แบบ คือ การสนับสนุนจากรัฐ ค่าเล่าเรียน และเงินทุนในการดำเนินการโครงการต่าง ๆ ซึ่งการระดมทุนควรมีความอิสระที่สัมพันธ์กับภาระรับผิดชอบ (Kohtamaki & Balbachevsky, 2018)

สิ่งสำคัญที่นำไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยที่ประสบความสำเร็จ นั่นคือ “ความเป็นอิสระ เงินทุน และภาระรับผิดชอบ” หากมหาวิทยาลัยมีเพียงความเป็นอิสระและเงินทุน อาจจะไปสู่การจัดการทรัพยากรที่ไม่เหมาะสม และหากมหาวิทยาลัยมีความเป็นอิสระแต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเงินทุนที่สอดคล้องกับผลลัพธ์ อาจจะทำให้มหาวิทยาลัยไม่สามารถไปสู่ความเป็นเลิศได้ในที่สุด ในขณะที่เดียวกันหากมหาวิทยาลัยมี

เพียงเงินทุนโดยปราศจากความเป็นอิสระในการบริหารจัดการก็จะทำให้ประสิทธิภาพของมหาวิทยาลัยนั้นต่ำลง เนื่องจากไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ดังนั้น การบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยควรต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทั้งสามส่วนนี้ และต้องมีการบริหารจัดการที่สมดุลและเหมาะสมที่สุด (Michavila & Martinez, 2018)

3. ความหมาย องค์ประกอบ และกระบวนการปรับเปลี่ยนสถานภาพสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐทำให้มีความเป็นอิสระและเสรีภาพทางวิชาการ มีความคล่องตัว และเกื้อหนุนต่อการบริหารจัดการที่ดีของมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นการประสานงานภายนอกและภายในมหาวิทยาลัย การบริหารบุคคล หรือการบริหารการเงิน โดยความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยมีความหมายที่แตกต่างกันตามระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาและบริบทของประเทศ และมีความซับซ้อนหลายมิติ ครอบคลุมหลายด้านที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของมหาวิทยาลัย ตั้งแต่ความเป็นอิสระทางวิชาการจนถึงความเป็นอิสระและความรับผิดชอบในด้านการเงินภายในองค์กรและการวางแผนเชิงกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัย (Central European University, 2019) ดังนั้น ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยจึงขึ้นอยู่กับ “จุดประสงค์และภาระหน้าที่” ของมหาวิทยาลัยที่กำหนดโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก นักการเมือง ข้าราชการ องค์กรที่เป็นนายจ้าง และสหภาพแรงงาน (Maassen, Peter & Gornitzka, Ase & Fumasoli, Tatiana, 2017).

ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยจากการที่รัฐบาลไม่เข้ามาใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายแทรกแซง และมีอิทธิพลในทางปฏิบัติต่อการบริหารจัดการภายใน 7 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านนักศึกษา 3) ด้านหลักสูตรและการสอน 4) ด้านมาตรฐานทางวิชาการ 5) ด้านการวิจัยและการตีพิมพ์เผยแพร่ 6) ด้านการบริหารจัดการปกครอง และ 7) ด้านการบริหารงบประมาณ ส่วน Verhoest, Peters, Bouckaert, & Verschuere (2004) สอดคล้องกับ De Boer, Jongbloed, Enders, & File (2010) ระบุไว้ว่าความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยมี 4 มิติ ที่มีลักษณะพึ่งพิงซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย 1) ความเป็นอิสระด้านองค์การ (organizational autonomy) 2) ความเป็นอิสระด้านนโยบาย (policy autonomy) 3) ความเป็นอิสระด้านการไม่มีการแทรกแซง (interventional autonomy) และ 4) ความเป็นอิสระด้านการเงิน (financial autonomy)

นอกจากนี้ สมาคมมหาวิทยาลัยแห่งสหภาพยุโรป (The European University Association or EUA) ได้แบ่งองค์ประกอบความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย ซึ่งเกิดขึ้นภายใต้ระบบการอุดมการณ์ศึกษา 29 ระบบ โดยครอบคลุมพื้นที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของ 47 ประเทศของทวีปยุโรป ได้แก่ 1) ความเป็นอิสระเชิงองค์การ (organizational autonomy) เช่น ความมีอิสระในการสรรหา กำหนดคุณสมบัติ และระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของอธิการบดี การจัดตั้งหน่วยงานภายใน และการออกกฎระเบียบ 2) ความเป็นอิสระทางการเงิน (financial autonomy) เช่น ความมีอิสระในการกำหนดระยะเวลาใช้จ่ายงบประมาณ สะสมเงินคงเหลือเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษา การกู้เงินเพื่อลงทุนทางการศึกษา มีอำนาจในการเป็นเจ้าของอาคารสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ และกำหนดค่าเล่าเรียนและค่าธรรมเนียม 3) ความเป็นอิสระทางการบริหารงานบุคคล (staffing autonomy) เช่น ความมีอิสระในการบริหารงานบุคคล ตัดสินใจในกระบวนการสรรหาบุคลากรที่มีคุณภาพ กำหนดเงินเดือนค่าตอบแทน สวัสดิการและเลื่อนตำแหน่ง และ 4) ความเป็นอิสระทาง

วิชาการ (academic autonomy) เช่น ความมีอิสระในการกำหนดจำนวนรับนักศึกษา สร้างหลักสูตรใหม่ ยกเลิกหลักสูตร เลือกภาษาที่จะใช้ป็นสื่อในการเรียนการสอน เลือกกลไกและระบบประกันคุณภาพการศึกษา และ ออกแบบเนื้อหาสาระหลักสูตร (Pruvot and Estermann, 2017)

การเป็นมหาวิทยาลัยที่มีความเป็นอิสระตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ควร คำนึงถึง “กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย” ทั้งหมด 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) บุคลากรสายวิชาการ 2) ผู้บริหาร 3) นักศึกษา 4) รัฐบาล 5) องค์กรอุตสาหกรรม และ 6) สังคม โดยสามกลุ่มแรกเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เป็นส่วนหนึ่งของ มหาวิทยาลัย และเป็นผู้มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามเจตนารมณ์และความ คาดหวัง ส่วนอีกสามกลุ่มหลัง คือ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก ถือเป็นกลุ่มที่กำหนดและให้การสนับสนุน ให้มหาวิทยาลัยมีความเป็นอิสระมากขึ้น (Alves et al, 2010) โดยที่ตัวบ่งชี้ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย จะได้มาจากการวิเคราะห์ความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในมหาวิทยาลัย แต่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ภายนอกจะเป็นปัจจัยที่จำกัดความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย ดังนั้น หากจะนำแนวทางของกลุ่มผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียทั้งสองกลุ่มมาระบุตัวบ่งชี้ก็ควรต้องคำนึงถึง “ความรับผิดชอบต่อสังคม” ด้วย เนื่องจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งสองกลุ่มเป็นตัวแปรหลักที่ “ต้องพึ่งพากันและกัน” เพื่อนำไปสู่ความเป็นอิสระของ มหาวิทยาลัย (Choi, 2019)

“มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี” ถือเป็นมหาวิทยาลัยตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงขั้นตอน และกระบวนการเปลี่ยนสภาพสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ซึ่งใช้เวลาในการเตรียมตัวยาวนานถึง 6 ปี มีการวางแผนเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่อง โดยถึงแม้จะเปลี่ยนสภาพแล้วแต่ผู้บริหารระดับสูงและผู้ทรงคุณวุฒิ ก็ยังคงเป็นชุดเดิมเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ได้มีการศึกษาการบริหารจัดการหรือ แนวแบบจากองค์กรในประเทศไทย ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) และองค์กรต่างประเทศ ได้แก่ Michigan State University และมหาวิทยาลัย ในสหราชอาณาจักรและออสเตรเลีย จากนั้นสภาคณาจารย์ได้มีส่วนร่วมในการร่างพระราชบัญญัติและ ระเบียบต่าง ๆ ซึ่งผู้บริหารระดับสูง ผู้ทรงคุณวุฒิและสภาคณาจารย์มีเป้าหมายเดียวกัน คือ การพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี นอกจากนี้ ยังได้รับความร่วมมือจากอาจารย์และเจ้าหน้าที่ ที่ร่วมกันทำงานอย่างหนักเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ ได้มีการร่างพระราชบัญญัติและระเบียบด้าน วิชาการ ด้านบุคคล ด้านงบประมาณการเงินและทรัพย์สิน มีคณะทำงานทั้งหมด 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้าน แผนงานและบริหารงานบุคคล 2) ด้านการเงิน 3) ด้านการบริหาร 4) ด้านวิชาการ 5) ด้านสวัสดิการ 6) ด้าน กิจการนักศึกษา และ 7) ด้านสารสนเทศ โดยพยายามร่างพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยถึง 3 ครั้ง และ บรรลุผลในครั้งที่ 3 ผ่านการรับหลักการจากคณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา จนมีการประกาศ ในราชกิจจานุเบกษาให้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2541

4. นโยบายและการดำเนินงานส่งเสริมความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยไทย

หลังจากมีการปฏิรูปการศึกษาไทย รัฐบาลได้ส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของมหาวิทยาลัย ไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเพื่อเพิ่มความเป็นอิสระและเสรีภาพในการดำเนินงาน “การดำเนินงาน ภายใต้อิสระ” คือ การที่มหาวิทยาลัยกำหนดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก ประกอบด้วย นักการเมือง

ข้าราชการ ผู้ว่าจ้าง เพื่อเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้เป็น “รากฐาน” ในการกำหนดแนวทางที่ส่งผลต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก ซึ่งมหาวิทยาลัยต้องรับผิดชอบต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนี้ (Neave, 1988, 2001) แต่ก็มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ที่มีความสำคัญเช่นกัน คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในองค์กร ได้แก่ นักศึกษา อาจารย์ พนักงานสายสนับสนุนวิชาการ รวมถึงผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย ดังนั้น เมื่อมหาวิทยาลัยเปลี่ยนสภาพไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจึงควรคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนี้เป็นหลัก เพื่อ “สร้างความเชื่อมั่น” ให้กับทุกฝ่ายในการดำเนินงาน (กนกกานต์ เทวาพิทักษ์, 2561) โดยเฉพาะความเป็นอิสระของพนักงานเพราะจะทำให้การทำงานมีความสร้างสรรค์ มีแรงจูงใจและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานด้วยตนเองได้อย่างอิสระ (Gellatly and Irving, 2001) แต่ถ้าหากพนักงานรู้สึกว่าคุณภาพของตนเองถูกกดดันอาจจะทำให้งานที่ได้มีความไม่มั่นคงหรือไม่เต็มใจในการทำงาน (Vansteenkiste, Simons, Lens, Sheldon, & Deci, 2004) และด้วยความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ ควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบผู้บริหารระดับสูง เพื่อประโยชน์ของมหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง (กนกกานต์ เทวาพิทักษ์, 2561) นอกจากนี้ ปัจจุบันประเทศไทยได้มีนโยบายในเชิงคุณภาพประกอบด้วย การประกันคุณภาพทั้งภายในและภายนอก คุณภาพการศึกษา การบริหารจัดการที่มีคุณภาพ และการตรวจสอบคุณภาพ ซึ่งเน้นไปที่การวัดเชิงปริมาณและการจัดอันดับการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการศึกษาไทย (Lao, 2015)

5. นโยบายและกลยุทธ์เอื้ออำนวยต่อการเพิ่มพูนความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย

การดำเนินงานเพื่อเพิ่มความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่ไปตามเจตนารมณ์และความคาดหวังสามารถเริ่มต้นด้วยการ “กำหนดกรอบแนวคิด” ระหว่างรัฐและมหาวิทยาลัย และควรมีการ “พัฒนากรอบนโยบาย” ที่สอดคล้องกันเพื่อให้ “การปฏิรูป” ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยเป็นไปแนวทางเดียวกัน และการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายจะต้องมีความโปร่งใส หลีกเลียงสิ่งที่จะก่อให้เกิดความไม่มั่นคงต่อกลุ่มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มหาวิทยาลัยต้องเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและสามารถปรับแผนตามการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ นอกจากนี้ ความเป็นอิสระต้องมีความสมดุลกับภาระรับผิดชอบต่อสังคม และการทำงานที่มีคุณภาพจะต้องมีการดำเนินการตามขั้นตอนที่วางแผนไว้ มีการลำดับความสำคัญก่อนหลังที่ชัดเจน และมีกรอบการดำเนินงานในเวลาที่เหมาะสมด้วยเช่นเดียวกัน (The European University Association, 2018)

จากการศึกษาเจตนารมณ์และความคาดหวังของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐของ “มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ” พบว่า มีข้อเสนอเชิงนโยบายและกลยุทธ์ทั้งด้านการบริหารงานทั่วไป การบริหารเงิน การบริหารบุคคล และการบริหารงานวิชาการ เพื่อช่วยให้มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่มีการบริหารจัดการอย่างอิสระ ด้านการบริหารงานทั่วไปควรมีการปรับโครงสร้างและระบบการดำเนินงานหลักของมหาวิทยาลัยและหน่วยงานภายใน โดยต้องมีการกำหนดจุดเน้นของมหาวิทยาลัยที่แสดงถึงอัตลักษณ์ที่สะท้อนความต้องการของสังคมภายนอก มีการดำเนินงานเชิงรุกตามยุคดิจิทัล รวมถึงการปรับระบบและกระบวนการดำเนินงานให้มีความเข้มแข็งโดยการใช้วิธีการเทียบเคียง (benchmarking) กับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกัน การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมทุกฝ่าย รับฟังความคิดเห็นโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ด้านการบริหารเงินควรปรับปรุงระเบียบให้มีความซับซ้อนน้อยลง มีความคล่องตัวและรวดเร็วมากขึ้น จัดตั้งกองทุนให้ชัดเจน ด้านการบริหารบุคคลควรเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรให้

บุคลากรมีเจตคติที่ดี ทำงานอย่างสร้างสรรค์ หลีกเลี่ยงการตำหนิหรือลงโทษ ทำให้บุคลากรมีความภาคภูมิใจในการทำงาน มีการจัดการผลตอบแทนและสวัสดิการที่มีประสิทธิภาพและแรงจูงใจมากขึ้น และด้านการบริหารงานวิชาการควรมีการยกระดับคุณภาพให้ได้มาตรฐานสากลโดยการส่งเสริมหลักสูตรนานาชาติ มุ่งเน้นด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและการเทียบเคียงกับสถาบันที่อยู่ระดับนานาชาติ จัดการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์การทำงานเพื่อเน้นการสร้างประสบการณ์ ทักษะทางสังคมและจิตสาธารณะในการเป็นพลเมือง อีกทั้งควรส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยการร่วมมือกับชุมชน และควรพัฒนา ส่งเสริมการผลิตนวัตกรรมและงานวิจัยเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับสังคมต่อไป (องอาจ นัยวัฒน์ และคณะ, 2562) “ปัจจัยพื้นฐาน” ที่สำคัญที่สุดในการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ คือ การบริหารจัดการภายใต้หลักธรรมาภิบาลที่จะทำให้มหาวิทยาลัยมีวินัยและอยู่ในกรอบที่ควรจะเป็น ดังนั้น รัฐบาลควรให้การสนับสนุน ส่งเสริม และกำกับดูแลมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในเรื่องการบริหารจัดการภายใต้หลักธรรมาภิบาล มีการกำกับดูแลจากหน่วยงานภายนอก การปรับปรุงแบบการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินเพื่อการเรียนการสอนและการวิจัยให้เพิ่มขึ้น การสร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของมหาวิทยาลัยที่มีต่อสังคมและการรายงานผลการดำเนินงานต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากที่กล่าวมาข้างต้นการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐนั้น มหาวิทยาลัยจะต้องมี “ความพร้อม” ต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องและชัดเจน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

6. ตัวบ่งชี้และการพัฒนาตัวบ่งชี้

“ตัวบ่งชี้ หรือตัวชี้วัด (indicator)” หมายถึง ตัวประกอบ ตัวแปร หรือค่าที่สังเกตได้ ซึ่งใช้บ่งบอกสถานภาพหรือสะท้อนลักษณะของทรัพยากรการดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน ตัวบ่งชี้เป็นสิ่งที่ผูกพันกับเกณฑ์ และมาตรฐานซึ่งใช้ในการตัดสินความสำเร็จหรือคุณค่าของการดำเนินงานหรือผลการดำเนินงานที่ได้รับ สำหรับ “เกณฑ์ (criteria, criterion)” หมายถึง ข้อกำหนด (specification) ของคุณลักษณะหรือระดับที่แสดงถึงคุณภาพ/ความสำเร็จ/ความเหมาะสมของปัจจัย (ทรัพยากร) กระบวนการ หรือผลการดำเนินงาน ดังนั้น เกณฑ์จึงเป็นสิ่งที่ใช้ตัดสินคุณค่า/คุณภาพของสิ่งที่มุ่งประเมิน โดยสามารถกำหนดได้ 2 แบบ คือ 1) เกณฑ์สัมพัทธ์ (relative criteria) เป็นข้อกำหนดของคุณภาพในเชิงเปรียบเทียบของผลการดำเนินงานระหว่างกลุ่ม เป็นการเปรียบเทียบผลกับกลุ่มอื่นหรืออาจเปรียบเทียบผลกับกลุ่มเดิมในช่วงเวลาที่ต่างกัน จึงเป็นคุณภาพในเชิงเปรียบเทียบ เช่น คุณภาพดีขึ้น คุณภาพต่ำลง เป็นต้น และ 2) เกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute Criteria) เป็นข้อกำหนดของคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสิ่งนั้น จากการกำหนดของผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ไม่ต้องใช้การเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น จึงเป็นคุณสมบัติที่พึงประสงค์ เช่น คุณภาพตามหลักวิชาการ คุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ เป็นต้น (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2562)

สำหรับขั้นตอนการพัฒนาตัวบ่งชี้แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ ประกอบด้วย ขั้นตอนการสร้างตัวบ่งชี้ ขั้นตอนตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้ และ ขั้นตอนจัดเข้าบริบทและนำเสนอรายงาน สรุปได้ดังนี้ (รัตนะ บัวสนธิ, 2550)

ขั้นตอนการสร้างตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) การกำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างตัวบ่งชี้ 2) กำหนดนิยามของตัวบ่งชี้ โดยนิยาม มี 3 แบบ ได้แก่ การให้นิยามเชิงทฤษฎี การให้นิยามเชิงประจักษ์ และการให้นิยามเชิงปฏิบัติการ 3) การคัดเลือกตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบของสิ่งที่มุ่งศึกษา 4) การกำหนดวิธีการรวมตัวแปร และ 5) การกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปร ทั้งนี้ การกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรสามารถทำได้

คือ การกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรให้เท่ากัน (equal weight) และการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรให้แตกต่างกัน (differential weight) โดยเทคนิคในการสร้างตัวบ่งชี้ สามารถดำเนินการได้ 3 แนวทางหลัก ประกอบด้วย 1) การใช้เทคนิควิธีการเชิงคุณภาพ อาจประยุกต์เทคนิควิธีการ เช่น การสังเคราะห์เอกสาร การศึกษาภาคสนาม การสนทนากลุ่ม การวิพากษ์วิจารณ์และตัดสินโดยผู้เชี่ยวชาญ 2) การใช้เทคนิควิธีการเชิงปริมาณในการสร้างตัวบ่งชี้ เช่น เทคนิคเดลไฟ การวิเคราะห์องค์ประกอบ การวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ และ 3) การใช้เทคนิควิธีการผสมผสาน สามารถประยุกต์เทคนิควิธีการเชิงคุณภาพผสมผสานกับเทคนิควิธีการเชิงปริมาณในการสร้างตัวบ่งชี้

ขั้นการตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้ เป็นการตรวจสอบในประเด็นต่าง ๆ เช่น ความเที่ยงตรง ความน่าเชื่อถือ/ความเชื่อมั่น ความเป็นกลาง ความไว และความสะดวกในการนำไปใช้

ขั้นการจัดเข้าบริบทและนำเสนอรายงาน เป็นขั้นที่ดำเนินการหลังการตรวจสอบคุณภาพเรียบร้อยแล้ว โดยต้องนำผลการพัฒนาตัวบ่งชี้มาอธิบายหรือตีความหมายเพื่อสื่อสารการใช้ตัวบ่งชี้ไปยังผู้ใช้และผู้เกี่ยวข้องตามบริบทและจุดมุ่งหมายของพัฒนา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยและพัฒนามาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทยนี้ มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้ และสร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย โดยคณะผู้วิจัยต้องการจะนำมาตรวัดประเมินที่สร้างและพัฒนาขึ้นจน “มีคุณภาพ” ในระดับที่สามารถนำไปใช้วัดประเมินมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (public autonomous university) ว่ามีสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินพันธกิจไปสู่เป้าหมายความเป็นเลิศ ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทยหรือไม่ เพียงใด และเพื่อให้การดำเนินการวิจัยบรรลุจุดมุ่งหมายหลักของการวิจัย คณะผู้วิจัยจึงดำเนินการกิจกรรมการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 : การวิเคราะห์องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย

ระยะที่ 2 : การสร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

ระยะที่ 3 : การประเมินคุณภาพของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

โดยการดำเนินงานวิจัยทั้ง 3 ระยะ มีรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย

การวิเคราะห์องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย มีรายละเอียดเกี่ยวกับการออกแบบการวิจัยในประเด็นแหล่งข้อมูล/สารสนเทศ เครื่องมือและวิธีการรวบรวมข้อมูล วิธีดำเนินการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

แหล่งข้อมูล/สารสนเทศ

แหล่งข้อมูล/สารสนเทศ (sources of data/information) เป็นบุคคลและกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) กับการบริหารจัดการการอุดมศึกษาในประเทศไทย จำนวน 10 คน จากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญการอุดมศึกษาไทยในระดับสูง หมายถึง กลุ่มบุคคลสำคัญที่มีส่วนริเริ่มขับเคลื่อนนโยบายเกี่ยวกับความเป็นอิสระของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย (university autonomy in Thailand) เริ่มตั้งแต่การกำหนดกรอบแนวคิดเชิงหลักการพื้นฐาน มีบทบาทหน้าที่หลักในการวางแผนนโยบายจัดทำแผนกลยุทธ์และแนวดำเนินงานบริหารจัดการมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่มุ่งหมายให้มีสถานะความ

เป็นอิสระ/คล่องตัวเพิ่มสูงขึ้น ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูงในปัจจุบันของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กระทรวง อว.) ที่มีอำนาจในการตัดสินใจเชิงนโยบายด้านการอุดมศึกษา (higher education policy makers) จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญการอุดมศึกษาไทยที่มีชื่อเสียงชั้นนำด้านการอุดมศึกษาของประเทศไทยที่เคยร่วมความคิดเชิงอุดมการณ์และปฏิบัติการขับเคลื่อนการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจำนวน 3 คน นับตั้งแต่ช่วงเวลาเริ่มต้นมีการ “ปิดธงเรื่องมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล” ไว้ในการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี (พ.ศ.2533-2547) ที่เป็นแผนการอุดมศึกษาเชิงรุกสู่อนาคตโดยยึด “หลักการพื้นฐานร่วม 4 ประการ : 3e&1i” คือ ความเสมอภาค (equity) ความมีประสิทธิภาพ (efficiency) ความเป็นเลิศ (excellence) และความเป็นสากล (internationalization)

2. ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย (university executive members) ได้แก่ บุคคลที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและบริหารจัดการในระดับสูงของมหาวิทยาลัย ได้แก่ นายกสภามหาวิทยาลัย และอธิการบดีของมหาวิทยาลัย รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญด้านการอุดมศึกษาและการวิจัยสถาบันเชิงประเมิน จำนวน 4 คน

3. ผู้แทนบุคลากรสายวิชาการและสายสนับสนุนวิชาการของมหาวิทยาลัย (academic and support staff members) ได้แก่ บุคคลผู้ทำหน้าที่ประธานที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.) จำนวน 1 คน

4. ผู้แทนสถานประกอบการที่จ้างงานบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา (university employer) ได้แก่ ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ทำหน้าที่เป็นผู้แทนนายจ้าง) จำนวน 1 คน

อนึ่ง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ทั้งสี่กลุ่มข้างต้นได้รับเลือกมาศึกษาวิจัยอย่างเจาะจงโดยวิธีการอิงจุดมุ่งหมาย (purposeful sampling) เพื่อให้เปิดเผยข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดเชิงหลักการ นิยาม ความหมาย ระบุองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย รวมทั้งให้ข้อคิด โดยทั่วไปเกี่ยวกับการวัดประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล (in-depth interviews)

5. ผู้บริหารระดับกลางและปฏิบัติการทางวิชาการของมหาวิทยาลัย (university middle-line managers/administrators) ได้แก่ ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยที่บริหารจัดการเชื่อมโยงนโยบายที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยไปสู่บุคลากรระดับปฏิบัติงานตามพันธกิจหลักที่หน้างาน (operating core members) ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ประกอบด้วย 1) รองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายต่าง ๆ 2) คณบดี รองคณบดี หรือผู้ช่วยคณบดีของคณะวิชาต่าง ๆ 3) ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ หรือผู้ช่วยผู้อำนวยการของวิทยาลัย สถาบัน สำนักหรือโรงเรียน และ 4) ผู้บริหารระดับปฏิบัติการทางวิชาการหรือหลักสูตรในคณะวิชา ได้แก่ หัวหน้าภาควิชา หรือประธานสาขาวิชา/หลักสูตร

6. ผู้บริหารระดับปฏิบัติการสนับสนุนทางวิชาการ (university head staff members) ได้แก่ ผู้บริหารหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยที่ทำหน้าที่สนับสนุนการปฏิบัติงานบริหารจัดการของผู้บริหารระดับสูงและระดับกลางตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ หัวหน้าสำนักงาน หรือเลขานุการของหน่วยงานภายในระดับคณะวิชา วิทยาลัย สถาบัน สำนักหรือสำนักงาน

คณะผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลจากแหล่งที่ 5 และ 6 ภายใต้กรอบการเลือกที่ครอบคลุมประชากรมหาวิทยาลัย โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi-stage random sampling) มาเป็นตัวอย่งให้ข้อมูล

ผ่านการตอบแบบสอบถามที่ระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยเหตุผลการรวมผู้บริหารของมหาวิทยาลัยในระบบราชการเข้าไปในการวิจัยระยะนี้ คือ ต้องการให้ได้ข้อมูลในวงกว้างครอบคลุมองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยไทยทั้งสองสถานภาพมากที่สุด สำหรับผู้บริหารระดับกลางและระดับปฏิบัติการได้มาจากการสุ่ม จำนวนทั้งหมด 420 คน ที่ปฏิบัติงานอยู่ในมหาวิทยาลัยทั้ง 2 สถานภาพ จำนวน 22 แห่ง โดยมีสถานที่ตั้งหลักกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย

สำหรับข้อมูลการวิจัยที่ได้รับมาจากตัวอย่างที่สุ่มมาจากแหล่งผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 5 และ 6 โดยใช้วิธีการตอบแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ (electronic questionnaires) ผ่านระบบออนไลน์ จำแนกเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 147 คน (คิดเป็นร้อยละ 35) มหาวิทยาลัยในระบบราชการ จำนวน 273 คน (คิดเป็นร้อยละ 65) รวมทั้งหมดจำนวน 420 คน ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้รับจากตัวอย่างขนาดดังกล่าวนี้พอเพียงสำหรับใช้วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจจิตลักษณะตามภาวะสันนิษฐานที่เป็นนามธรรม คือ ความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย จากตัวบ่งชี้ (หรือตัวแปร) ที่มีสาระ “ถอดความเนื้อหา” มาจากข้อมูลเชิงคุณภาพที่รวบรวมด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผ่านระบบออนไลน์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ 1-4 จำนวน 47 รายการ เมื่อพิจารณาจากขนาดตัวอย่างที่มีมากกว่า 200 คน เพื่อให้ได้ค่าสถิติผลการวิเคราะห์ในส่วน Scree plot และ 250 คน ในส่วนค่าไอเกนมากกว่า 1 (ตามกฎเกณฑ์ของ Kaiser) ที่เชื่อถือได้ (Pituch & Stevens, 2016) สำหรับนำไปใช้พิจารณาประกอบการตัดสินใจในการกำหนดจำนวนองค์ประกอบของความอิสระ/คล่องตัว อีกทั้งเมื่อพิจารณาอัตราส่วนระหว่างจำนวน (หรือขนาด) ตัวอย่างต่อตัวบ่งชี้ (หรือตัวแปร) จะพบว่าเป็นอัตราส่วนค่อนข้างสูง คือ 8.94 : 1 (หรือคิดเป็นจำนวน 9 คน: 1 ตัวบ่งชี้ โดยประมาณ) ซึ่งเป็นค่าขนาดอัตราส่วนใกล้เคียงกับ 10 : 1 ที่ผู้เชี่ยวชาญทางสถิติวิเคราะห์ขั้นสูงบางกลุ่มคน (e.g., Hair, Jr., Black, Babin, & Anderson, 2018) แนะนำไว้ว่าเป็น “ขนาดที่ยอมรับได้ (acceptable sample size)”

เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับเจตนาธรรมและความคาดหวังของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐและการจัดการการอุดมศึกษา โดยมีประเด็นคำถาม 6 ประเด็น ดังนี้

1) ความเชื่อ ความหมายและความสำคัญของความเป็นอิสระและความคล่องตัวในการมีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (public autonomous university) ในบริบทการอุดมศึกษาไทย

2) ฐานคติความเชื่อในเรื่องความเป็นอิสระและความคล่องตัวของมหาวิทยาลัยในฐานะสถาบันที่จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ความเหมือนและความแตกต่างในความหมายของคำว่า “ความเป็นอิสระ/คล่องตัว” ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่เกิดขึ้นในบริบทการอุดมศึกษาไทยและบริบทสากล และความเหมือนและความแตกต่างของสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวในแต่ละกลุ่มมหาวิทยาลัย (ที่จัดแบ่งกลุ่มภายใต้กฎกระทรวง อว. พ.ศ.2564) หรือแต่ละภูมิภาคที่มหาวิทยาลัยมีสถานที่ตั้งอยู่

3) คุณลักษณะที่แสดงออกถึงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการเป็นมหาวิทยาลัยที่มีสถานภาพเป็นหน่วยงานอยู่ในกำกับของรัฐมีองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่สำคัญอะไรบ้าง

4) องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สำคัญที่สะท้อนถึงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

5) แนวทางการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

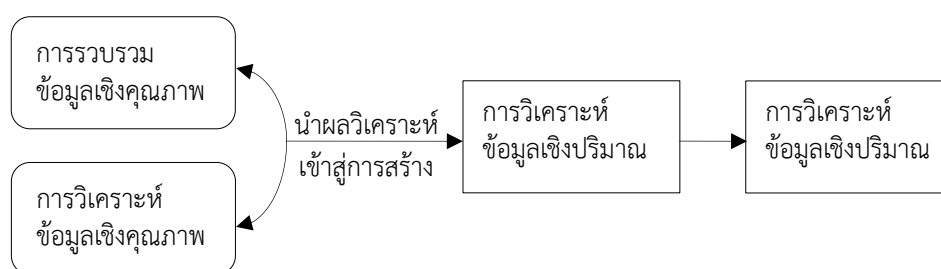
6) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระในการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย

2. แบบบันทึกการสัมภาษณ์เกี่ยวกับเจตนารมณ์และความคาดหวังของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐและการจัดการการอุดมศึกษา

3. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของรายการตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทอุดมศึกษาไทย จำนวน 47 ตัวบ่งชี้ เป็นแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) ชนิด 5 ระดับ คือ ระดับความสำคัญของตัวบ่งชี้เริ่มต้นตั้งแต่น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุดตามลำดับ

กระบวนการดำเนินงานการวิจัย

กระบวนการดำเนินงานการวิจัยเป็น “แบบผสมผสานวิธีการ (mixed-methods approach)” โดยเริ่มด้วยการใช้แนวดำเนินการเชิงคุณภาพ (qualitative approach) ศึกษาความเชื่อ ความหมาย ความสำคัญ และแนวทางการวัดประเมินค่าความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย (university autonomy/flexibility) จากเอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องและถ้อยคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้บริการและผู้รับบริการการจัดการการอุดมศึกษาที่มีส่วนได้ส่วนเสียมาวิเคราะห์เนื้อหา แล้วจึงนำผลจากการศึกษาเชิงคุณภาพดังกล่าวมาเข้าสู่แนวดำเนินการเชิงปริมาณ (quantitative approach) โดยการสร้าง (building) ตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทยที่ได้จากข้อค้นพบของผลวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของผู้ให้ข้อมูลในวงกว้าง (representative sample) ระบุความสำคัญออกเป็นค่าตัวเลขผ่านการตอบแบบสอบถาม จากนั้นจึงวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจความเป็นอิสระ/คล่องตัวมีองค์ประกอบจำนวนเท่าใด และแบบแผนตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบเป็นอย่างไร ซึ่งแนวดำเนินการวิจัยดังกล่าวนี้เรียกว่า “แบบผสมผสานสำรวจตามลำดับเวลา” (exploratory sequential mixed-methods designs) (องอาจ นัยพัฒน์, 2561; Cresswell, & Plano Clark, 2017) ดังมีขั้นตอนในแต่ละแนวดำเนินการวิจัยทั้ง 2 รูปแบบ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แนวดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานสำรวจตามกาลเวลาที่ใช้ดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1

จากแนวดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานสำรวจตามกาลเวลาดังได้แสดงไว้ในภาพที่ 2 และคำเกริ่นนำช่วงต้นของหัวข้อนี้ สามารถอธิบายขั้นตอนและกิจกรรมการวิจัยตามแนวดำเนินการเชิงคุณภาพ (qualitative approach) ติดตามด้วยแนวดำเนินการเชิงปริมาณ (quantitative approach) โดยสังเขปได้ ดังนี้

แนวดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative approach)

1. ศึกษาทบทวนเชิงวิเคราะห์เอกสารสำคัญในประเทศเกี่ยวกับสถานะความเป็นอิสระและความคล่องตัวโดยนัยเฉพาะถิ่นที่ (particularity) ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตามมุมมองอิงบริบทพื้นที่การอุดมศึกษาไทย

2. สัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการบริหารจัดการการอุดมศึกษาในบริบทประเทศไทยผ่านการใช้ “เทคนิคสานเสวนา (dialogue)” สำหรับผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 - 4 ทั้งหมด 10 คน ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญในระดับสูงที่มีชื่อเสียงด้านการอุดมศึกษาของประเทศไทยที่เคยร่วมอุดมการณ์และปฏิบัติการขับเคลื่อนการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 3 คน และผู้บริหารระดับสูงที่มีอำนาจการตัดสินใจเชิงนโยบายในปัจจุบันของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กระทรวง อว.) จำนวน 1 คน ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย (นายกสภาและอธิการบดี) และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการอุดมศึกษาและการวิจัยสถาบันเชิงประเมิน จำนวน 4 คน ผู้แทนบุคลากรสายวิชาการและบุคลากรสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัย ได้แก่ ประธานในที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.) จำนวน 1 คน และผู้แทนของสถานประกอบการที่จ้างงานผู้การศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้แก่ ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (ส.อ.ท.) จำนวน 1 คน โดยทำการสัมภาษณ์ระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2564 ใช้เวลาในการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญประมาณ 60-90 นาทีต่อคน

3. นำข้อมูลจากแบบบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเคราะห์เอกสารและจากถ้อยคำให้สัมภาษณ์แบบเจาะลึกมาวิเคราะห์เนื้อหาสาระด้วย “วิธีการแบบนิรนัย (deductive content analysis)” โดยใช้กลุ่มรหัสคัดสรร (selective coding) ที่จัดเตรียมไว้สำหรับดำเนินการในระยะเริ่มต้นตามกรอบแนวคิดชั่วคราว (initial framework) เกี่ยวกับการแสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) ที่สังเคราะห์มาจากการสังเกตการณ์ในการดำเนินการวิจัยในเรื่องที่คล้ายคลึงกันก่อนหน้านี้ของคณะผู้วิจัย (องอาจ นัยพัฒน์, ทวีกา ตั้งประภา และมนตา ตูลย์เมธการ, 2562) จากนั้นจึงสลับเวียนกับการ “วิเคราะห์เนื้อหาสาระแบบอุปนัย (inductive content analysis)” ด้วยการใช้รหัสเปิด (open coding) เมื่อพบเนื้อหาสาระประเด็นใหม่จากที่ล่วงรู้มาก่อนหน้า (Charmaz, 2014; Miles, Huberman, & Saldana, 2019) ทั้งนี้ เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในการทำวิจัยระยะที่ 1 เป็นไปอย่างยืดหยุ่นและสามารถ “ดึงและสื่อ” ความหมายอยู่เบื้องหลังข้อความออกมาทางตัวอักษรต่าง ๆ มาเป็น “หัวข้อสรุปเชิงสมโนทัศน์ (conceptual topic/category)” แล้วผสมกันกลายเป็นแบบแผนของประเด็นหลักหรือ “แก่นเรื่อง (theme)” เกี่ยวกับเจตนารมณ์และความคาดหวังของการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐและการจัดการการอุดมศึกษา

4. พิจารณาเนื้อหาสาระในประเด็นหลักเจตนารมณ์และความคาดหวังของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา มาจัดแยกตามแนวคิดภายใต้ระบบการบริหารจัดการผลการดำเนินงานขององค์การแบบมุมมองสมดุล (Balance Scorecard: BSC) เพื่อ “เชื่อมโยง” เจตนารมณ์และความคาดหวังใน

ประเด็นหลักเหล่านั้นเข้ากับมุมมองแต่ละด้านของเจตนารมณ์และความคาดหวังของการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐและการจัดการการอุดมศึกษา ที่มุ่งหวังให้สามารถดำเนินพันธกิจหลักในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปด้วยความคล่องตัวเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายแห่งความเป็นเลิศของสถาบัน (institutional excellence) ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย

แนวดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณช่วงต้น (initial quantitative approach)

1. ศึกษาทบทวนเชิงวิเคราะห์เอกสารในต่างประเทศเกี่ยวกับสถานะความเป็นอิสระ และความคล่องตัวโดยนัยทั่วไป (generalization) ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตามมุมมองสากล
2. วิเคราะห์เอกสาร (documentary analysis) เพื่อสืบเสาะหาลักษณะที่บ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยใช้เทคนิควิธีการลงคะแนนนับองค์ประกอบจากเอกสารที่ระบุตรงกันมากที่สุดและลดหลั่นตามลำดับลงมา (vote counting technique)

การผสมผสานแนวดำเนินการเชิงคุณภาพและแนวดำเนินการเชิงปริมาณช่วงต้น

1. นำข้อสรุปเชิงโมโนทัศน์แสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่ได้จากการศึกษาเชิงคุณภาพ และองค์ประกอบจากการลงคะแนนนับจากการศึกษาเชิงปริมาณ มาพิจารณาเชื่อมโยง “สารระร่วมและต่าง” (triangulation mixed-method approach) เพื่อนำไปสู่การสรุปผล (องอาจ นัยพัฒน์, 2561; Cresswell, & Plano Clark, 2017)
2. กำหนดองค์ประกอบสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่มีสาระร่วมกันระหว่างแนวดำเนินการศึกษาเชิงคุณภาพและแนวดำเนินการศึกษาเชิงปริมาณ

แนวดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณช่วงท้าย

1. นำประเด็นสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่วิเคราะห์ได้โดยการใช้แนวดำเนินการและวิธีการเชิงคุณภาพจากการทำวิจัยในระยะที่ 1 และได้จัดแยกหมวดหมู่ออกเป็นกลุ่มตามมุมมองสมดุล (BSC) แต่ละด้าน ได้แก่ (1) **ตัวบ่งชี้หลัก (core indicators)** ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 1) ความเป็นอิสระ/คล่องตัวด้านองค์การ (organization autonomy/flexibility) 2) ความเป็นอิสระ/คล่องตัวด้านการเงิน (financial autonomy/flexibility) 3) ความเป็นอิสระ/คล่องตัวด้านการบริหารงานบุคคล (staffing autonomy/flexibility) 4) ความเป็นอิสระ/คล่องตัวด้านวิชาการ (academic autonomy/flexibility) 5) ความเป็นอิสระ/คล่องตัวด้านการประกันคุณภาพและมาตรฐานของการศึกษา (quality assurance and educational standards autonomy/flexibility) และ 6) ความเป็นอิสระ/คล่องตัวด้านการวิจัย สร้างสรรค์ หรือการสร้างนวัตกรรม (research creative and innovation autonomy/flexibility) (2) **ตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicator)** และ (3) **ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (university uniqueness indicators)** นำมาสร้างนิยามเชิงปฏิบัติการองค์ประกอบสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่ได้จากการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ
2. สร้างรายการข้อความ (statements) ของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐให้ตรงความหมายและครอบคลุมองค์ประกอบที่ได้กำหนดและนิยามเชิงปฏิบัติการ

3. นำร่างแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดประเมินทางการศึกษา (educational assessment) จำนวน 3 คน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาสาระในประเด็นคำถามแต่ละรายการกับเนื้อหาสาระของมุมมองสมดุล (ที่ได้นิยามปฏิบัติการคำศัพท์เฉพาะไว้) ในด้านที่มีประเด็นคำถามที่พิจารณา นั้นบรรจุไว้รวมทั้งพิจารณาความเหมาะสมการใช้ถ้อยคำสำนวนทางภาษากับกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม และความกระชับรัดชัดเจนน “ตรงเป้าเข้าประเด็น” ที่ต้องการคำตอบ

4. นำแบบสอบถามไปสำรวจความคิดเห็นจากตัวอย่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 420 คน ในมหาวิทยาลัยทั้งที่อยู่ในระบบของรัฐและอยู่ในระบบราชการ จำนวน 20 แห่ง (จากจำนวนตัวอย่างมหาวิทยาลัยทั้งสองประเภทรวม 22 แห่ง) โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นถึงความสำคัญของตัวบ่งชี้ความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทอุดมศึกษาไทย

5. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis, EFA) บ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย

6. คัดเลือกและตั้งชื่อองค์ประกอบจากรายการข้อความที่บ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว มหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย

7. สร้างมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย มาตรวัดประเมินที่สร้างขึ้นนี้สามารถนำไปใช้วัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่เป็นมหาวิทยาลัยใน “กลุ่มเป้าหมายแห่งความสนใจ (targeted or interest group)” ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเป็นประชากรย่อย (subpopulation) ที่คณะผู้วิจัย สุ่มมาเป็นตัวอย่างในการวิเคราะห์องค์ประกอบและสร้างตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว อีกทั้งยังสามารถนำไปใช้วัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในระบบราชการที่ใช้เป็น “กลุ่มฐานเปรียบเทียบ (baseline or reference group)” ได้ด้วยเหตุผลการเป็นประชากรย่อยที่อยู่ในประชากรของมหาวิทยาลัยทั้ง 2 ประเภทเช่นเดียวกัน ซึ่ง “ระดับสถานะ” ความเป็นอิสระ/คล่องตัวระหว่างมหาวิทยาลัยทั้งสองประเภทที่มี “สถานภาพ” การเป็นหน่วยงานของรัฐแตกต่างกัน โดยค่าเฉลี่ยระดับสถานะดังกล่าวที่พบจากมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ “สูงกว่า” ของมหาวิทยาลัยในระบบราชการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (statistical significance) บ่งชี้ความเที่ยงตรงเชิงสภาพ (concurrent validity) ของมาตรวัดประเมินจากองค์ประกอบและรายการตัวบ่งชี้ต่าง ๆ ที่ได้พัฒนาขึ้น

8. นำมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดประเมินและการบริหารจัดการการอุดมศึกษา จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความครอบคลุม และความเหมาะสมของรายการข้อความตัวบ่งชี้ต่าง ๆ ที่สร้างขึ้น

9. พัฒนา/ปรับปรุงมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทยที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการบริหารจัดการการอุดมศึกษาในประเทศไทย เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ดำเนินการวิเคราะห์ ดังนี้

1) นำข้อมูลดิบที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของตัวอย่างมาทำการตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ และลงรหัส แล้วจึงทำการป้อนข้อมูลลงในแผ่นตารางทำการ (spreadsheet) ของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยใช้เกณฑ์สำหรับการให้คะแนนจากการตอบประเด็นคำถามในแบบสอบถามแต่ละรายการ ดังนี้

ระดับ 4 หมายถึง อิสระ/คล่องตัว

ระดับ 3 หมายถึง ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว

ระดับ 2 หมายถึง ค่อนข้างจำกัด/ผูกตึง

ระดับ 1 หมายถึง จำกัด/ผูกตึง

2) วิเคราะห์ข้อมูลขั้นเบื้องต้น (preliminary data analysis) โดยใช้วิธีการกราดตรวจค่าของข้อมูลที่มีการขาดหาย (missing values) โดยใช้ชุดคำสั่งของโปรแกรม SPSS แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติบรรยายพื้นฐาน (basic descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้เกณฑ์สำหรับการแปลความหมายคะแนนเฉลี่ย (Means) ประกอบด้วย ผลการประเมินตัวบ่งชี้หลัก ตัวบ่งชี้เฉพาะ และตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ โดยมีเกณฑ์มาตรฐานการแปลความหมายของคะแนน ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.75 หมายถึง มีความอิสระและคล่องตัวน้อย

(หรือ มีข้อจำกัด/ผูกตึงมาก)

คะแนนเฉลี่ย 1.76 – 2.50 หมายถึง มีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างน้อย

(หรือ มีข้อจำกัด/ผูกตึงค่อนข้างมาก)

คะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.25 หมายถึง มีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างมาก

(หรือ มีข้อจำกัด/ผูกตึงค่อนข้างน้อย)

คะแนนเฉลี่ย 3.26 – 4.00 หมายถึง มีความอิสระและคล่องตัวมาก

(หรือ มีข้อจำกัด/ผูกตึงน้อย)

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังได้ทำการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้น (assumption testing) ก่อนวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบจากตัวอย่างที่รวบรวมมาได้ว่ามีขนาดเหมาะสมและมีความสัมพันธ์กันเพียงพอ (sampling adequacy) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ โดยวิเคราะห์ความเหมาะสมของข้อมูลโดยหาค่าสถิติของ Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) รวมทั้งค่าสถิติของ Bartlett's Test of Sphericity (Approx χ^2) ค่าสถิติสำคัญดังกล่าวนี้ “สะท้อนลักษณะ” ข้อมูลรายการตัวบ่งชี้ (หรือกลุ่มของตัวแปร) ต่าง ๆ สัมพันธ์กันในระดับสูงเพียงพอต่อการให้ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบที่เชื่อถือได้อย่างมีความหมาย (Field, 2018; Pituch & Stevens, 2016) อีกทั้งยังทำให้ทราบว่าเมตริกซ์สหสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้ที่เกิดขึ้นในประชากรไม่เป็นเมตริกซ์เอกลักษณ์ (uniqueness matrix) (เมตริกซ์ที่มีสมาชิกตรงตำแหน่งแนวทแยงมีค่าเป็น 1 ในขณะที่

สมาชิกด้านบนและล่างของแนวทแยงมีค่าเป็น 0) ซึ่งแสดงว่าตัวบ่งชี้ (ตัวแปร) แต่ละตัวเป็นอิสระหรือไม่สัมพันธ์กัน ค่าสถิติ *KMO* และ *Bartlett's Test of Sphericity* จากการวิเคราะห์ขั้นเบื้องต้นช่วยให้มั่นใจว่าข้อมูลเชิงปริมาณที่รวบรวมได้สามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบในขั้นตอนหลัก (main data analysis) ต่อไปได้

3) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นตอนหลัก (main data analysis) ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory factor analysis: EFA) จากข้อมูลการตอบแบบสอบถามของกลุ่มผู้บริหารระดับกลางและปฏิบัติการทางวิชาการของมหาวิทยาลัย และกลุ่มผู้บริหารระดับปฏิบัติการสนับสนุนทางวิชาการ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (principal component analysis, PC method) ทำการนำร่องสกัดองค์ประกอบ (factor extraction) เมื่อทราบจำนวนองค์ประกอบเป็นเบื้องต้นโดยพิจารณาตัดสินใจจากค่าไอเกนมากกว่า 1 (ตามกฎเกณฑ์ของ Kaiser หรือ Kaiser's rule) ร่วมกับ Scree plot (หรือแผนภาพแสดงการลงจุดค่าไอเกนขององค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งหมด) แล้วจึงทำการวิเคราะห์องค์ประกอบอีกครั้ง (โดยยังคงตรึงองค์ประกอบให้มีจำนวนดั้งเดิม) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์แกนหลัก (principal axis factoring, PAF method) สกัดองค์ประกอบแล้วทำการหมุนแกนแบบมุมฉาก (orthogonal rotation) ด้วยวิธีการ Varimax (Pituch & Stevens, 2016)

อนึ่ง คณะผู้วิจัยตัดสินใจกำหนดจำนวนองค์ประกอบและคัดเลือกตัวบ่งชี้แต่ละองค์ประกอบจากผลการวิเคราะห์ตั้งอยู่ “สองหลักการสำคัญ” ในการสร้างมาตรวัดประเมินทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ให้เหมาะสมที่สุด (optimality) ภายใต้การ “คำนึงถึงจุดสมดุล” ระหว่างความถูกต้อง (accuracy) ตามหลักวิชาการทางสถิติวิเคราะห์องค์ประกอบ และความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ (feasibility) เมื่อนำรายการตัวบ่งชี้แต่ละองค์ประกอบจากการคัดเลือกได้ไปให้ผู้บริหารมหาวิทยาลัยใช้วัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยด้วยตนเอง (self-assessment) ในทางปฏิบัติจริงได้อย่างไม่ยุ่งยากและไม่ใช้เวลามากเกินไป

ระยะที่ 2 การสร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

การวิจัยระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีความมุ่งหมายเพื่อ “สร้างเกณฑ์มาตรฐาน” สำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) โดยมีรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลในการวิจัย กระบวนการดำเนินการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

แหล่งข้อมูล/สารสนเทศ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) คือ ผู้บริหารระดับกลางของมหาวิทยาลัย ประกอบด้วยรองอธิการบดี และคณบดี โดยคณะผู้วิจัยเลือกมาศึกษาอย่างเจาะจงด้วยวิธีการแบบอิงจุดมุ่งหมาย (purposeful sampling) จำนวน 6 คน กล่าวคือ เป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยที่ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีที่มีประสบการณ์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยมาเป็นเวลามากกว่า 4 ปี ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับระบบการ

บริหารจัดการศึกษา การวิจัย งบประมาณ บุคลากร และการประกันคุณภาพการศึกษา อีกทั้งเป็นบรรพชิต (ภิกษุหรือนักบวชในพระพุทธศาสนา) และคณิศร์ (ผู้ชายหรือผู้หญิงที่ครองเรือน) ที่ปฏิบัติงานบริหารจัดการมหาวิทยาลัยใน 5 กลุ่มหลัก รวมทั้งเป็นผู้แทนของผู้บริหารระดับสูงของสถานประกอบการ ได้แก่ คณะกรรมการบริหารระดับสูงของสภาอุตสาหกรรม (ส.อ.ท.) ที่เป็นผู้จ้างงานบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยทั้ง 5 กลุ่มเข้าทำงาน ผู้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยในระยนี้ให้ข้อมูลผ่านการให้สัมภาษณ์เชิงลึก และทำการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (qualitative analysis) ในระยนี้ เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศ สำหรับ “เติมเต็ม” ความรู้ความเข้าใจของคณะผู้วิจัยในผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (quantitative analysis) เกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่มี/ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (statistical significance) สะท้อนสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยให้ลุ่มลึกมากขึ้น ก่อนนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่รวบรวมได้ดังกล่าวมา วิเคราะห์และพิเคราะห์ตัดสินใจคัดเลือกและปรับปรุงตัวบ่งชี้ รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการสร้างเกณฑ์ มาตรฐานของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทของการอุดมศึกษาไทย)

เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยใช้แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ที่มีประเด็นสำคัญของการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. ประเด็นสำคัญในการอธิบายตัวบ่งชี้ความเป็นอิสระ/คล่องตัวของตัวบ่งชี้หลักและตัวบ่งชี้เฉพาะ
2. ลักษณะของมหาวิทยาลัยที่มีความเป็นอิสระ/คล่องตัวสูงของตัวบ่งชี้หลักและตัวบ่งชี้เฉพาะ
3. ลักษณะของมหาวิทยาลัยที่มีความเป็นอิสระ/คล่องตัวต่ำของตัวบ่งชี้หลักและตัวบ่งชี้เฉพาะ
4. ประเด็นสำคัญในการอธิบายผลการดำเนินงานที่ไม่ได้คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินการ
5. ผลการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยที่มีผลกระทบเชิงลบหรือความเสียหายสูง
6. การกำหนดตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย

กระบวนการดำเนินการวิจัย

1. สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความคาดหวังและความสำเร็จในการบริหารจัดการ เพื่อ ผลักดันการดำเนินพันธกิจหลักการอุดมศึกษาด้านต่าง ๆ ไปสู่ความเสมอภาค (equity) ความมีประสิทธิภาพ (efficiency) ความเป็นสากล (internationalization) และความเป็นเลิศ (excellence) ได้บรรลุผลตาม เป้าหมายของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในแต่ละตัวบ่งชี้ และการประเมินคุณภาพเกณฑ์มาตรฐานการ ประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

2. สร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยใน กำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

3. ปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากถ้อยคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการทำวิจัยในระยนี้ คณะผู้วิจัยนำมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ตามแนวดำเนินการด้วย “วิธีนิรนัย (deductive method)” ที่ได้กำหนดรหัสข้อมูลดิบขึ้นโดยใช้หัวข้อหรือกลุ่มหัวข้อสรุปเชิงมโนทัศน์ (conceptual topics or categories) ที่ได้ทำไว้แล้วก่อนหน้าจากการวิเคราะห์เชิงคุณภาพในระยที่ 1 และด้วย “วิธีอุปนัย (inductive method)” ที่กำหนดรหัสเปิดข้อมูลดิบขึ้นมาใหม่ (open coding) เพื่อแทนสาระในความหมายใหม่เบื้องหลังข้อมูลดิบที่รวบรวมได้ในระยที่ 2 สารสนเทศจากผลการวิเคราะห์เนื้อหาโดยวิธีนิรนัย “เวียนสลับ” กับวิธีอุปนัยนี้ (Charmaz, 2014; Miles, Huberman, & Saldana, 2019) คณะผู้วิจัยได้นำไปปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในระบบของรัฐ (รวมทั้งมหาวิทยาลัยในระบบราชการ) ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย

ระยะที่ 3 การประเมินคุณภาพของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

การประเมินคุณภาพของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) ในระยะที่ 3 ได้ออกแบบโดยอาศัยแนวดำเนินการผสมผสานวิธีการเชิงคุณภาพและวิธีการเชิงปริมาณ (mixed-methods research design) ที่มุ่งหมายเพื่อ “วัดประเมินผลการนำร่องทดลองใช้” มาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) โดยมีรายละเอียดแหล่งข้อมูล/สารสนเทศ เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลในการวิจัย กระบวนการดำเนินงานการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

แหล่งข้อมูล/สารสนเทศ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการศึกษาวิจัยนำร่องทดลองใช้มาตรวัดประเมินฯ (pilot research study) ประกอบด้วย กลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม คือ

1. ผู้บริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐและมหาวิทยาลัยในระบบราชการ ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับกลางของมหาวิทยาลัย ได้แก่ รองอธิการบดี จำนวน 3 คน จากมหาวิทยาลัยที่มีสถานภาพอยู่ในกำกับของรัฐ จำนวน 3 แห่ง ที่คณะผู้วิจัยเลือกอย่างมีจุดมุ่งหมาย (purposeful sampling) มาเป็นกรณีศึกษาในการวิจัยระยะที่ 3 เนื่องจากเป็น “กลุ่มเป้าหมายมหาวิทยาลัยในความสนใจ (target or interest group)” นำร่องทดลองใช้มาตรวัดประเมินฯ ที่คณะผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นไปวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวว่าอยู่ในระดับที่เป็นไปตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทยมากน้อยเพียงใด และเพื่อให้มั่นใจในค่าคะแนนที่ได้จากมาตรวัดประเมินสามารถแสดงระดับสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวได้อย่างเที่ยงตรงตามสภาพ (concurrent validity) ที่เป็นจริง รวมทั้งเชื่อถือได้ในความคงเส้นคงวา (reliability) คณะผู้วิจัยจึงเลือกผู้บริหารของมหาวิทยาลัยในระบบราชการ ประกอบด้วย อธิการบดีของมหาวิทยาลัยในระบบราชการแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่นอกเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 1 คน และรองอธิการบดี จำนวน 2 คน จากมหาวิทยาลัยในระบบราชการที่ตั้งอยู่ในจังหวัดเขตปริมณฑล 1 แห่ง และในเขตกรุงเทพมหานครอีก 1 แห่ง ผู้บริหารระดับสูงและระดับกลางของมหาวิทยาลัยในระบบราชการทั้ง 3 แห่งนี้ ได้รับเลือกมาเป็นกรณีศึกษาอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็น “กลุ่มอ้างอิงหรือฐานเปรียบเทียบ (reference or baseline group)” ค่าคะแนนผลการวัดประเมินแสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในระบบราชการว่ามีระดับต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่และอย่างไร นอกจากนี้ยังนำค่าคะแนนผลการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวจากมหาวิทยาลัยกรณีศึกษารวมทั้งหมด 6 แห่งนี้ ไปศึกษาว่ามีความสอดคล้องกับผลคะแนนเฉลี่ยจากการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยในรอบเวลา 3 ปี ย้อนหลังหรือไม่และอย่างไร

เมื่อพิจารณาจุดมุ่งเน้นการดำเนินพันธกิจหลักให้บรรลุเป้าหมายอย่างโดดเด่นตามการจัดกลุ่มของมหาวิทยาลัยกรณีศึกษาทั้ง 6 แห่ง พบว่า เป็นมหาวิทยาลัยกลุ่ม 1 : พัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก จำนวน 1 แห่ง กลุ่ม 2 : พัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม จำนวน 1 แห่ง กลุ่ม 3 : พัฒนา

ชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น จำนวน 2 แห่ง กลุ่ม 4 : พัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา จำนวน 1 แห่ง และกลุ่ม 5 : ผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพและสาขาจำเพาะ จำนวน 1 แห่ง ผู้บริหารของมหาวิทยาลัย 6 คน เป็นแหล่งผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณผ่านการตอบมาตรวัดประเมินฯ นำร่องการทดลองใช้หาคุณภาพด้านความเที่ยงตรงตามสภาพและความเชื่อมั่นของมาตรวัดประเมินสถานะความอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยดังที่กล่าวมาข้างต้น นอกจากนี้ สารสนเทศจากผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากข้อมูลให้สัมภาษณ์ภายหลังจากนำร่องการใช้มาตรวัดประเมินฯ ยังนำไปใช้ปรับปรุงข้อความของตัวบ่งชี้ (indicator statements) และคำอธิบาย (descriptor) ของเกณฑ์มาตรฐานแสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวแต่ละระดับของมาตรวัดประเมินฯ ให้มีความชัดเจนเป็นปรนัย (objectivity) และไม่มีสาระสำคัญต่างระดับเหลื่อมซ้อนระหว่างกัน (overlapping) อีกด้วย

2. ผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์เพื่อเพิ่มคุณภาพของมาตรวัดประเมินฯ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย อาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษทางด้านกรวัดประเมินการศึกษา จำนวน 1 คน ผู้บริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่สนใจเกี่ยวกับความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย จำนวน 1 คน และผู้บริหารการอุดมศึกษาระดับสูงของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกอ./สป.อ.ว.) ที่รับผิดชอบงานด้านความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย และงานด้านการจัดแบ่งกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเพื่อมุ่งเน้นสู่พันธกิจหลักที่ต้องการขับเคลื่อนสู่ความเป็นเลิศ จำนวน 1 คน ได้รับเลือกมาด้วยวิธีการอิงจุดมุ่งหมายเพื่อให้ข้อมูลเชิงประเมิน (บนฐานความเชี่ยวชาญ) ถึงคุณภาพของ มาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยเฉพาะคุณภาพด้านความครอบคลุมขององค์ประกอบ ความเที่ยงตรงของรายการตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบ ความเป็นปรนัยของเกณฑ์มาตรฐานบ่งชี้ระดับความอิสระ/คล่องตัว และความง่ายต่อการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย

เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลในการวิจัย

1. มาตรวัดประเมินค่าแบบ 4 ระดับ (the 4-types of rating scales) และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับใช้พิจารณาให้ค่าคะแนน (rubrics or scoring guideline) ความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย สำหรับการศึกษานำร่องทดลองใช้ตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับพิจารณาตัดสินให้ค่าคะแนนระดับสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่เป็นกรณีศึกษาในกลุ่มมหาวิทยาลัยที่สนใจ (เปรียบเทียบกับของกลุ่มมหาวิทยาลัยในระบบราชการที่เป็นกรณีศึกษาอ้างอิง)

2. แบบบันทึกค่าคะแนนผลการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัย ในรอบเวลาย้อนหลัง 3 ปีการศึกษา เพื่อให้มหาวิทยาลัยกรณีศึกษาแต่ละแห่งทำการบันทึกค่าคะแนนสำหรับนำมาใช้ในการคำนวณหาความสอดคล้องกับค่าคะแนนแสดงสถานะความอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยที่ได้จากมาตรวัดประเมินฯ

3. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับผลการศึกษานำร่องทดลองใช้มาตรวัดประเมินฯ แบบ 4 ระดับ ที่บรรจุรายการตัวบ่งชี้ จำนวน 35 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ตัวบ่งชี้หลัก จำนวน 33 ตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้เฉพาะ จำนวน 15 ตัวบ่งชี้ (มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งตอบตัวบ่งชี้เฉพาะ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ตามกลุ่มมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิก) และตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ 1 ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการให้ค่าคะแนนแสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว 4

ระดับ โดยแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ที่มีรายการประเด็นคำถามเกี่ยวกับคุณภาพด้านความครอบคลุมขององค์ประกอบ ความเที่ยงตรงของรายการตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบ ความเป็นปรนัยของเกณฑ์มาตรฐานบ่งชี้ระดับความอิสระ/คล่องตัว และความง่ายต่อการนำไปใช้วัดประเมิน

กระบวนการดำเนินงานการวิจัย

1. นำตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินค่าความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทยที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับมหาวิทยาลัยที่เป็นกรณีศึกษา 6 มหาวิทยาลัย โดยให้มหาวิทยาลัยเป็นผู้ประเมินตนเอง และหลังการทดลองใช้จะมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เกี่ยวกับการประเมินตนเองตามตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมิน โดยมหาวิทยาลัยที่เป็นกรณีศึกษา 6 มหาวิทยาลัย ได้แก่

- มหาวิทยาลัยที่ 1 เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
อยู่ในกลุ่มที่ 1 : พัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก
- มหาวิทยาลัยที่ 2 เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
อยู่ในกลุ่มที่ 3 : พัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น
- มหาวิทยาลัยที่ 3 เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
อยู่ในกลุ่มที่ 4 : พัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา
- มหาวิทยาลัยที่ 4 เป็นมหาวิทยาลัยในระบบราชการที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนสถานภาพ
จากการเป็นมหาวิทยาลัยในสังกัดของรัฐไปเป็นมหาวิทยาลัย
ในกำกับของรัฐ
อยู่ในกลุ่มที่ 2 : พัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม
- มหาวิทยาลัยที่ 5 เป็นมหาวิทยาลัยในระบบราชการ
อยู่ในกลุ่มที่ 3 : พัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น
- มหาวิทยาลัยที่ 6 เป็นมหาวิทยาลัยในระบบราชการ
อยู่ในกลุ่มที่ 5 : ผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพและสาขาจำเพาะ

ทั้งนี้ การดำเนินการวิจัยมีหนึ่งมหาวิทยาลัยที่ไม่สะดวกในการให้ข้อมูลการประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวและผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัย แต่สะดวกในการให้สัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เกี่ยวกับการประเมินตนเองตามตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานการประเมิน

2. สัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้แทนมหาวิทยาลัยที่เป็นกรณีศึกษา เพื่อรับฟังความเห็นและวิพากษ์มาตรฐานวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐกับกรณีศึกษามหาวิทยาลัยในระบบราชการที่คณะผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้น โดยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน เกี่ยวกับการประเมินมหาวิทยาลัยตามตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานการประเมิน

3. นำผลการศึกษานำร่องทดลองใช้ตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานการประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย จากมหาวิทยาลัยกรณีศึกษาไปประเมินความสอดคล้องของผลการประเมินที่ได้จากการประเมินตนเองโดยมหาวิทยาลัยกับผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงสภาพ (concurrent validity)

4. ปรับปรุงตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานการประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทอุดมศึกษาไทยตามข้อเสนอแนะของผู้แทนมหาวิทยาลัยและผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้เพื่อนำไปปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานการประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย (Charmaz, 2014; Miles, Huberman, & Saldana, 2019)

2. การวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงสภาพ (concurrent validity) ของผลการวัดประเมินตนเอง (self-assessment) โดยมหาวิทยาลัยกับผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

3. การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นจากสูตรของ Cronbach's alpha (Field, 2018) ที่เป็นค่าแสดงถึงความสอดคล้องภายในของคะแนน (internal consistency) ที่วัดประเมินค่าสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวครั้งแรกจากรายการตัวบ่งชี้ต่าง ๆ จำนวน 47 ตัวบ่งชี้ ในการทำวิจัยระยะที่ 1 โดยนำข้อมูลมาจากการสุ่มตัวอย่างผู้ตอบ จำนวน 50 คน ($n = 50$) ประกอบด้วย ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 18 คน ($n_1 = 18$) และของมหาวิทยาลัยในระบบราชการ จำนวน 32 คน ($n_2 = 32$) และจากรายการตัวบ่งชี้ จำนวน 35 ตัวบ่งชี้ ในการทำวิจัยระยะที่ 2 นี้ ที่เลือกตัวอย่างผู้บริหารของมหาวิทยาลัยกรณีศึกษา จำนวน 6 คน มาคำนวณค่า Cronbach's alpha ตามลำดับ

4. การคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product moment correlation, r_{XY}^2) (Field, 2018) ระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนแสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวจากมาตรวัดประเมินฯ และค่าเฉลี่ยรวมของผลการประเมินตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยตนเอง 3 ปีย้อนหลัง และระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนแสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในแต่ละประเภทของมหาวิทยาลัยกรณีศึกษา จำนวน 6 แห่ง ($n = 6$)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยและพัฒนามาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในบริบทการอุดมศึกษาไทย มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 3 ตอน โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย

ตอนที่ 1.1 ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารระดับสูงและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการอุดมศึกษาที่ร่วมขับเคลื่อนการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ รวมทั้งผู้ให้และผู้รับบริการการจัดการการอุดมศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย

คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทบทวน “เชิงวิเคราะห์” เอกสารในต่างประเทศเกี่ยวกับสถานะความเป็นอิสระและความคล่องตัวโดยนัยทั่วไป (generalization) ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (public autonomous university) ตามมุมมองสากล เอกสารในประเทศเกี่ยวกับสถานะความเป็นอิสระและความคล่องตัวโดยนัยเฉพาะถิ่นที่ (particularity) ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตามมุมมองอิงบริบทพื้นที่การอุดมศึกษาไทย พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการอุดมศึกษาไทย และพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ตลอดจนการ “สัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)” ผู้บริหารระดับสูงและนักวิชาการด้านการอุดมศึกษาที่มีประสบการณ์และชื่อเสียงของประเทศไทยที่เคยร่วมอุดมการณ์ “ริเริ่มและขับเคลื่อน” แนวคิดและหลักการเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติจริงในการก่อตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐขึ้นในประเทศไทย รวมทั้งผู้ให้และผู้รับบริการที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการการอุดมศึกษา ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคลโดยใช้ “เทคนิคการสานเสวนา (dialogue)” เกี่ยวกับการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาของไทย) เพื่อสร้างกลุ่ม “หัวข้อสรุปเชิงมโนทัศน์ (conceptual categories)” สื่อความหมายองค์ประกอบหรือมิติแสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และนำไปสู่การพัฒนามาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) โดยมีประเด็นการสัมภาษณ์ที่เป็นสาระหลักสำคัญอันจะนำไปสู่การสร้างกลุ่มหัวข้อเชิงมโนทัศน์ ดังนี้

1. ความหมายของความเป็นอิสระในการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย
2. ความเหมือนและความแตกต่างของความหมายความเป็นอิสระในการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทยและบริบทสากล และความเหมือนและความแตกต่างในแต่ละกลุ่มหรือแต่ละภูมิภาค
3. คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความเป็นอิสระในการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ องค์ประกอบ และตัวชี้วัดหรือตัวบ่งชี้ที่สำคัญ
4. องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สำคัญที่สะท้อนความเป็นอิสระในการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

5. แนวทางการวัดประเมินความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

6. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการวัดประเมินความเป็นอิสระในการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย

หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารผลสนกับการสัมภาษณ์เชิงลึกมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อสร้างกลุ่มหัวข้อสรุปเชิงมโนทัศน์ (conceptual categories) สื่อความหมายองค์ประกอบหรือมิติแสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย สรุปประเด็นข้อค้นพบ (theme) ที่สะท้อนความเป็นอิสระ/คล่องตัวได้ 6 ประเด็น และรายการที่สะท้อนความเป็นอิสระ/คล่องตัว รวมทั้งสิ้นจำนวน 139 ข้อ จำแนกเป็นปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) และ ผลลัพธ์ (output) โดยคณะผู้วิจัยได้เชื่อมโยงไปยังแหล่งข้อมูลที่ได้ทำการศึกษามาก่อนหน้านี้เพื่อเป็นการยืนยันความสอดคล้องของผลการวิเคราะห์เนื้อหา ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวอย่างผลการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ประเด็นข้อค้นพบ (Theme)	รายการที่สะท้อนความเป็นอิสระ/คล่องตัว	แหล่งข้อมูล	
1. ความเป็นอิสระเชิงองค์การ (Organization Autonomy) (จำนวน 6 ประเด็นย่อย : 40 ข้อ)			
1.1 ความสามารถในการกำกับดูแลองค์กรของสภามหาวิทยาลัย (10 ข้อ)	1	สามารถกำหนดคุณสมบัติของนายกสภามหาวิทยาลัย (I)	พรบ. สัมภาษณ์
	2	สามารถกำหนดองค์ประกอบและคุณสมบัติของคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัย (I)	พรบ. สัมภาษณ์
	3	สามารถกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการตามพันธกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา (I)	พรบ. สัมภาษณ์
	4	สามารถกำหนดองค์ประกอบคณะกรรมการบริหารเพื่อกำกับดูแลการดำเนินงานตามพันธกิจหลัก (I)	พรบ.
	5	สามารถกำหนดอำนาจและบทบาทหน้าที่ในการบริหารงานให้กับคณะกรรมการบริหาร (I)	พรบ. สัมภาษณ์
	6	สามารถตรวจสอบและประเมินผลการบริหารงานของคณะกรรมการบริหาร (P)	พรบ.
	7	สามารถตรวจสอบและประเมินผลการบริหารงานของผู้บริหารทุกระดับ (P)	พรบ.
	8	สามารถบริหารจัดการได้แบบเบ็ดเสร็จและสิ้นสุดกระบวนการตัดสินใจที่สภามหาวิทยาลัย (P)	พรบ. สัมภาษณ์
	9	สามารถรายงานผลการบริหารองค์กรภายใต้หลักธรรมาภิบาลต่อสาธารณชนอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง (O)	สัมภาษณ์
	10	สามารถแสดงผลสัมฤทธิ์ในการขับเคลื่อนองค์กรเพื่อตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของสังคมและประเทศชาติ (O)	สัมภาษณ์

คณะผู้วิจัยนำประเด็นข้อค้นพบ (theme) ที่สะท้อนความเป็นอิสระ/คล่องตัว 6 ประเด็น และรายการที่สะท้อนความเป็นอิสระ/คล่องตัว จำนวน 139 ข้อ มาสังเคราะห์ห้วงค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย โดยจำแนกชนิดตัวบ่งชี้เป็นปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) และผลลัพธ์ (output) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 47 ตัวบ่งชี้ คือ

องค์ประกอบที่ 1 ความเป็นอิสระ/คล่องตัวด้านองค์การ	จำนวน 11 ตัวบ่งชี้
องค์ประกอบที่ 2 ความเป็นอิสระ/คล่องตัวด้านการเงิน	จำนวน 5 ตัวบ่งชี้
องค์ประกอบที่ 3 ความเป็นอิสระ/คล่องตัวด้านการบริหารงานบุคคล	จำนวน 9 ตัวบ่งชี้
องค์ประกอบที่ 4 ความเป็นอิสระ/คล่องตัวด้านวิชาการ	จำนวน 9 ตัวบ่งชี้
องค์ประกอบที่ 5 ความเป็นอิสระ/คล่องตัวด้านการประกันคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา	จำนวน 5 ตัวบ่งชี้
องค์ประกอบที่ 6 ความเป็นอิสระ/คล่องตัวด้านการวิจัย การสร้างสรรค์ หรือการสร้างนวัตกรรม	จำนวน 8 ตัวบ่งชี้

ทั้งนี้ ในแต่ละองค์ประกอบจะมีตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงความเสียหายหรือผลกระทบทางลบที่เกิดจากการบริหารจัดการองค์การ จำนวน 1 ตัวบ่งชี้ เพื่อวัดผลกระทบทางลบหรือความเสียหายที่เกิดจากการจัดการองค์การให้มีความอิสระ/คล่องตัวโดยไม่ได้คำนึงถึงความรับผิดชอบและคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินการ สำหรับตัวอย่างรายละเอียดตัวบ่งชี้และคำอธิบายตัวบ่งชี้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตัวอย่างตัวบ่งชี้และคำอธิบายตัวบ่งชี้

ตัวบ่งชี้	คำอธิบายตัวบ่งชี้
องค์ประกอบที่ 1 ความเป็นอิสระ/คล่องตัวด้านองค์การ (Organization Autonomy/Flexibility)	
1.1 การพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการองค์การ ชนิดตัวบ่งชี้ : ปัจจัยนำเข้า	ความสามารถในการจัดระบบ โครงสร้าง และแนวทางการบริหารจัดการตามระบบและโครงสร้างองค์การได้อย่างอิสระ เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายของมหาวิทยาลัย
1.2 การพัฒนาระบบและกลไกการสรรหา ตรวจสอบ และประเมินผลกรรมการสภามหาวิทยาลัย ชนิดตัวบ่งชี้ : ปัจจัยนำเข้า	ความสามารถในการจัดระบบ โครงสร้าง และแนวทางการสรรหา ตรวจสอบ และประเมินผลกรรมการสภามหาวิทยาลัยได้อย่างอิสระ เพื่อส่งเสริมธรรมาภิบาลในระดับสภาสถาบันอุดมศึกษา
1.3 การพัฒนาระบบและกลไกการสรรหา ตรวจสอบ และประเมินผลผู้บริหารของมหาวิทยาลัย ชนิดตัวบ่งชี้ : ปัจจัยนำเข้า	ความสามารถในการจัดระบบ โครงสร้าง และแนวทางการสรรหา ตรวจสอบ และประเมินผลผู้บริหารของมหาวิทยาลัยได้อย่างอิสระ เพื่อส่งเสริมธรรมาภิบาลในระดับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา
1.4 การพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการภายในองค์การ ชนิดตัวบ่งชี้ : ปัจจัยนำเข้า	ความสามารถในการจัดระบบ โครงสร้าง และแนวทางการวางแผนการดำเนินงานของแต่ละส่วนงานย่อยตามโครงสร้างการบริหารจัดการภายในองค์การได้อย่างคล่องตัว เพื่อตอบสนองต่อการขับเคลื่อนนโยบายของมหาวิทยาลัย

คณะผู้วิจัยได้สร้างรายการข้อความ (a list of statements) ของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย ให้ตรงความหมายและครอบคลุมองค์ประกอบที่กำหนดขึ้นจากผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยนำมาจัดทำเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นถึงความสำคัญของตัวบ่งชี้ความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย แล้วนำแบบสอบถามนี้ไปสำรวจความคิดเห็นดังกล่าวจากผู้บริหารมหาวิทยาลัยระดับกลาง (ได้แก่ รองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี คณบดี รองคณบดี ผู้ช่วยคณบดี ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการและผู้ช่วยผู้อำนวยการ) ผู้บริหารระดับปฏิบัติการทางวิชาการ (ได้แก่ หัวหน้าภาควิชาและประธานสาขา/หลักสูตร) รวมทั้งผู้บริหารระดับปฏิบัติการสนับสนุนทางวิชาการ (ได้แก่ ผู้อำนวยการ หัวหน้าสำนักงาน และเลขานุการของหน่วยงานภายใน) ของมหาวิทยาลัยทั้งที่อยู่ในระบบราชการและอยู่ในกำกับของรัฐทั่วประเทศที่คณะผู้วิจัยสุ่มมาศึกษาวิจัยทั้งหมด จำนวน 420 คน จาก 22 มหาวิทยาลัย และเมื่อได้ข้อมูลจากแบบสอบถามแล้วคณะผู้วิจัยจึงนำมาทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) ของตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย

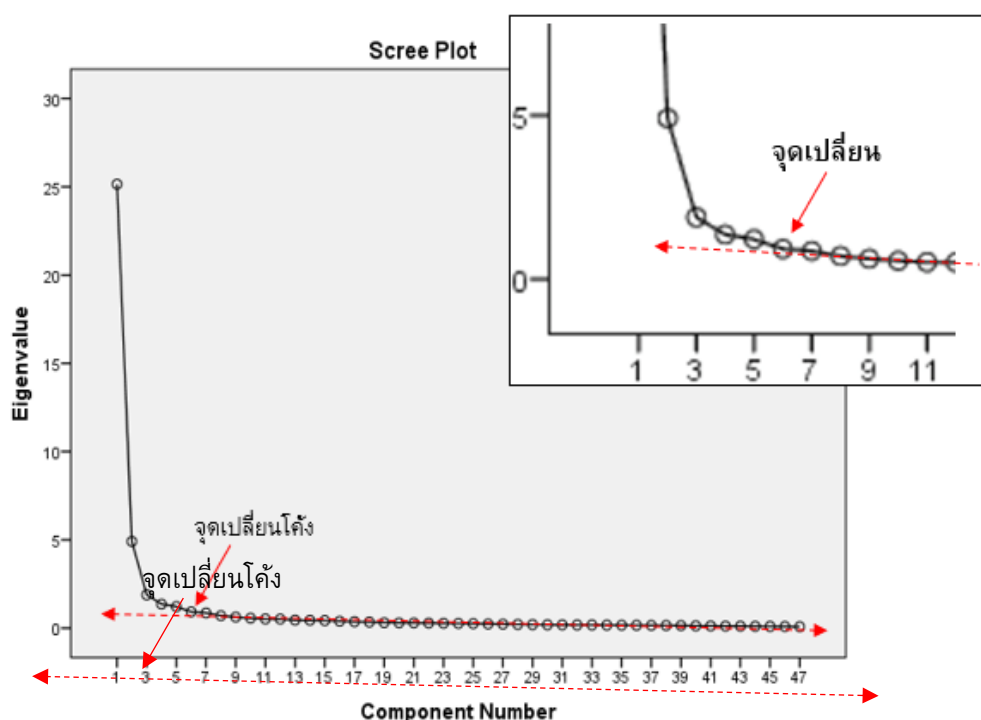
ตอนที่ 1.2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ของตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย

คณะผู้วิจัยได้สกัดองค์ประกอบด้วย “วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal components, PC)” เพื่อได้สารสนเทศสำหรับใช้กำหนดจำนวนองค์ประกอบเบื้องต้น จากนั้นจึงวิเคราะห์ซ้ำโดยสกัดด้วย “วิธีวิเคราะห์แกนหลัก (Principle Axis factoring, PAF)” แล้วทำการหมุนแกนแบบมุมฉาก (orthogonal rotation) โดย “วิธีแวนริแมกซ์ (Varimax method)” เพื่อให้ได้สารสนเทศสำหรับใช้พิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่ถ่วงด้วยแต่ละตัวบ่งชี้ (หรือตัวแปร) ในมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย โดยคณะผู้วิจัยตัดสินใจกำหนดจำนวนองค์ประกอบและคัดเลือกตัวบ่งชี้แต่ละองค์ประกอบจากผลการวิเคราะห์ตั้งอยู่ “สองหลักการสำคัญ” ในการสร้างมาตรวัดประเมินทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ให้เหมาะสมที่สุด (optimality) ภายใต้การ “คำนึงถึงจุดสมดุล” ระหว่างความถูกต้อง (accuracy) ตามหลักวิชาการทางสถิติวิเคราะห์องค์ประกอบ และความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ (feasibility) เมื่อนำรายการตัวบ่งชี้แต่ละองค์ประกอบจากการคัดเลือกได้ไปใช้วัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย สำหรับผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อให้ได้สารสนเทศสำหรับสนับสนุนการตัดสินใจกำหนดจำนวนองค์ประกอบและคัดเลือกตัวบ่งชี้ในการวิจัยครั้งนี้ เริ่มด้วยผลการวิเคราะห์ขั้นเบื้องต้น (preliminary analysis) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้น (assumption testing) ก่อนวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบจากตัวอย่างที่รวบรวมมาได้ว่ามีขนาดเหมาะสมและมีความสัมพันธ์กันเพียงพอ (sampling adequacy) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่

เมื่อพิจารณาจากค่าความเหมาะสมของข้อมูลจากค่าสถิติของ Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) เท่ากับ .963 รวมทั้งค่าสถิติของ Bartlett's Test of Sphericity (Approx χ^2_{465}) เท่ากับ 13553.245, $p < .05$ ($p = .0001$) จากค่าสถิติสำคัญดังกล่าวนี้แปลความหมายได้ว่าข้อมูลรายการตัวบ่งชี้ (หรือกลุ่มของตัวแปร) ต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูงมาก (เพราะค่า KMO มากกว่า .90; Hutcheson & Sofroniou, 1999 citing in Field, 2018) อีกทั้งเมตริกซ์สหสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้ที่เกิดขึ้นในประชากรไม่ได้เป็นเมตริกซ์เอกลักษณะ

(uniqueness matrix) (หรือเมตริกซ์ที่มีสมาชิกตรงตำแหน่งแนวทแยงมีค่าเป็น 1 ในขณะที่สมาชิกทางด้านบนและล่างของแนวทแยงมีค่าเป็น 0) ที่แสดงว่าตัวบ่งชี้แต่ละตัวไม่สัมพันธ์กัน (หรือเป็นอิสระจากกัน) ด้วยเหตุนี้คณะผู้วิจัยจึงมั่นใจว่าข้อมูลที่รวบรวมได้สามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบหลักของตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทยได้ (Field, 2018; Pituch & Stevens, 2016) คณะผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ในขั้นหลัก (main data analysis) ต่อไป

เมื่อพิจารณาจำนวนองค์ประกอบของรายการตัวบ่งชี้ (กลุ่มตัวแปร) จำนวนทั้งหมด 47 ตัวบ่งชี้ จากผลการวิเคราะห์หลักที่สกัดโดยวิธีองค์ประกอบหลัก (PC method) ตามเกณฑ์การตัดสินด้วยค่าไอเกนมากกว่า 1 (Kaiser's criterion) (Field, 2018; Pituch & Stevens, 2016) พบว่า รายการตัวบ่งชี้ทั้งหมดสามารถสกัดองค์ประกอบเบื้องต้นได้ จำนวน 4 องค์ประกอบ แต่เมื่อพิจารณาที่ค่าความแปรปรวนขององค์ประกอบ (% of variance) พบว่า ความแปรปรวนในรายการตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทยสามารถอธิบายโดย 5 องค์ประกอบได้ระดับสูงถึงร้อยละ 78.085 ซึ่งสูงกว่าจำนวน 4 องค์ประกอบที่สามารถอธิบายได้ร้อยละ 75.180 และเมื่อพิจารณาร่วมกับผลการวิเคราะห์หลักแสดงอยู่ในรูปแผนภาพ คือ “Scree plot” พบว่า ค่าไอเกนขนาดใหญ่ก่อนจุดเปลี่ยนโค้ง (inflexion point) บนแผนภาพระบุจำนวนองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ จากนั้นส่วนที่เหลือจึงแสดงค่าไอเกนขนาดเล็กที่มีค่าใกล้เคียงกันค่อนข้างมาก รวมทั้งเมื่อพิจารณาจากสาระในตัวบ่งชี้แยกตามองค์ประกอบอย่างคร่าว ๆ พบว่า มี “ความหมายเชิงโครงสร้าง” รองรับด้วยแนวคิดทฤษฎีตามภาวะสันนิษฐานที่ตั้งไว้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้คณะผู้วิจัยจึงกำหนดองค์ประกอบคงที่ไว้จำนวน 5 องค์ประกอบ โดยครอบคลุมรายการตัวบ่งชี้จำนวนทั้งหมด 47 ตัวบ่งชี้ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 Scree plot แสดงจำนวนองค์ประกอบที่สกัดด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (PC)

จากนั้นคณะผู้วิจัยจึง “วิเคราะห์ซ้ำ” โดยใช้วิธีสกัดด้วยวิธีแกนหลัก (PAF method) และหมุนแกนแบบตั้งฉากด้วยวิธีแวนแมกซ์ (varimax method) ผลการวิเคราะห์ภายหลังการหมุนแกนในขั้นนี้ พบว่าส่วนใหญ่ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (factor loadings) แต่ละตัวบ่งชี้ถ่วงอยู่บนองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งใน 5 องค์ประกอบด้วยระดับค่อนข้างสูง (substantive values) กล่าวอย่างเจาะจง คือ แต่ละองค์ประกอบถ่วงตัวบ่งชี้เดียวอย่างเด่นชัดด้วยค่าน้ำหนักสูงกว่า .40 ขึ้นไป (Field, 1018; Pituch & Stevens, 2016) เป็นส่วนใหญ่ โดยในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกเฉพาะตัวบ่งชี้ที่มีค่าขนาดน้ำหนัก (loading size) สูงกว่า .40 อีกทั้งจะต้องมีจำนวนเป็นสัดส่วนแยกตามน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบทั้ง 5 ที่สกัดได้ และตัวบ่งชี้ทั้งหมดที่คัดเลือกได้จากผลการวิเคราะห์ขั้นนี้จะต้องมีจำนวนเท่ากับ 31 ตัวบ่งชี้ เพื่อใช้เป็นตัวบ่งชี้หลัก (core indicators) สำหรับบรรจุไว้เป็นพื้นฐานอยู่ในมาตรวัดประเมินสมรรถนะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยทุกแห่งของไทย ซึ่งเมื่อรวมกับตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicators) สำหรับให้มหาวิทยาลัยในแต่ละกลุ่มที่จัดแบ่งตามกฎกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) พ.ศ.2564 จำนวน 3 ตัว และตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ (uniqueness indicator) ให้แต่ละมหาวิทยาลัยประเมินตนเองอีก 1 ตัวบ่งชี้ ทำให้ได้ตัวบ่งชี้ทุกประเภทรวมกันอยู่ในมาตรวัดประเมินทั้งหมด 35 ตัวบ่งชี้ กล่าวตามประสบการณ์ของคณะผู้วิจัยจำนวนตัวบ่งชี้ดังกล่าวนี้สามารถนำไปใช้วัดประเมินในทางปฏิบัติจริงได้ โดยไม่ขาดความครอบคลุมครบถ้วนและความถูกต้องตามแนวคิดทฤษฎีเมื่อพิจารณาจากผลวิเคราะห์ทางสถิติ รวมทั้งไม่ใช้เวลาในการอ่านและตอบมากจนเกินไป

สำหรับผลการวิเคราะห์ในขั้นหลัก ได้แก่ ค่าไอเกน รวมทั้งค่าร้อยละของความแปรปรวนและความแปรปรวนสะสม และค่าร้อยละของความแปรปรวนและความแปรปรวนสะสม (cumulative %) ที่แสดงโดยย่อเพียง 7 องค์ประกอบ ครอบคลุมตัวบ่งชี้จำนวน 31 ตัวบ่งชี้ ปรากฏดังแสดงในตารางที่ 3 ซึ่งจากค่าสถิติจะพบว่าภายหลังการหมุนแกน องค์ประกอบที่ 1 ถึงองค์ประกอบที่ 5 สามารถอธิบายความแปรปรวนที่เกิดขึ้นในรายการตัวบ่งชี้ทั้ง 31 ตัว ที่คณะผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกไว้ด้วยสัดส่วนร้อยละ 51.061, 15.526, 4.558, 4.036, และ 2.904 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาโดยรวมสามารถแปลผลได้ว่าความแปรปรวนดังกล่าวนี้สามารถอธิบายได้ด้วยองค์ประกอบทั้ง 5 ถึงร้อยละ 78.085

ตารางที่ 3 จำนวนองค์ประกอบ ค่าไอเกน ค่าร้อยละของความแปรปรวนและความแปรปรวนสะสม และค่าร้อยละของความแปรปรวนและความแปรปรวนสะสมที่สกัดด้วยวิธีแกนหลัก (PAF)

Factor	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	15.829	51.061	51.061	15.568	50.218	50.218	7.267	23.443	23.443
2	4.813	15.526	66.587	4.582	14.781	64.999	4.571	14.744	38.187
3	1.413	4.558	71.144	1.151	3.712	68.711	4.330	13.969	52.156
4	1.251	4.036	75.180	1.031	3.327	72.037	3.536	11.408	63.564
5	.900	2.904	78.085	.642	2.070	74.107	3.268	10.543	74.107

6	.603	1.945	80.030
7	.566	1.827	81.857
...
31	.102	.329	100.000

หมายเหตุ : เป็นตารางค่าสถิติโดยย่อที่แสดงเพียง 7 องค์ประกอบ เนื่องจากคณะผู้วิจัยต้องการเน้นอธิบายค่าสถิติเฉพาะของ 5 องค์ประกอบหลักสำคัญจากอันดับที่ 1 ถึง 5 ครอบคลุม 31 ตัวบ่งชี้ ที่ได้คัดเลือกไว้ในมาตรวัดประเมิน

ผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบภายหลังการหมุนแกนโดยใช้วิธีแวนิแมกซ์ (varimax method) สำหรับใช้ทำความเข้าใจและตั้งชื่อองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ที่บรรจุรวมไว้ในมาตรวัดประเมินฯ พบว่า มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบของแต่ละตัวบ่งชี้สำคัญที่ถ่วงอยู่ในแต่ละองค์ประกอบอย่างเด่นชัด ค่าไอเกน (eigen value) หรือค่าความแปรปรวนในเมตริกซ์ความสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้ (ตัวแปร) รวมทั้งค่าร้อยละของความแปรปรวน (percent of variance) โดยจากค่าสถิติสามารถอธิบายได้ ดังนี้

- องค์ประกอบที่ 1 มีรายการตัวบ่งชี้ (ตัวแปร) สำคัญ จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ ถ่วงน้ำหนักร่วมกันอยู่ในองค์ประกอบที่ 1 อย่างเด่นชัด โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .638 - .829 มีค่าไอเกน (eigen value) เท่ากับ 7.265 และมีค่าร้อยละของความแปรปรวน เท่ากับ 23.443 ค่าสถิติเหล่านี้สามารถแปลความหมายได้ว่า รายการตัวบ่งชี้สำคัญทั้ง 9 ตัวบ่งชี้ มีสาระเกี่ยวข้องกับความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในมิติ (หรือแง่มุม) ด้านการบริหารวิชาการและวิจัยการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญอันดับที่ 1 ของความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย

- องค์ประกอบที่ 2 มีรายการตัวบ่งชี้ (ตัวแปร) สำคัญ จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ ถ่วงน้ำหนักร่วมกันอยู่ในองค์ประกอบที่ 2 อย่างเด่นชัด โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .771 - .913 มีค่าไอเกน (eigen value) เท่ากับ 4.571 และมีค่าร้อยละของความแปรปรวน เท่ากับ 14.774 ค่าสถิติเหล่านี้สามารถแปลความหมายได้ว่า รายการตัวบ่งชี้สำคัญทั้ง 6 ตัวบ่งชี้ มีสาระเกี่ยวข้องกับความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในมิติด้านความเสียหายหรือผลกระทบทางลบ ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญอันดับที่ 2 ของความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย

- องค์ประกอบที่ 3 มีรายการตัวบ่งชี้ (ตัวแปร) สำคัญ จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ ถ่วงน้ำหนักร่วมกันอยู่ในองค์ประกอบที่ 3 อย่างเด่นชัด โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .594 - .733 มีค่าไอเกน (eigen value) เท่ากับ 4.330 และมีค่าร้อยละของความแปรปรวน เท่ากับ 13.969 ค่าสถิติเหล่านี้สามารถแปลความหมายได้ว่า รายการตัวบ่งชี้สำคัญทั้ง 6 ตัวบ่งชี้ มีสาระเกี่ยวข้องกับความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับด้านการบริหารงานบุคคล องค์ประกอบด้านนี้มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 3 ของความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย

- องค์ประกอบที่ 4 มีรายการตัวบ่งชี้ (ตัวแปร) สำคัญ จำนวน 4 ตัวบ่งชี้ ถ่วงน้ำหนักร่วมกันอยู่ในองค์ประกอบที่ 4 อย่างเด่นชัด โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .679 - .772 มีค่าไอเกน (eigen value) เท่ากับ 3.536 และมีค่าร้อยละของความแปรปรวน เท่ากับ 11.408 ค่าสถิติเหล่านี้สามารถแปลความหมายได้ว่า รายการตัวบ่งชี้สำคัญทั้ง 4 ตัวบ่งชี้ มีสาระเกี่ยวข้องกับความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับด้านประกันคุณภาพการศึกษา องค์ประกอบของความเป็นอิสระ/คล่องตัว

ของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทยด้านนี้มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 4 ของความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย

- องค์ประกอบที่ 5 มีรายการตัวบ่งชี้สำคัญ (ตัวแปร) สำคัญ จำนวน 4 ตัวบ่งชี้ ถ่วงน้ำหนักรวมกันอยู่ในองค์ประกอบที่ 4 อย่างเด่นชัด โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .431 - .681 มีค่าไอเกน (eigen value) เท่ากับ 3.268 และมีค่าร้อยละของความแปรปรวน เท่ากับ 10.543 ค่าสถิติเหล่านี้สามารถแปลความหมายได้ว่า รายการตัวบ่งชี้สำคัญทั้ง 4 ตัวบ่งชี้ มีสาระเกี่ยวข้องกับความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในแงุ่มที่เกี่ยวกับด้านการบริหารองค์การและการเงิน ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญอันดับสุดท้าย (เมื่อพิจารณาจากค่าไอเกนที่ปรับลดลงอย่างมากและมีค่าคงตัวนับจากองค์ประกอบนี้ไป) ของความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย เนื่องจากสามารถอธิบายความแปรปรวนในเมตริกซ์ความสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้ (กลุ่มตัวแปร) ได้ต่ำสุด เมื่อเปรียบเทียบกับองค์ประกอบก่อนหน้า (ตั้งได้ระบุมาแล้วนั้น) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ องค์ประกอบทางด้านการบริหารองค์การและการเงินที่สกัดได้สามารถอธิบายความแปรปรวนที่เกิดขึ้นในความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทยได้อย่างเด่นชัดร่วมกันด้วยตัวบ่งชี้เหล่านั้นร้อยละ 11.878

นอกเหนือจากการวิเคราะห์ห้่องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) เพื่อใช้สถิติเป็นเครื่องมือในการยืนยันองค์ประกอบแล้ว ในขณะเดียวกันคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบ “ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity)” ขององค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ และคำอธิบายตัวบ่งชี้จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดประเมินและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการอุดมศึกษาไทย โดยผู้ทรงคุณวุฒิ “เห็นพ้อง” กันว่าองค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ และคำอธิบายตัวบ่งชี้มีความสอดคล้อง เหมาะสม และครอบคลุมแล้ว และมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. ความสอดคล้องและเหมาะสมของตัวบ่งชี้

1) คำที่ใช้ในการเขียนชื่อตัวบ่งชี้ยังไม่มีประสิทธิภาพ เห็นควรให้ปรับการใช้คำให้เหมือนกันทั้งฉบับ หรือหากมีความแตกต่างในบริบทการใช้ในแต่ละรายการขอให้แสดงถึงความแตกต่างที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2) ชื่อตัวบ่งชี้บางตัวบ่งชี้ยังตีความได้ไม่ชัดเจน จึงควรขยายความให้ชัดเจนในคำอธิบายตัวบ่งชี้ หรืออาจมีการเปลี่ยนชื่อตัวบ่งชี้ให้มีความเหมาะสม เช่น “การพัฒนาระบบและกลไก” “การเรียนการสอน” “นิสิต/นักศึกษา”

3) ตัวบ่งชี้บางตัวบ่งชี้สามารถย้ายไปอยู่ภายใต้องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องเพื่อความสอดคล้องและเหมาะสม

2. ความครอบคลุมของตัวบ่งชี้ : ความครอบคลุมเนื้อหาที่มุ่งวัดขององค์ประกอบ

1) ควรพัฒนาระบบและกลไกการประเมินด้านการบริหารจัดการองค์การหรือมุ่งไปที่ผลการประเมินโดยตรง ซึ่งหากเห็นว่ากลไกการประเมินมีความสำคัญอาจยกเป็นประเด็นหลักในการกำหนดตัวบ่งชี้ในการประเมินเป็นการเฉพาะ

2) ควรมีตัวบ่งชี้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาระบบและกลไกการสรรหากรรมการสภามหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพและธรรมาภิบาล

- 3) ควรเพิ่มรายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางการเงินให้แก่มหาวิทยาลัยให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นว่าครอบคลุมในประเด็นใดบ้าง
- 4) ควรเพิ่มประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความเสี่ยงด้านการเงินเป็นการเฉพาะ
- 5) ควรขยายความคำอธิบายตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารมหาวิทยาลัยที่สามารถนำมหาวิทยาลัยไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 6) ควรเพิ่มประเด็นการบริหารจัดการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และการปรับปรุงคุณภาพการศึกษายหลังจากเสร็จสิ้นการประเมินคุณภาพการศึกษา
- 7) ควรเพิ่มประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย นวัตกรรม เพื่อการพัฒนาองค์กร สังคม และประเทศชาติ
- 8) ควรเพิ่มประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ได้จากงานวิจัย งานสร้างสรรค์ หรือการสร้างนวัตกรรม รวมทั้งลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร
- 9) ควรเพิ่มประเด็นที่เกี่ยวข้องกับระบบและกลไกการให้บริการวิชาการเพื่อการพัฒนาสังคมให้มีความเข้มแข็ง
- 10) ควรทบทวนการใช้คำให้มีความเสถียรในแต่ละองค์ประกอบและตัวบ่งชี้

ตอนที่ 2 ผลการสร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

คณะผู้วิจัยนำตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทของการอุดมศึกษาไทยที่ได้จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) จำนวน 5 องค์ประกอบ 31 ตัวบ่งชี้ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการอุดมศึกษาไทยเกี่ยวกับแนวทางการสร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินไปสร้างเกณฑ์มาตรฐาน (rubrics) เพื่อแสดงลักษณะและระดับสำหรับใช้วัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทของการอุดมศึกษาไทย โดยลักษณะของเกณฑ์การประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวที่สร้างขึ้นเป็น “เกณฑ์โดยภาพรวม (holistic score)” เพื่อให้มหาวิทยาลัยประเมินตนเองว่ามีสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวสอดคล้องกับเกณฑ์ในระดับใด และให้ได้ระดับคะแนนออกมาเพียงระดับคะแนนเดียว ซึ่งในแต่ละตัวบ่งชี้จะมีคำอธิบายตัวบ่งชี้โดยสังเขป และมีคำอธิบายระดับความเป็นอิสระ/คล่องตัวประกอบการประเมินตนเองในแต่ละระดับ

สำหรับผลการสร้างเกณฑ์มาตรฐานวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ(ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) (ฉบับร่าง) มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางในการสร้างเกณฑ์การประเมิน

คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางในการสร้างเกณฑ์มาตรฐานการวัดประเมิน และสามารถสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับประเด็นที่เป็นข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้เป็นสารสนเทศสนับสนุนการตัดสินใจ ยกร่างเกณฑ์มาตรฐานแต่ละตัวบ่งชี้หลักที่จัดจำแนกตามการคิดเชิงระบบ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ปัจจัยนำเข้า (input indicators) ตัวบ่งชี้กระบวนการ (process indicators) และตัวบ่งชี้ผลลัพธ์ (output indicators) ในขณะที่ ตัวบ่งชี้สำหรับการตรวจสอบการบริหารจัดการที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (accountability indicators) ตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicators) ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (uniqueness indicators) ตัวบ่งชี้ ทั้ง 3 ประเภทนี้เป็นตัวบ่งชี้เชิงบูรณาการเชื่อมโยงปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ (integrated indicators) ได้ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้หลัก (core indicators)

ปัจจัยนำเข้า (Input)

- 1) ควรอธิบายรายละเอียดของระดับการพัฒนาระบบ ระเบียบ หรือข้อบังคับที่สะท้อนความมีอิสระจากการผูกตึงหรือผูกตึงด้วยระบบการบริหารราชการแบบเดิม
- 2) ควรมีรายละเอียดของแนวทาง/กฎระเบียบ ข้อบังคับจากหน่วยงานภายนอกที่ผูกตึงความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในทุกองค์ประกอบ

กระบวนการ (Process)

- 1) ควรมีการอธิบายการบริหารขั้นตอนและจัดการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ (เป็นไปอย่างรวดเร็วและประหยัดทรัพยากร) และมีประสิทธิผล (บรรลุเป้าหมายของการดำเนินงานตามพันธกิจของหน่วยงานย่อยและมหาวิทยาลัยโดยส่วนรวม)
- 2) มหาวิทยาลัยจะมีความเป็นอิสระ/คล่องตัวได้อย่างสมบูรณ์จะต้องดำเนินไปอย่างไร้รอยต่อ แม้ในยามเปลี่ยนผ่านคณะผู้บริหารระดับหน่วยงานหรือระดับมหาวิทยาลัย

ผลลัพธ์ (output)

- 1) ผลที่เกิดจากความเป็นอิสระ/คล่องตัว ควรพิจารณาเทียบกับ KPI ร่วมกับการพิจารณาความก้าวหน้าของผลที่เกิดขึ้นในแต่ละด้านหรือผลลัพธ์ตามจุดเน้นของผู้บริหารเทียบกับที่ผ่านมา โดยอาจจะนำไประบุเพิ่มเติมในตัวบ่งชี้ผลลัพธ์ของแต่ละองค์ประกอบ
- 2) ตัวบ่งชี้สำหรับการตรวจสอบการบริหารจัดการที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมไม่ควรพัฒนาตัวบ่งชี้เป็นตัวบ่งชี้เชิงลบที่น่าเอามาหักคะแนน โดยอาจจะปรับปรุงตัวบ่งชี้ได้ 2 แนวทาง คือ
 - แนวทางที่ 1 คงตัวบ่งชี้ไว้ โดยตัวบ่งชี้นี้ถูกแยกออกมาและปรับเป็นตัวบ่งชี้เชิงบวก มุ่งวัดที่การกำกับ ติดตาม (audit) บริหารความเสี่ยง ยิ่งทำดี คะแนนจะยิ่งสูง ซึ่งเป็นคะแนนเชิงบวก
 - แนวทางที่ 2 ยุบตัวบ่งชี้นี้ แต่ไปจัดอยู่ในกระบวนการที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความเสี่ยงรวมทั้งแสดงถึงผู้มีธรรมาภิบาล สังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย

2. ตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicators)

- 1) ควรหลอมรวมปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์อย่างต่อเนื่อง ด้วยการบูรณาการให้อยู่ในตัวบ่งชี้เดียวกัน

2) การพิจารณากรอบของตัวบ่งชี้ อาจพิจารณาให้แต่ละกลุ่มใช้กรอบเดียวกัน เช่น งบประมาณ บุคลากร และคุณภาพผู้เรียน/หลักสูตร หรืออาจพิจารณาใช้แตกต่างกันตามจุดเน้นหรือบริบทของแต่ละกลุ่ม เช่น การวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ที่สะท้อนเฉพาะกลุ่มหลัก ๆ ให้วิเคราะห์แยกในแต่ละกลุ่ม (กลุ่มละ 3 ตัวบ่งชี้ แต่สาระต่างกันตามจุดเน้น)

3) การพิจารณากำหนดตัวบ่งชี้ของแต่ละกลุ่ม ควรวิเคราะห์นิยาม/เป้าหมายและผลที่คาดหวังของแต่ละกลุ่มตามที่กระทรวงฯ กำหนด

3. ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (uniqueness indicator)

1) ควรให้มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งเป็นผู้กำหนดตัวบ่งชี้ตามเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอง

2) เกณฑ์การประเมินควรครอบคลุมปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ที่สะท้อนความเป็นอิสระในการดำเนินงานจนก่อให้เกิดผลลัพธ์ตามเป้าหมายที่กำหนดตามเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย

3) ควรให้มหาวิทยาลัยระบุตัวบ่งชี้เอกลักษณ์เพียง 1 ตัวบ่งชี้

คณะผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดประเมินและการบริหารจัดการการอุดมศึกษามาใช้ปรับปรุงถ้อยคำสำนวนให้ชัดเจนเป็นปรนัย สอดคล้องและถูกต้องตามนิยาม ความหมายและเหมาะสมกับการวัดประเมินก่อนดำเนินการต่อไป

2.2 ผลการร่างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการ อุดมศึกษาไทย) (ฉบับร่าง)

ผลการร่างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยทั้งที่เป็นมหาวิทยาลัยในระบบราชการ (state or public university) และมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (public autonomous university) ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย (ฉบับร่าง) มีแนวทางเกี่ยวกับแนวคิดของลักษณะตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประเมินตนเองของมหาวิทยาลัย ดังนี้

1. พัฒนามาจากความความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย ที่อยู่บนฐานแนวคิดเชิงทฤษฎีในระดับสากลที่เหมาะสมและตอบสนองกับบริบทอุดมศึกษาไทย โดยสร้างจากการศึกษาในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

2. เป็นตัวบ่งชี้สำหรับให้มหาวิทยาลัยใช้ในการประเมินตนเองเพื่อให้ได้สารสนเทศในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย

3. สะท้อนสถานะการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐโดยการแสดง “ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย (university autonomy)” ด้วย 1) *ตัวบ่งชี้หลัก (core indicators)* ที่เป็นภาระหน้าที่หลักของการเป็นสถาบันอุดมศึกษาไทย 2) *ตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicators)* ที่ตอบสนองจุดประสงค์และพันธกิจ (ภาระหน้าที่หลัก) ที่มุ่งเน้นดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของมหาวิทยาลัยเป็นผลสำเร็จตามการจัดกลุ่มมหาวิทยาลัย (ภายใต้กฎกระทรวง อว. พ.ศ.2564) และ 3) *ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (uniqueness indicator)* เป็นตัวบ่งชี้สะท้อนถึงความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินพันธกิจสู่ความโดดเด่นเป็นแบบฉบับเฉพาะตนตามอัตลักษณ์ของนิสิต/นักศึกษาและของบุคลากร (student and personnel uniqueness)

มหาวิทยาลัย โดยตัวบ่งชี้ที่มีลักษณะเป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อนปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) และผลลัพธ์ (output) ที่แสดงการพัฒนาในเชิงระบบ ซึ่งรายละเอียดตัวบ่งชี้แต่ละประเภท มีดังนี้

1. ตัวบ่งชี้หลัก (core indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อนถึงความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินงานตามภาระหน้าที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาไทยทุกแห่ง โดยสามารถบ่งบอกถึงปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) และผลลัพธ์ (output) ในการพัฒนาเชิงระบบ ที่มีการตรวจสอบการดำเนินงานที่อิสระคล่องตัวอย่างรับผิดชอบต่อสังคม

2. ตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อนถึงความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินงานเพื่อตอบสนองจุดประสงค์และภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัย โดยมุ่งเน้นการกำหนดปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการดำเนินงาน (process) ที่ส่งผลถึงผลลัพธ์ (output) ประกอบด้วย

กลุ่ม 1 พัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก

(Global and Frontier Research)

กลุ่ม 2 พัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม

(Technology and Innovation)

กลุ่ม 3 พัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น

(Area-Based and Community)

กลุ่ม 4 พัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยศาสนา

(Moral and Intellectual Cultivation)

กลุ่ม 5 ผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพหรือสาขาจำเพาะ

(Development of Professionals and Specialists)

3. ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (uniqueness indicator) เป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อนถึงความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินงานเพื่อตอบสนองเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นของมหาวิทยาลัย โดยมุ่งเน้นการกำหนดปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการดำเนินงาน (process) ที่ส่งผลถึงผลลัพธ์ (output) จากความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย

ตอนที่ 3 ผลการประเมินคุณภาพของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

สำหรับผลการวิเคราะห์หาคุณภาพของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) ในตอนที่ 3 ขอนำเสนอผลการวิจัยสำคัญใน 3 ส่วนหลัก ประกอบด้วย

3.1 ผลการนำร่องทดลองใช้มาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยกรณีตัวอย่างในบริบทการอุดมศึกษาไทย

ในการศึกษานำร่องทดลองใช้ตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยที่เป็นกรณีศึกษา (university case study) นำร่องทดลองใช้มาตรวัดประเมินฯ ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้ดำเนินการตามขั้นตอน กล่าวโดยสรุปดังนี้

1. มหาวิทยาลัยประเมินตนเองในภาพรวมระดับสถาบันด้วยมาตรวัดประเมินฯ โดยพิจารณาจากรายละเอียดของตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานการวัดประเมินจากเอกสารตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมิน

2. มหาวิทยาลัยบันทึกผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัย ระดับสถาบัน 3 ปีการศึกษาล่าสุด โดยใช้แบบบันทึกผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น

3. มหาวิทยาลัยเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้รายงานผลการประเมินตนเองและสะท้อนผลการทดลองใช้ตัวบ่งชี้ เช่น ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความรับผิดชอบ รวมถึงข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขตัวบ่งชี้

ผลการทดลองนำร่องทดลองใช้มาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยที่จำแนกตามพันธกิจมุ่งเน้นของมหาวิทยาลัยตามการจัดกลุ่มภายใต้กฎกระทรวง อว. พ.ศ.2564 ประกอบด้วย

(1) กรณีตัวอย่างในกลุ่มมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (กลุ่มมุ่งเน้นให้ความสนใจ) จำนวน 3 มหาวิทยาลัย ได้แก่

มหาวิทยาลัยกรณีที่ 1 (มหาวิทยาลัยในกลุ่ม 1: มุ่งพัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก)

มหาวิทยาลัยกรณีที่ 2 (มหาวิทยาลัยในกลุ่ม 3: มุ่งพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น) และ

มหาวิทยาลัยกรณีที่ 3 (มหาวิทยาลัยในกลุ่ม 4: มุ่งพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา) และ

(2) กรณีตัวอย่างในกลุ่มมหาวิทยาลัยในระบบราชการ (กลุ่มใช้เป็นฐานเปรียบเทียบ) จำนวน 3 มหาวิทยาลัย ได้แก่

มหาวิทยาลัยกรณีที่ 4 (มหาวิทยาลัยในกลุ่ม 2: มุ่งพัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม)

มหาวิทยาลัยกรณีที่ 5 (มหาวิทยาลัยในกลุ่ม 3: มุ่งพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น) และ

มหาวิทยาลัยกรณีที่ 6 (มหาวิทยาลัยในกลุ่ม 5: มุ่งผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพและสาขาเฉพาะ)

จากผลการศึกษานำร่องทดลองใช้มาตรวัดประเมินฯ พบว่า มีผลการวัดประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยตนเองตามองค์ประกอบสถานะของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) ที่แตกต่างกันไปตามบริบทของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง ดังนี้

มหาวิทยาลัยที่ 1 : (มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ อยู่ในกลุ่ม 1 ที่งานวิจัยนี้มุ่งเน้นให้ความสนใจ)

มหาวิทยาลัยที่ 1 มีสถานะภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่ปรับเปลี่ยนสถานะภาพจากการเป็นมหาวิทยาลัยในระบบราชการมาเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเมื่อ พ.ศ.2558 ปัจจุบันมหาวิทยาลัยนี้เป็นมหาวิทยาลัยในกลุ่ม 1 ที่มุ่งเน้นพัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก (global and frontier research)

จากผลการประเมินตนเอง พบว่า มีสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการบริหารจัดการหรือการปกครองตนเอง (a state of being self-governing) อยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบที่ 1 (ด้านวิชาการและการวิจัย) ($M = 3.00$) และ องค์ประกอบที่ 3 (ด้านองค์การและการเงิน) ($M = 2.80$) ของกลุ่มตัวบ่งชี้หลัก (core indicators) ซึ่งสะท้อนการดำเนินการตามพันธกิจพื้นฐานสำคัญของ

มหาวิทยาลัยใน 2 ด้านมีระดับความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.92 คะแนน สำหรับการดำเนินพันธกิจตามตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicators) มีระดับความอิสระและคล่องตัวมาก ($M = 3.33$) ส่วนการดำเนินพันธกิจตามตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ (uniqueness indicator) มีระดับความเป็นอิสระและคล่องตัวค่อนข้างมาก ($M = 3.00$)

มหาวิทยาลัยที่ 2 : (มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ อยู่ในกลุ่ม 3 ที่งานวิจัยนี้มุ่งเน้นให้ความสนใจ)

มหาวิทยาลัยที่ 2 มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่ปรับเปลี่ยนสถานภาพจากการเป็นมหาวิทยาลัยในระบบราชการมาเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเมื่อปี พ.ศ.2558 ปัจจุบันมหาวิทยาลัยแห่งนี้ เป็นมหาวิทยาลัยในกลุ่ม 3 ที่มุ่งเน้นดำเนินพันธกิจเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น (area-based and community)

จากผลการประเมินตนเอง พบว่า มีระดับสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวมากในการดำเนินพันธกิจหลัก ($M = 3.32$) และเมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบที่ 1 (ด้านวิชาการและการวิจัย) ($M = 3.33$) และ องค์ประกอบที่ 5 (ด้านการบริหารจัดการอย่างรับผิดชอบ) ($M = 4.00$) นอกจากนี้ ยังพบอีกว่าองค์ประกอบที่เหลือ คือ องค์ประกอบที่ 2 (ด้านองค์การและการเงิน) องค์ประกอบที่ 3 (ด้านบุคคล) และ องค์ประกอบที่ 4 (ด้านประกันคุณภาพการศึกษา) ในกลุ่มตัวบ่งชี้หลัก มีระดับความเป็นอิสระ/คล่องตัวค่อนข้างมาก สะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินการตามพันธกิจพื้นฐานสำคัญของมหาวิทยาลัยในทุกด้านมีอิสระและคล่องตัวค่อนข้างมาก ทำนองเดียวกันการดำเนินพันธกิจตามตัวบ่งชี้เฉพาะ พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวเท่ากับ 4.00 สะท้อนระดับความอิสระและคล่องตัวมาก ส่วนการดำเนินพันธกิจตามตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ พบว่า มีระดับความเป็นอิสระและคล่องตัวมาก ($M = 4.00$)

มหาวิทยาลัยที่ 3 : (มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ อยู่ในกลุ่ม 4 ที่งานวิจัยนี้มุ่งเน้นให้ความสนใจ)

มหาวิทยาลัยกรณีศึกษาแห่งที่ 3 เป็นมหาวิทยาลัยที่มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมาตั้งแต่การเป็นสถาบันอุดมศึกษาภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลเมื่อปี พ.ศ.2540 ปัจจุบันมหาวิทยาลัยแห่งนี้ อยู่ในกลุ่ม 4 ที่มุ่งพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยศาสนา (moral and intellectual cultivation)

จากผลการประเมินตนเอง พบว่า สามารถบริหารจัดการปกครองได้ด้วยตนเองในระดับค่อนข้างมาก ($M = 2.71$) กล่าวอย่างเจาะจง คือ สามารถกำหนดทิศทางการดำเนินงานตามพันธกิจหลักด้านต่าง ๆ ได้ในระดับค่อนข้างมากโดยปราศจากการควบคุมสั่งการหรือกำหนดบังคับจากหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบที่ 1 (ด้านวิชาการและการวิจัย) ($M = 3.11$) องค์ประกอบที่ 4 (ด้านประกันคุณภาพการศึกษา) ($M = 3.00$) และ องค์ประกอบที่ 5 (ด้านการบริหารจัดการอย่างรับผิดชอบ) ($M = 2.83$) มีระดับความอิสระ/คล่องตัวค่อนข้างมาก ในขณะที่การดำเนินการตามองค์ประกอบด้านที่ 2 (ด้านองค์การและการเงิน) ($M = 2.00$) 3 (ด้านบุคคล) ($M = 2.50$) สำหรับการดำเนินพันธกิจตามตัวบ่งชี้เฉพาะ พบว่า มีความอิสระ/คล่องตัวอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33 ส่วนการดำเนินพันธกิจตามตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ พบว่า มีระดับความเป็นอิสระ/คล่องตัวค่อนข้างมาก ($M = 3.00$)

มหาวิทยาลัยที่ 4 : (มหาวิทยาลัยในระบบราชการ อยู่ในกลุ่ม 2 ที่งานวิจัยนี้ใช้เป็นฐานเปรียบเทียบ)

มหาวิทยาลัยกรณีที่ 4 มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในระบบราชการที่กำลังอยู่ในช่วงเวลาเตรียมตัวปรับเปลี่ยนสถานภาพไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ปัจจุบันอยู่ในกลุ่ม 2 มุ่งพัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม (technology and innovation)

จากผลการประเมินตนเอง พบว่า มีสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.48 และเมื่อพิจารณารายละเอียดแบบเจาะลึกลงไป พบว่า องค์ประกอบที่ 1 (ด้านวิชาการและการวิจัย) ($M = 2.33$) องค์ประกอบที่ 2 (ด้านองค์การและการเงิน) ($M = 2.33$) องค์ประกอบที่ 3 (ด้านบุคคล) ($M = 2.50$) และ องค์ประกอบที่ 4 (ด้านประกันคุณภาพการศึกษา) ($M = 2.25$) มีสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวในระดับค่อนข้างน้อย ในขณะที่ความเป็นอิสระ/คล่องตัวตามองค์ประกอบที่ 5 (ด้านการบริหารจัดการอย่างรับผิดชอบ) มีระดับค่อนข้างมาก ($M = 3.00$) ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินการตามพันธกิจพื้นฐานสำคัญของมหาวิทยาลัยเกือบทุกด้านมีอิสระและคล่องตัวค่อนข้างน้อย ทำนองเดียวกับการดำเนินพันธกิจหลักตามตัวบ่งชี้เฉพาะ พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวเท่ากับ 2.33 สะท้อนระดับความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ ยังพบอีกว่าการดำเนินพันธกิจตามตัวบ่งชี้เอกลักษณ์มีระดับค่อนข้างน้อยเช่นกัน ($M = 2.00$)

มหาวิทยาลัยที่ 5 : (มหาวิทยาลัยในระบบราชการ อยู่ในกลุ่ม 3 ที่งานวิจัยนี้ใช้เป็นฐานเปรียบเทียบ)

มหาวิทยาลัยกรณีที่ 5 เป็นมหาวิทยาลัยที่มีสถานภาพอยู่ในระบบราชการกลุ่ม 3 โดยมุ่งเน้นดำเนินพันธกิจหลักเพื่อบรรลุเป้าหมายสู่ความเป็นเลิศด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น (area-based and community) เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยกรณีที่ 2 ที่มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

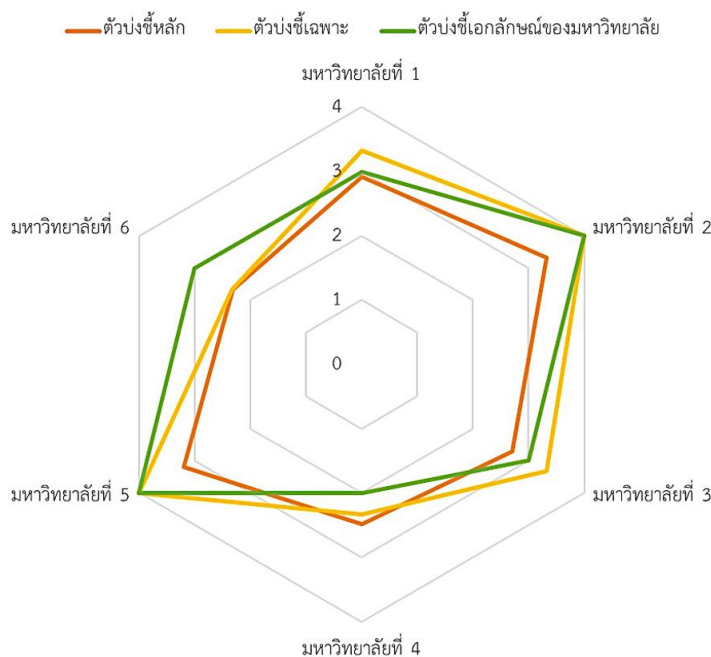
จากผลการประเมินตนเอง พบว่า มีระดับของการบริหารจัดการปกครองตนเองโดยสามารถกำหนดทิศทางการดำเนินงานตามพันธกิจด้านต่าง ๆ ได้โดยปราศจากการควบคุมสั่งการหรือกำหนดบังคับของบุคคลหรือคณะบุคคลจากหน่วยงานหรือองค์การภายนอกมหาวิทยาลัย ซึ่งถือว่ามีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.19 และเมื่อพิจารณารายละเอียดแบบเจาะลึกลงไป พบว่า องค์ประกอบที่ 1 (ด้านวิชาการและการวิจัย) ($M = 3.89$) และองค์ประกอบที่ 5 (ด้านการบริหารจัดการอย่างรับผิดชอบ) ($M = 3.83$) มีความเป็นอิสระและคล่องตัวอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ ยังพบอีกว่าองค์ประกอบที่ 2 (ด้านองค์การและการเงิน) ($M = 2.38$) และองค์ประกอบที่ 4 (ด้านประกันคุณภาพการศึกษา) ($M = 3.00$) มีระดับความเป็นอิสระ/คล่องตัวอยู่ในระดับมาก ในขณะที่องค์ประกอบที่ 3 (ด้านบุคคล) กลับพบว่ามีอิสระ/คล่องตัวอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย ($M = 2.00$) สำหรับการดำเนินพันธกิจตัวบ่งชี้เฉพาะ พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวเท่ากับ 4.00 ซึ่งสะท้อนระดับความอิสระและคล่องตัวระดับมาก ($M = 4.00$) การดำเนินพันธกิจตามตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ พบว่า มีระดับมากเช่นกัน ($M = 4.00$)

มหาวิทยาลัยที่ 6 : (มหาวิทยาลัยในระบบราชการ อยู่ในกลุ่ม 5 ที่งานวิจัยนี้ใช้เป็นฐานเปรียบเทียบ)

มหาวิทยาลัยกรณีที่ 6 เป็นมหาวิทยาลัยที่มีสถานภาพอยู่ในระบบราชการกลุ่ม 5 โดยมุ่งเน้นดำเนินพันธกิจหลักเพื่อบรรลุเป้าหมายสู่ความเป็นเลิศด้านการผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพหรือสาขาจำเพาะ (development of professionals and specialists)

จากผลการประเมินตนเอง พบว่า มีสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวโดยทั่วไปอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.32 และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดเฉพาะเจาะลึกลงไป พบว่า องค์ประกอบ

ที่ 1 (ด้านวิชาการและการวิจัย) ($M = 2.33$) องค์ประกอบที่ 2 (ด้านองค์การและการเงิน) ($M = 2.00$) องค์ประกอบที่ 3 (ด้านบุคคล) ($M = 2.17$) และ องค์ประกอบที่ 4 (ด้านประกันคุณภาพการศึกษา) ($M = 2.00$) มีสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวในระดับค่อนข้างน้อย ในขณะที่ความเป็นอิสระ/คล่องตัวตามองค์ประกอบที่ 5 (ด้านการบริหารจัดการอย่างรับผิดชอบ) มีระดับค่อนข้างมาก ($M = 3.00$) ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินการตามพันธกิจพื้นฐานสำคัญของมหาวิทยาลัยเกือบทุกด้านมีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างน้อย ทำนองเดียวกันการดำเนินพันธกิจตามตัวบ่งชี้เฉพาะ พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวเท่ากับ 2.33 สะท้อนระดับความอิสระ/คล่องตัวค่อนข้างน้อย แต่ในทางกลับกัน พบว่า การดำเนินพันธกิจตามตัวบ่งชี้เอกลักษณ์มีระดับค่อนข้างมาก ($M = 3.00$)

ภาพที่ 4 กราฟไฟแรงแมงมุมแสดงค่าเฉลี่ยสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (มหาวิทยาลัยที่ 1-3) และมหาวิทยาลัยในระบบราชการ (มหาวิทยาลัยที่ 4-6) ที่ เป็นกรณีศึกษานำร่องทดลองใช้มาตรวัดประเมินฯ แยกตามตัวบ่งชี้หลัก ตัวบ่งชี้เฉพาะ และตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย

จากภาพที่ 4 เมื่อพิจารณาจากตัวบ่งชี้ทุกประเภท พบว่า มหาวิทยาลัยที่ 1, 2 และ 3 (มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ) มีค่าเฉลี่ยระดับสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวสูงกว่ามหาวิทยาลัยที่ 4 และ 6 (มหาวิทยาลัยในระบบราชการ) สอดคล้องกับแนวคิดเชิงหลักการพื้นฐานทั่วไปของการมีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (autonomous university) ที่มีอิสระ/คล่องตัวมากกว่ามหาวิทยาลัยในระบบราชการ อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยที่ 5 ในกลุ่มมหาวิทยาลัยในระบบราชการที่ใช้เป็นฐานเปรียบเทียบเพียงแห่งเดียวที่มีค่าเฉลี่ยสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวระดับสูงกว่ามหาวิทยาลัยที่ 1 และ 3 ในกลุ่มมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เมื่อพิจารณาตามตัวบ่งชี้แต่ละประเภท พบว่า มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐแห่งที่ 1, 2 และ 3 ในทุกกรณีศึกษามีความอิสระ/คล่องตัวในระดับมากถึงค่อนข้างมาก เมื่อวัดประเมินค่าด้วยมาตรวัดประเมินตามตัวบ่งชี้เฉพาะ (กราฟไฟแรงแมงมุมสีเหลือง) ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (กราฟไฟแรงแมงมุมสีเขียว) และตัวบ่งชี้หลัก (กราฟ

ไยแมงมุมสีแดง) ตามลำดับ ในขณะที่มหาวิทยาลัยในระบบราชการแห่งที่ 5 และ 6 มีอิสระ/คล่องตัวในระดับมากถึงค่อนข้างมาก เมื่อวัดประเมินค่าตามตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ตัวบ่งชี้เฉพาะ และตัวบ่งชี้หลักตามลำดับ ในทางกลับกัน มหาวิทยาลัยในระบบราชการแห่งที่ 4 มีอิสระ/คล่องตัวในระดับค่อนข้างน้อยถึงน้อย เมื่อวัดประเมินค่าตามตัวบ่งชี้หลัก ตัวบ่งชี้เฉพาะ และตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย

1.2 ผลการประเมินมาตรฐานวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

ผู้ใช้ตัวบ่งชี้สำหรับวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาผลการประเมินตนเองของมหาวิทยาลัย ได้สะท้อนผลการทดลองประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยตนเองที่สอดคล้องกัน สรุปประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้ที่ประกอบด้วยตัวบ่งชี้หลัก ตัวบ่งชี้เฉพาะ และตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยที่สะท้อนความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยได้ครอบคลุมและเหมาะสมในการนำไปใช้

“ตัวบ่งชี้” สำหรับการวัดประเมินสะท้อนถึงสถานะการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐโดยแสดงถึงความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย ด้วย “ตัวบ่งชี้หลัก (core indicators)” ที่เป็นภาระหน้าที่หลักของการเป็นสถาบันอุดมศึกษาไทย “ตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicators)” ที่ตอบสนองจุดประสงค์และภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัยตามการจัดกลุ่มของมหาวิทยาลัย และ “ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (uniqueness indicator)” เป็นตัวบ่งชี้สะท้อนถึงความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินงานตอบสนองต่อการมีเอกลักษณ์หรือการดำเนินงานที่สร้างความโดดเด่นในแบบฉบับเฉพาะตัวเป็นหนึ่งเดียวของมหาวิทยาลัย จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงปริมาณและผลการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพบ่งชี้ว่า “ตัวบ่งชี้ทั้ง 3 ประเภท” มีสาระครอบคลุมและเหมาะสมสำหรับสามารถนำไปใช้ในการวัดประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยได้

2. เกณฑ์มาตรฐานสำหรับให้ค่าคะแนนแสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยสามารถนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้

“เกณฑ์มาตรฐาน” สำหรับการให้ค่าคะแนนแสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวที่คณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้น เป็นแนวทาง “ระบุเชิงหลักการปฏิบัติ” ที่มีคำบรรยาย (descriptors) ลักษณะสำคัญหรือเงื่อนไขจำเป็นสำหรับใช้พิจารณาการให้ค่าคะแนน (พร้อมความหมายค่าคะแนน) (scoring rubrics) ของแต่ละตัวบ่งชี้ที่เป็นมาตรฐานแต่ละระดับไปบนช่วงและขีดตำแหน่งจำแนกปริมาณและ บอกลักษณะของสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวที่เท่ากัน จำนวน 4 ระดับ โดยเริ่มต้นจาก (1) ระดับต่ำ : จำกัด/ผูกตึง (2) ระดับค่อนข้างต่ำ : ค่อนข้างจำกัด/ผูกตึง (3) ระดับค่อนข้างสูง : ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว และ (4) ระดับสูง : อิสระ/คล่องตัวตามลำดับ จากผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพเนื้อหาสาระที่สะท้อนมาจากถ้อยคำให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิแสดงให้เห็นว่าเกณฑ์มาตรฐานที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น “มีความเหมาะสม” สามารถ “นำไปใช้” ให้ค่าคะแนน

แสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวได้ในทางปฏิบัติได้ 4 ระดับ ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารระดับสูงสามารถวินิจฉัยองค์กรมหาวิทยาลัยของตนผ่านเส้นภาพแสดงพัฒนาการ (developmental profile) สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวด้วยเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการให้ค่าคะแนน 4 ระดับ และเมื่อพิจารณาค่าคะแนนตามตัวบ่งชี้แต่ละประเภท ก็จะสามารถช่วยให้ได้สารสนเทศที่นำสู่การพัฒนาปรับปรุงปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลการดำเนินงานตามพันธกิจหลัก รวมทั้งประเด็นสำคัญเฉพาะการเป็นมหาวิทยาลัยแต่ละกลุ่ม และเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยที่ช่วยหนุนเสริมการยกระดับก้าวสู่ความมีอิสระ/คล่องตัวมากขึ้นได้อย่างชัดเจน

3. ผลการวัดประเมินให้สารสนเทศในหลากหลายมิติช่วยสะท้อนความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยได้รอบด้าน

“ผลการประเมิน” ให้สารสนเทศหลากหลายมิติ ทั้งในส่วนของผลการประเมินรายตัวบ่งชี้ ผลการประเมินรายองค์ประกอบ ผลการประเมินแยกตามการพัฒนาในเชิงระบบ ที่สะท้อนปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) และผลลัพธ์ (output) ผลการประเมินแยกตามกลุ่มของตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย “ตัวบ่งชี้หลัก (core indicators)” เป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อนถึงความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินงานตามภาระหน้าที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาไทย “ตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicators)” ที่สะท้อนถึงความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินงานเพื่อตอบสนองจุดประสงค์และภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัย และ “ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (uniqueness indicator)” เป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อนถึงความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินงานเพื่อตอบสนองเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นของมหาวิทยาลัย ซึ่งช่วยสะท้อนผลความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยได้อย่าง “รอบด้าน” ดังนั้น จึงทำให้มหาวิทยาลัยได้สารสนเทศในการปรับปรุงพัฒนามหาวิทยาลัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกเหนือจากการนำตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานการประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย (ฉบับร่าง) ไปทดลองใช้กับมหาวิทยาลัยที่เป็นกรณีศึกษาด้วยการประเมินตนเองแล้ว คณะผู้วิจัยได้นำผลการทดลองใช้ตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าวไปประเมินความสอดคล้องกับผลการประเมินที่ได้จากการประเมินตนเองโดยมหาวิทยาลัย และกับผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดประเมินและผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการการอุดมศึกษา เพื่อวิเคราะห์ “ความเที่ยงตรงเชิงสภาพ (concurrent validity)” เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขตัวบ่งชี้และคำอธิบายตัวบ่งชี้ให้มีความสอดคล้อง ครบคลุมและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การพัฒนาในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้หลัก (core indicators)

1) บางองค์ประกอบมีตัวบ่งชี้ที่เป็นปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) และผลลัพธ์ (output) ไม่ครบกระบวนการ จึงควรมีการกำหนดให้ครอบคลุม

2) ควรกำหนดตัวบ่งชี้ให้ครอบคลุมทุกพันธกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา ด้วยการเพิ่มตัวบ่งชี้ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม และ ตัวบ่งชี้ด้านการทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

3) เกณฑ์การประเมินปัจจัยนำเข้า (input) ระดับ 3 และ ระดับ 4 ยังไม่มีความแตกต่างในการวัดความเป็นอิสระ/คล่องตัวมากนัก จึงควรปรับการใช้คำให้มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดและควรใช้คำเชิงบวกมากขึ้น

4) เกณฑ์การประเมินปัจจัยนำเข้า (input) ควรระบุเอกสารเกี่ยวกับกฎระเบียบหรือข้อบังคับจากหน่วยงานภายนอกเพื่อให้สามารถตีความได้ เช่น คำว่า “ชัดเจน” ในเกณฑ์ควรระบุโดยแสดงบริบททางด้านกฎระเบียบหรือขอบเขตของข้อกำหนดให้ชัดเจนและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

5) ตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องกับบุคลากร ควรอธิบายความและแนวทางการประเมินให้ครอบคลุมบุคลากร 2 ระบบ คือ ระบบราชการกับพนักงานของรัฐ

6) องค์กรประกอบที่ 5 บางคำอาจตีความแตกต่างกันและยังไม่มีชัดเจนมากนัก เช่น “เข้มแข็ง” “ต่อเนื่อง” จึงควรมีการขยายความหรือกำหนดนิยามศัพท์ให้เข้าใจได้ตรงกัน

2. ตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicators)

1) กลุ่มที่ 1 : ตัวบ่งชี้ที่ 3 การส่งเสริมและสนับสนุนการแลกเปลี่ยนนักวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ควรปรับประเด็นให้กว้างขึ้น โดยเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและต่างประเทศ

2) กลุ่มที่ 2 : ควรปรับเพิ่มการสร้างผู้ประกอบการนวัตกรรม การสร้างนวัตกรรมในตัวบ่งชี้/เกณฑ์ โดยเน้นสร้างงานนวัตกรรมและสร้างคนนวัตกรรม

3) กลุ่มที่ 3 : ควรปรับเพิ่มการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (ตัวบ่งชี้ 1) และเรียงลำดับตัวบ่งชี้ใหม่เป็น (1) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (2) การเป็นแหล่งเรียนรู้ และ (3) การพัฒนาบุคลากร

4) กลุ่มที่ 4 : ควรสลับลำดับที่ของตัวบ่งชี้เพื่อให้สอดคล้องตามจุดเน้นเฉพาะกลุ่ม โดยเรียงลำดับตัวบ่งชี้ ดังนี้

ตัวบ่งชี้ที่ 1 การบริหารจัดการที่มุ่งสู่การพัฒนาปัญญาด้วยหลักศาสนาฐานหลักวิชาการ

ตัวบ่งชี้ที่ 2 การสนับสนุนบุคลากรไปปฏิบัติหน้าที่พัฒนาปัญญาและคุณธรรมทั้งในและต่างประเทศ

ตัวบ่งชี้ที่ 3 การผลิตบัณฑิตและสร้างเสริมบุคลากรให้เป็นผู้มีสติปัญญาและคุณธรรม

5) กลุ่มที่ 5 : ตัวบ่งชี้ 3 มีความเกี่ยวข้องกับพันธกิจเฉพาะกลุ่มแต่ยังไม่ครอบคลุมมุมมองดังกล่าว จึงควรปรับเป็นความร่วมมือในการผลิตบัณฑิต/บุคลากร

3. ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (uniqueness indicator) : เหมาะสมและครอบคลุมแล้ว

4. ประเด็นอื่น ๆ (เพิ่มเติม)

1) ควรมีการระบุสถานะของมหาวิทยาลัย เช่น เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ เป็นมหาวิทยาลัยที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนสถานะ เป็นมหาวิทยาลัยที่เปลี่ยนสถานะจากมหาวิทยาลัยของรัฐเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับหรือเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตั้งแต่ก่อตั้งมหาวิทยาลัย เป็นต้น และควรระบุระยะเวลา (ปี) ของการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐด้วย

2) ควรพิจารณาประเด็นระบุเอกสารหรือร่องรอยหลักฐานการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย ประกอบการประเมินตนเอง

3) ควรพิจารณากำหนดแนวทางการประเมินสำหรับกรณีมหาวิทยาลัยที่มีหลายวิทยาเขต

4) การเน้นคำด้วยตัวอักษรเข้มในส่วนของคำอธิบายในเกณฑ์การประเมิน ช่วยทำให้สามารถทำความเข้าใจเกณฑ์ได้ง่ายขึ้น

คณะผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับแก้ตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานวัดประเมิน สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทของการอุดมศึกษาไทยให้มีความสอดคล้อง ครอบคลุม และเหมาะสมมากยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่การประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

ผลการประเมินความเที่ยงตรงเชิงสภาพ (Concurrent Validity)

คณะผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยประเด็นคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงสภาพ (concurrent validity) ของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทยใน 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

ผลการวิเคราะห์สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) เปรียบเทียบกับการเป็นมหาวิทยาลัยในระบบราชการ

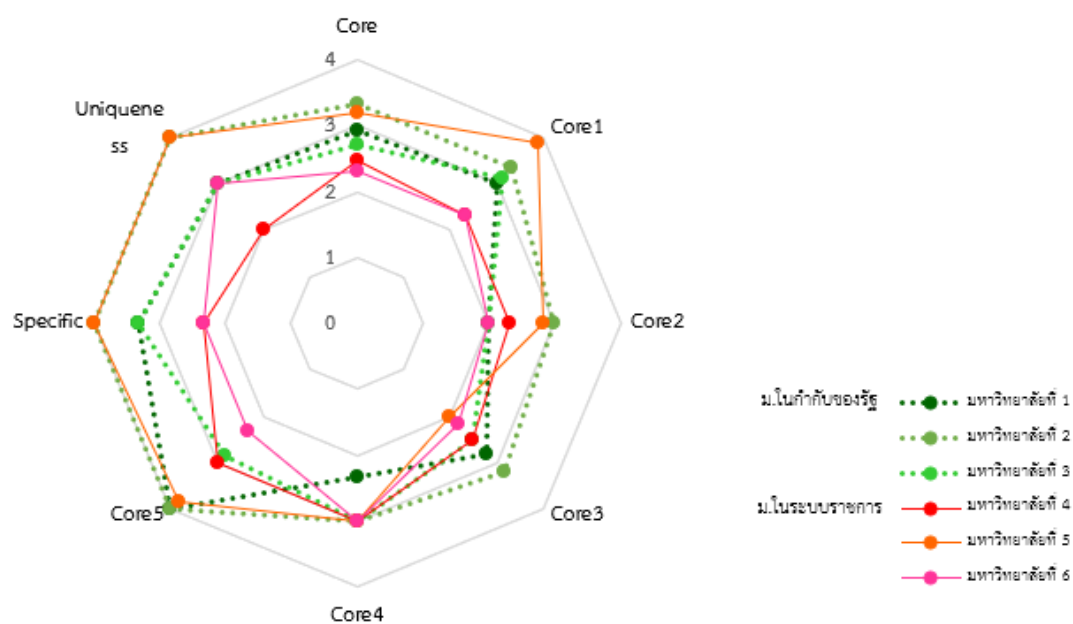
จากผลการทดลองใช้มาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) “เปรียบเทียบ” กับการเป็นมหาวิทยาลัยในระบบราชการ สามารถจัดกลุ่มมหาวิทยาลัยตามสถานภาพของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ประกอบด้วย กลุ่มมหาวิทยาลัยที่มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 3 แห่ง และมหาวิทยาลัยที่มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในระบบราชการ 3 แห่ง นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยที่ใช้เป็นกรณีตัวอย่างสำหรับศึกษาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบในแต่ละกลุ่มยังมีลักษณะสถานภาพการเป็นหน่วยงานในกำกับหรือในระบบราชการแตกต่างกันในรายละเอียด โดยเมื่อพิจารณาผลการประเมินเชิงเปรียบเทียบสถานะของมหาวิทยาลัยกลุ่มอยู่ในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) และกลุ่มอยู่ในระบบราชการ พบว่า มหาวิทยาลัยทั้ง 2 กลุ่ม มีระดับสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวหรือมีความสามารถในการบริหารจัดการปกครองด้วยตนเอง (state of being self-governing) ของมหาวิทยาลัยได้อย่างมีเสรีภาพ (freedom) กล่าวอย่างเจาะจง คือ มหาวิทยาลัยสามารถกำหนดทิศทางและวิธีการดำเนินพันธกิจด้านต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองเป็นไปอย่างคล่องตัว (flexibility) โดยปราศจากการควบคุมสั่งการหรือกำหนดบังคับจากหน่วยงานหรือองค์การภายนอกมหาวิทยาลัยในแต่ละส่วน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) การดำเนินการพื้นฐาน (foundation) สำคัญ สำหรับการดำเนินพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยตามกลุ่มตัวบ่งชี้หลัก (core indicators) พบว่า กลุ่มมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมีค่าเฉลี่ยระดับความอิสระและ

คล่องตัวค่อนข้างมากถึงมาก ส่วนกลุ่มมหาวิทยาลัยในระบบราชการมีค่าเฉลี่ยระดับความอิสระ/คล่องตัวค่อนข้างน้อยถึงค่อนข้างมาก

2) การดำเนินพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยแต่ละกลุ่มที่จำแนกตามกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2564 ตามกลุ่มตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicators) ที่มุ่งเน้นให้บรรลุเป้าหมายสู่ความเป็นเลิศเป็นผลสำเร็จตามยุทธศาสตร์ของแต่ละกลุ่ม พบว่า มหาวิทยาลัยที่มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมีความอิสระ/คล่องตัวมาก ส่วนมหาวิทยาลัยที่มีสถานภาพเป็นหน่วยงานในระบบราชการหรือยังไม่ได้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีค่าเฉลี่ยระดับความอิสระ/คล่องตัวค่อนข้างน้อยถึงมาก

3) การดำเนินพันธกิจที่มุ่งเน้นให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างโดดเด่นเป็นหนึ่งเดียวในลักษณะเฉพาะตัว ตามตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (uniqueness indicator) พบว่า มหาวิทยาลัยที่มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีค่าเฉลี่ยระดับความอิสระ/คล่องตัวค่อนข้างมากถึงมาก ส่วนมหาวิทยาลัยที่มีสถานภาพเป็นหน่วยงานในระบบราชการ มีค่าเฉลี่ยระดับความอิสระ/คล่องตัวค่อนข้างน้อยถึงมาก

ภาพที่ 5 สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐและมหาวิทยาลัยในระบบราชการ จำแนกตามองค์ประกอบ

ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผลการวัดประเมินค่าความเป็นอิสระ/คล่องตัวจากการประเมินตนเองโดยมหาวิทยาลัยกับผลการประเมินตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ “ความสอดคล้อง” ระหว่างผลการวัดประเมินค่าความเป็นอิสระ/คล่องตัวจากการวัดประเมินด้วยตนเองของมหาวิทยาลัยกับผลการประเมินตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งใช้เป็นหลักฐานสำคัญ “สะท้อน” การมีคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงสภาพ (concurrent validity) ของมาตรวัดประเมินฯ ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น พบว่า มีค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน r_{xy} เท่ากับ .558 ซึ่งถือเป็นค่าปริมาณ

ความสัมพันธ์ทางบวกที่มากกว่า .00 (ค่าปริมาณบ่งชี้การไม่มีความสัมพันธ์กัน) ค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาค่าสถิติผลจากการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ พบว่า ค่าเฉลี่ยผลการวัดประเมินค่าความเป็นอิสระ/คล่องตัวด้วยตัวบ่งชี้รวมทุกประเภท (X) และผลการประเมินคุณภาพการศึกษา (Y) มีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r_{xy} = .558, p > .05$) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ค่าเฉลี่ยระหว่างผลของการวัดประเมินค่าตัวแปรทั้งสองประเภทเป็นอิสระจากกัน อย่างไรก็ตาม จะต้องบันทึกไว้เป็น “ข้อสังเกต” ให้ผู้อ่านได้ทราบ ณ ตรงจุดนี้ว่าผลการวิเคราะห์ค่าสถิติในประเด็นดังกล่าวนี้ ดำเนินการภายใต้ข้อมูลที่ได้จากมหาวิทยาลัยกรณีตัวอย่างขนาดเล็กมาก ($n = 6$) อีกทั้งเลือกมาศึกษาอย่างเจาะจงตามจุดมุ่งหมายการวิจัย (purposeful sampling) จึงทำให้ค่าอำนาจของการทดสอบทางสถิติ (power of statistical test) มีระดับต่ำมากจนยากยิ่งต่อการตรวจพบการมีนัยสำคัญทางสถิติ (statistical significance) ของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง (แม้ว่าค่าสถิติดังกล่าวจะมีระดับสูงถึง .588 ก็ตาม) (องอาจ นัยพัฒน์, 2544; Field, 2018; Pituch & Stevens, 2016) ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ที่รายงานค่าส่วนนี้จะต้องแปลความหมายอย่างระมัดระวัง และต้องพิจารณาควบคู่กับผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารมหาวิทยาลัยทั้ง 6 กรณีศึกษาที่ได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ประกอบการพิจารณาไปด้วย

จากการ “สัมภาษณ์เชิงลึก” ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยกรณีศึกษารวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิด้านการอุดมศึกษาที่พิจารณาผลการประเมินตนเองในประเด็นที่ว่าด้วยความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยได้ “สะท้อน” ผลการศึกษานำร่องทดลองวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย พบว่าผู้บริหารมหาวิทยาลัยตัวอย่างมีความเห็น “สอดคล้องกัน” ว่าผลการวัดประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย “ตรงกับสภาพจริงปัจจุบัน” ที่เกิดขึ้นกับมหาวิทยาลัยของตน อีกทั้ง “สอดคล้องกับผลการประเมิน” ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัย ดังความคิดเห็นของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในระบบราชการกรณีศึกษาที่ 4 และ 6 กล่าวว่า มหาวิทยาลัยของตนเองมีความเป็นอิสระ/คล่องตัวเมื่อพิจารณาตามตัวบ่งชี้หลัก โดยเฉพาะด้านบุคคลและด้านองค์การและการเงินอยู่ในระดับค่อนข้างน้อยถึงน้อย ในทางตรงกันข้าม ผู้บริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐกรณีศึกษาที่ 1 และ 2 กล่าวว่า มหาวิทยาลัยของตนมีอิสระ/คล่องตัวในระดับค่อนข้างมากถึงมากเมื่อพิจารณาตามตัวบ่งชี้เกือบทุกรายการในแต่ละประเภท ยกเว้นตัวบ่งชี้หลักเกี่ยวกับการเงินที่อยู่ในองค์ประกอบด้านองค์การและการเงินที่ยังมีความเป็นอิสระ/คล่องตัวระดับน้อย สอดคล้องกับสภาพจริงปัจจุบันที่เกิดขึ้นในบริบทการอุดมศึกษาไทยที่ยังมีกฎระเบียบและวิธีปฏิบัติของหน่วยงานภายนอกของรัฐ

สรุปผลการประเมินคุณภาพของมาตรวัดประเมินด้านความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น

จากผลการศึกษา “วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ” สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวระหว่างของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐกับมหาวิทยาลัยในระบบราชการที่สะท้อนคุณภาพทางด้านความเที่ยงตรงตามสภาพของมาตรวัดประเมินฯ (concurrent validity) พบว่า มหาวิทยาลัยทั้ง 2 กลุ่ม มีระดับการบริหารจัดการปกครองตนเอง (a state of being self-governing) ที่มีเสถียรภาพในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานตามพันธกิจในด้านต่าง ๆ ได้อย่างคล่องตัว โดยปราศจากการควบคุมสั่งการหรือกำหนดบังคับจากหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัย ทั้งในส่วนการดำเนินการพื้นฐานสำคัญที่เป็นพันธกิจของมหาวิทยาลัยตามกลุ่มตัวบ่งชี้หลัก (core indicators) การดำเนินพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยในแต่ละกลุ่มตามกฎกระทรวงว่าด้วยการจัด

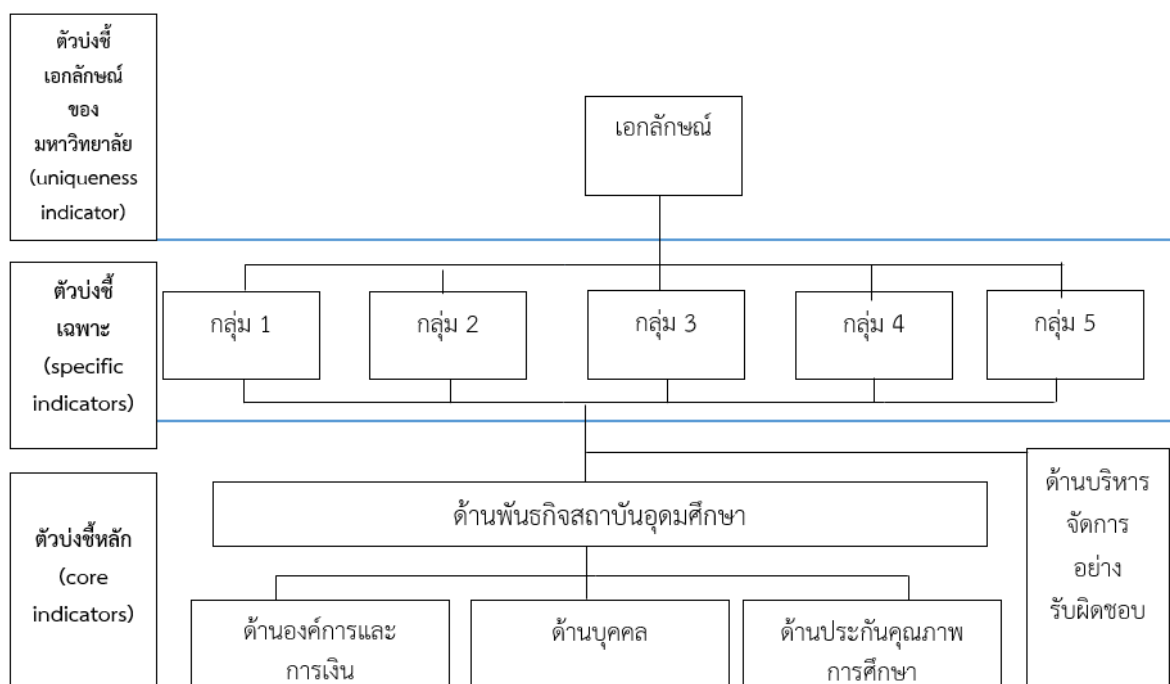
กลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2564 ตามกลุ่มตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicators) และการดำเนินพันธกิจที่มุ่งเน้นให้บรรลุผลตามเป้าหมายได้อย่างโดดเด่นในลักษณะเฉพาะตัวแบบเป็นหนึ่งเดียวตามตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (uniqueness indicator) “แตกต่างกัน” ค่อนข้างชัดเจน โดยมหาวิทยาลัยที่มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมีอิสระและคล่องตัวสูงกว่ามหาวิทยาลัยในระบบราชการตามแบบดั้งเดิม นอกจากนี้ จากผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผลการประเมินที่ได้จากการวัดประเมินตนเองด้วยมาตรวัดประเมินฯ โดยมหาวิทยาลัยกับผลการประเมินตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า ข้อมูลมีลักษณะค่อนข้างสอดคล้องหรือมีความสัมพันธ์เป็นไปใน “ทิศทางเดียวกัน” กล่าวคือ มหาวิทยาลัยที่มีความอิสระ/คล่องตัวสูงก็มีแนวโน้มได้ผลการประเมินตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับสูงด้วยเช่นกัน

เมื่อพิจารณา “ความเชื่อมั่น (reliability)” ของมาตรวัดประเมินฯ พบว่า มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์สะท้อนว่ามาตรวัดประเมินฯ ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถวัดประเมินค่าความเป็นอิสระ/คล่องตัวด้วยตัวบ่งชี้แต่ละประเภทในแต่ละองค์ประกอบอย่าง “คงเส้นคงวา” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ตัวบ่งชี้ต่าง ๆ ในกลุ่มตัวบ่งชี้หลัก กลุ่มตัวบ่งชี้เฉพาะ และตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยที่บรรจุรวมอยู่ในมาตรวัดประเมินฯ สามารถให้ผลการวัดประเมินค่าความเป็นอิสระ/คล่องตัวในองค์ประกอบที่แตกต่างกันตามภาวะสันนิษฐานได้อย่าง “สอดคล้องต้องกัน” ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องภายในของมาตรวัดประเมินฯ (internal consistency) ที่คำนวณตามสูตร Cronbach’s alpha มีค่าเท่ากับ .977 (n = 50) (สำหรับมาตรวัดประเมินฯ ฉบับที่สร้างขึ้นครั้งแรกมีตัวบ่งชี้ จำนวน 47 ตัวบ่งชี้) และเท่ากับ .962 (n = 6) (สำหรับมาตรวัดประเมินฯ ฉบับปรับปรุงคุณภาพจากฉบับแรกที่มีตัวบ่งชี้ จำนวน 35 ตัวบ่งชี้) ความสอดคล้องกันระหว่างค่าคะแนนแต่ละตัวบ่งชี้ (item score) กับค่าคะแนนรวมทุกตัวบ่งชี้ (total score) ความเป็นอิสระ/คล่องตัวที่บรรจุอยู่ในมาตรวัดประเมินฯ แสดงว่าตัวบ่งชี้ในมาตรวัดประเมินฯ ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถวัดประเมินจิตลักษณะเดียวกัน คือ ความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยตามภาวะสันนิษฐาน (psychological trait) ในแต่ละองค์ประกอบที่สกัดได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) ยิ่งไปกว่านั้น ยังพบอีกว่าค่าเฉลี่ยระดับความอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยกรณีศึกษา (n = 6) ที่วัดประเมินค่าด้วยตัวบ่งชี้แต่ละกลุ่ม (ประเภท) มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับค่าเฉลี่ยความอิสระ/คล่องตัวฯ ที่วัดประเมินค่าด้วยตัวบ่งชี้รวมทุกกลุ่มอยู่ในระดับสูง ($r_{XY} = .840-.998$; $p < .01$) ผลการวิจัยดังกล่าวนี้แสดงว่า “รายการตัวบ่งชี้แต่ละกลุ่มสามารถวัดประเมินค่าจิตลักษณะตามภาวะสันนิษฐานเดียวกัน” คือ ความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย

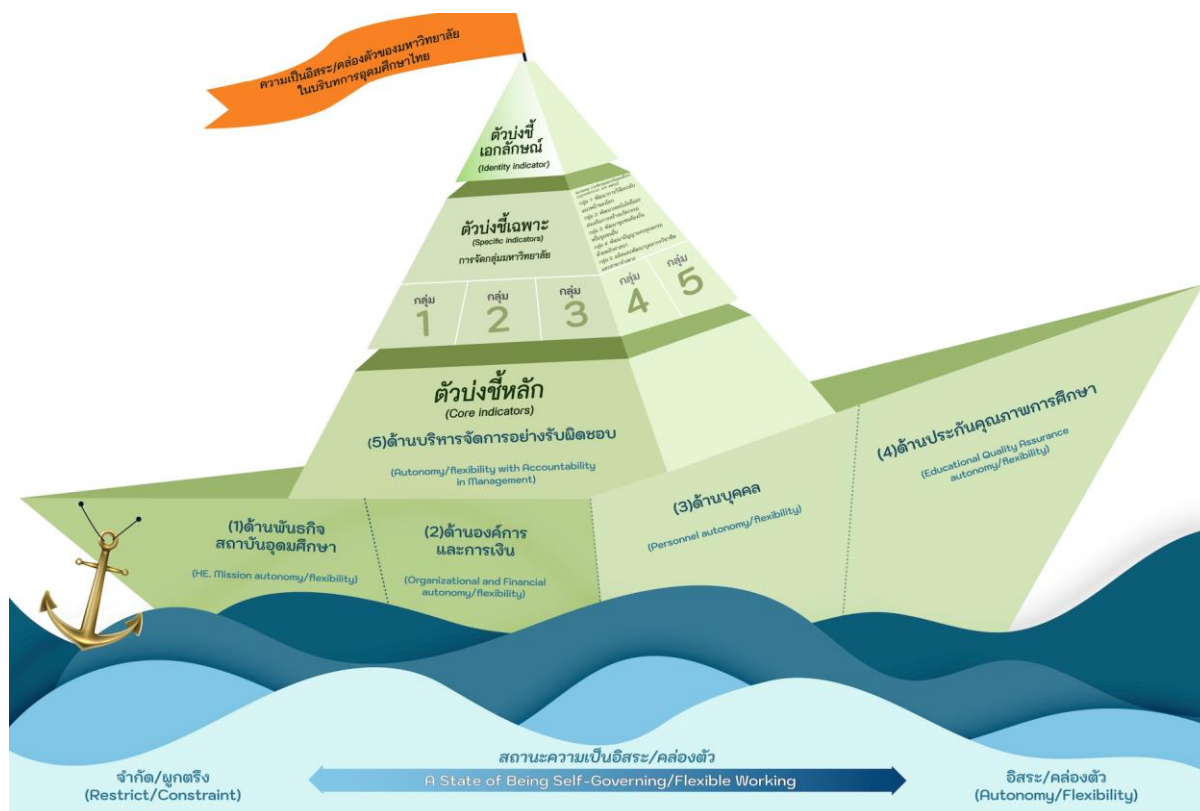
ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ามาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย “มีคุณภาพ” ด้านความเที่ยงตรงตามสภาพและมีค่าความเชื่อมั่น สามารถนำไปใช้วัดประเมินสถานะความอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐว่ามีระดับมาก-น้อยเป็นไปตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของการอุดมศึกษาไทยหรือไม่ เพียงใด ภายใต้การคำนึงถึงองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการอย่างรับผิดชอบต่อสังคม (social accountability)

**ผลการปรับปรุงตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/
คลังตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใน
บริบทการอุดมศึกษาไทย)**

ภายหลังจากนำตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คลังตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) ไปนำร่องทดลองให้ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยกรณีศึกษา จำนวน 6 แห่ง เพื่อประเมินตนเอง (self-assessment) คณะผู้วิจัยได้นำผลการทดลองใช้มาปรับปรุงและเพิ่มเติมรายละเอียดของตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานของมาตรวัดประเมินฯ ให้มีความสมบูรณ์ เหมาะสม และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง ทั้งนี้ ผลการปรับปรุงตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานการวัดประเมินฯ ให้ได้ตัวบ่งชี้ที่สะท้อนสถานะการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐโดยการแสดง “ความเป็นอิสระ/คลังตัวของมหาวิทยาลัย” ด้วย “ตัวบ่งชี้หลัก (core indicators)” ที่เป็นพันธกิจ (หรือภาระหน้าที่) หลักของการเป็นสถาบันอุดมศึกษาของไทย จำนวน 35 ตัวบ่งชี้ “ตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicators)” ที่ตอบสนองเป้าหมายและพันธกิจของมหาวิทยาลัยที่ต้องการมุ่งเน้นไปสู่ความเป็นเลิศของสถาบัน (institutional excellence) ตามการจัดกลุ่มของมหาวิทยาลัย จำนวน 15 ตัวบ่งชี้ โดยมหาวิทยาลัยในแต่ละกลุ่มประกอบด้วยตัวบ่งชี้เฉพาะ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ รวมทั้ง “ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ (uniqueness indicator) ของมหาวิทยาลัย” ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อนถึงความเป็นอิสระ/คลังตัวในการดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อการมีเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย จำนวน 1 ตัวบ่งชี้ กล่าวโดยสรุปมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คลังตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 5 องค์ประกอบ และ 39 ตัวบ่งชี้ โดยมีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกันตามแนวคิดเชิงหลักการ ดังภาพที่ 6 และ ภาพที่ 7 และมีรายละเอียดผลการปรับปรุงตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน ดังตารางที่ 4

ภาพที่ 6 สรุปแนวคิดตัวบ่งชี้ที่สะท้อนสถานะความเป็นอิสระ/คลังตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
โดยการแสดง “ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย”

ภาพที่ 7 “เรือ” สรุปรูปแนวคิดเชิงหลักการขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย

ตารางที่ 4 ผลการปรับปรุงตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน

ตัวบ่งชี้	องค์ประกอบ	จำนวนตัวบ่งชี้ (จำแนกตามลักษณะเชิงระบบ)			รวม จำนวน ตัวบ่งชี้
		Input	Process	Output	
1. ตัวบ่งชี้หลัก (core indicators)	1. ด้านพันธกิจสถาบันอุดมศึกษา (main mission of higher education intuitions autonomy/flexibility) (12 ตัวบ่งชี้)	4	4	4	35
	2. ด้านองค์กรและการเงิน (organizational and financial autonomy/flexibility) (9 ตัวบ่งชี้)	3	3	3	
	3. ด้านบุคคล (personnel autonomy/flexibility) (6 ตัวบ่งชี้)	4	1	1	
	4. ด้านประกันคุณภาพการศึกษา (quality assurance autonomy/flexibility) (4 ตัวบ่งชี้)	2	1	1	
	5. ด้านบริหารจัดการอย่างรับผิดชอบ (administrative accountability autonomy/flexibility) (4 ตัวบ่งชี้)	4			
2. ตัวบ่งชี้เฉพาะ	-		3		3
3. ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์	-		1		1

ตัวบ่งชี้	องค์ประกอบ	จำนวนตัวบ่งชี้ (จำแนกตามลักษณะเชิงระบบ)			รวม จำนวน ตัวบ่งชี้
		Input	Process	Output	
ของ มหาวิทยาลัย					
รวม					39

โดยมีรายละเอียดขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้หลัก (core indicators) จำนวน 35 ตัวบ่งชี้

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้	ประเภท		
		input	process	output
1. ด้านพันธกิจ สถาบันอุดมศึกษา (12 ตัวบ่งชี้)	I _{1.1} การพัฒนาระบบและกลไกด้านการจัดการศึกษา	✓		
	I _{1.2} การพัฒนาระบบและกลไกด้านการวิจัยและการ สร้างนวัตกรรม	✓		
	I _{1.3} การพัฒนาระบบและกลไกด้านการบริการวิชาการ แก่สังคม	✓		
	I _{1.4} การพัฒนาระบบและกลไกด้านการทะนุบำรุง ศิลปะและวัฒนธรรม	✓		
	P _{1.5} การบริหารจัดการศึกษา		✓	
	P _{1.6} การบริหารการวิจัยและการสร้างนวัตกรรม		✓	
	P _{1.7} การบริหารการบริการวิชาการแก่สังคม		✓	
	P _{1.8} การบริหารการทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม		✓	
	O _{1.9} คุณภาพบัณฑิต			✓
	O _{1.10} คุณภาพด้านการวิจัยและการสร้างนวัตกรรม ของอาจารย์และนักวิจัย			✓
	O _{1.11} คุณภาพการบริการวิชาการแก่สังคม			✓
	O _{1.12} คุณภาพการทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม			✓
2. ด้านองค์กร และการเงิน (9 ตัวบ่งชี้)	I _{2.1} การพัฒนาระบบและกลไกการสรรหา ตรวจสอบ และประเมินผลการบริหารของสภามหาวิทยาลัยและ ผู้บริหารระดับสูง	✓		
	I _{2.2} การพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการ ภายในองค์กร	✓		
	I _{2.3} การพัฒนาระบบและกลไกด้านการเงิน งบประมาณ และทรัพย์สิน	✓		
	P _{2.4} การสรรหา ตรวจสอบ และประเมินผลการบริหาร ของสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารระดับสูง		✓	
	P _{2.5} การบริหารจัดการภายในองค์กร		✓	

	P _{2.6} การบริหารการเงิน งบประมาณ และทรัพย์สิน		✓	
	O _{2.7} ผลการสรรหา ตรวจสอบ และประเมินผลการบริหารของสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารระดับสูง			✓
	O _{2.8} ผลการบริหารจัดการภายในองค์กร			✓
	O _{2.9} ผลการบริหารด้านการเงิน งบประมาณ และทรัพย์สิน			✓
3. ด้านบุคคล (6 ตัวบ่งชี้)	I _{3.1} การพัฒนาระบบและกลไกการคัดเลือก สรรหา บรรจุ และแต่งตั้งบุคลากร	✓		
	I _{3.2} การพัฒนาระบบและกลไกการส่งเสริมความก้าวหน้าในสายงานวิชาชีพของบุคลากร	✓		
	I _{3.3} การพัฒนาระบบและกลไกการประเมินประสิทธิผล การปฏิบัติงานของบุคลากร	✓		
	I _{3.4} การกำหนดมาตรฐานจรรยาบรรณสำหรับบุคลากร	✓		
	P _{3.5} การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล		✓	
	O _{3.6} ผลการประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากร			✓
4. ด้านประกัน คุณภาพการศึกษา (4 ตัวบ่งชี้)	I _{4.1} การเลือกใช้ระบบและเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษา	✓		
	I _{4.2} การพัฒนาระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา	✓		
	P _{4.3} การบริหารจัดการตามระบบและเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษา		✓	
	O _{4.4} ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาตามระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา			✓
5. ด้านบริหาร จัดการอย่าง รับผิดชอบ (4 ตัวบ่งชี้)	IPO _{5.1} การตรวจสอบการดำเนินงานตามพันธกิจ สถาบันอุดมศึกษา		✓	
	IPO _{5.2} การตรวจสอบการดำเนินงานด้านองค์การและการเงิน		✓	
	IPO _{5.3} การตรวจสอบการดำเนินงานด้านบุคคล		✓	
	IPO _{5.4} การตรวจสอบการดำเนินงานด้านประกันคุณภาพการศึกษา		✓	

2. ตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicators) จำนวน 15 ตัวบ่งชี้ (กลุ่มละ 3 ตัวบ่งชี้)

ตัวบ่งชี้เฉพาะ กลุ่ม 1 พัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก (Global and Frontier Research)

ตัวบ่งชี้	ประเภท		
	input	process	output
IPO _{1.1} การบริหารการเงินและงบประมาณเพื่อพัฒนาคุณภาพการวิจัยระดับสากล		✓	
IPO _{1.2} การผลิตบัณฑิตและบุคลากรที่มีสมรรถนะสูงด้านวิชาการและการวิจัย		✓	
IPO _{1.3} การสร้างความร่วมมือด้านการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมมูลค่าสูงจากผลงานวิจัยและองค์ความรู้ขั้นสูง		✓	

ตัวบ่งชี้เฉพาะ กลุ่ม 2 พัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม (Technology and Innovation)

ตัวบ่งชี้	ประเภท		
	input	process	output
IPO _{2.1} การบริหารการเงินและงบประมาณเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีและสร้างนวัตกรรมเชิงพาณิชย์		✓	
IPO _{2.2} การผลิตบัณฑิตและสร้างเสริมบุคลากรให้เชี่ยวชาญเทคโนโลยีและเป็นนวัตกรรม		✓	
IPO _{2.3} การสร้างความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมและการเรียนการสอนภาคทฤษฎีควบคู่กับการปฏิบัติงานจริง		✓	

ตัวบ่งชี้เฉพาะ กลุ่ม 3 พัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น (Area-Based and Community)

ตัวบ่งชี้	ประเภท		
	input	process	output
IPO _{3.1} การบริหารการเงินและงบประมาณเพื่อพัฒนาชุมชนและสร้างศักยภาพมหาวิทยาลัย		✓	
IPO _{3.2} การผลิตบัณฑิตและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางบวกในพื้นที่ชุมชน		✓	
IPO _{3.3} การสร้างความร่วมมือในพื้นที่ทำวิจัย สร้างนวัตกรรม และสืบทอดภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาชุมชน		✓	

ตัวบ่งชี้เฉพาะ กลุ่ม 4 พัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยศาสนา (Moral and intellectual cultivation)

ตัวบ่งชี้	ประเภท		
	input	process	Output

IPO _{4.1} การบริหารจัดการที่มุ่งสู่การพัฒนาปัญญาด้วยหลักศาสนา ผานหลักวิชาการ	✓
IPO _{4.2} การวิจัยและสร้างนวัตกรรมโดยยึดหลักศาสนาที่ปรับให้เข้ากับ บริบทสังคม	✓
IPO _{4.3} การผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้มีปัญญาและคุณธรรม	✓

ตัวบ่งชี้เฉพาะ กลุ่ม 5 ผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพหรือสาขาเฉพาะ (Development of Professionals and Specialists)

ตัวบ่งชี้	ประเภท		
	input	process	Output
IPO _{5.1} การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถถ่ายทอดความรู้ เชิงทฤษฎีสู่ปฏิบัติการพัฒนา		✓	
IPO _{5.2} การผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคลากรให้สามารถเรียนรู้และยกระดับ สมรรถนะทางวิชาชีพเฉพาะได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต		✓	
IPO _{5.3} การสร้างความร่วมมือด้านการผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพ และสาขาเฉพาะ		✓	

3. ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (uniqueness indicator) จำนวน 1 ตัวบ่งชี้

ตัวบ่งชี้	ประเภท		
	input	Process	output
ความสามารถในการดำเนินพันธกิจที่มุ่งเน้นให้บรรลุผล ตามเป้าหมายได้อย่างโดดเด่นในลักษณะเฉพาะตัว		✓	

คณะผู้วิจัยได้นำเสนอตัวอย่างมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยใน
กำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย โดยลักษณะของเกณฑ์ที่สร้างขึ้นเป็น “เกณฑ์โดยภาพรวม (holistic
score)” เพื่อให้มหาวิทยาลัยประเมินตนเองให้ได้ระดับคะแนนออกมาเพียงระดับเดียว โดยในแต่ละตัวบ่งชี้จะ
มีคำอธิบายตัวบ่งชี้และคำอธิบายระดับความเป็นอิสระ/คล่องตัวในแต่ละระดับ ดังตัวอย่าง

1. ตัวบ่งชี้หลัก (core indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อนถึงความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินงาน
ตามภาระหน้าที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาไทยทุกแห่ง โดยสามารถบ่งบอกถึงปัจจัยนำเข้า (input)
กระบวนการ (process) และผลลัพธ์ (output) ในการพัฒนาเชิงระบบ “ยกเว้น” องค์ประกอบที่ 5 ด้าน
บริหารจัดการอย่างรับผิดชอบ (4 ตัวบ่งชี้) ที่เป็นการบูรณาการเชื่อมโยงปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ
(process) และผลลัพธ์ (output) เข้าไว้ด้วยกัน สำหรับตัวบ่งชี้หลักนี้มหาวิทยาลัยต้องประเมินตนเองทุก
ตัวบ่งชี้ จำนวนรวมทั้งหมด 35 ตัวบ่งชี้ (ตัวอย่างองค์ประกอบที่ 1 และองค์ประกอบที่ 5)

องค์ประกอบที่ 1 ด้านพันธกิจสถาบันอุดมศึกษา

I_{1.1} การพัฒนาระบบและกลไกด้านการจัดการศึกษา

P_{1.5} การบริหารจัดการศึกษา

O_{1.9} คุณภาพบัณฑิต

องค์ประกอบที่ 5 ด้านบริหารจัดการอย่างรับผิดชอบ

IPO_{5.1} การตรวจสอบการดำเนินงานตามพันธกิจสถาบันอุดมศึกษา

2. ตัวอย่างชี้เฉพาะ (specific indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อนถึงความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินงานเพื่อตอบสนองจุดประสงค์และภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัย โดยมุ่งเน้นผลลัพธ์ (output) จากความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินงานของพันธกิจในแต่ละกลุ่ม โดยแต่ละมหาวิทยาลัยต้องประเมินตนเอง กลุ่มละ 3 ตัวบ่งชี้ (จำแนกตามกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2564) จากจำนวนตัวบ่งชี้เฉพาะทั้งหมด 15 ตัวบ่งชี้ (ตัวอย่างกลุ่ม 1 พัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก จำนวน 3 ตัวบ่งชี้)

IPO_{1.1} การบริหารการเงินและงบประมาณเพื่อพัฒนาคุณภาพการวิจัยระดับสากล

IPO_{1.2} การผลิตบัณฑิตและบุคลากรที่มีสมรรถนะสูงด้านวิชาการและการวิจัย

IPO_{1.3} การสร้างความร่วมมือด้านการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมมูลค่าสูงจากผลงานวิจัยและ

องค์ความรู้ชั้นสูง

3. ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (uniqueness indicator) เป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อนอัตลักษณ์หรือความโดดเด่นของมหาวิทยาลัย โดยบ่งบอกถึงผลลัพธ์ (output) จากความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย จำนวน 1 ตัวบ่งชี้

ตัวบ่งชี้ : ความสามารถในการดำเนินพันธกิจที่มุ่งเน้นให้บรรลุผลตามเป้าหมายได้อย่างโดดเด่นในลักษณะเฉพาะตัว

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้มีการให้คำนิยามศัพท์ที่ใช้แสดงความหมายของคำที่ปรากฏในเกณฑ์การประเมินไว้ในคู่มือการประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวฯ เพื่อสื่อให้ผู้ประเมินมีความเข้าใจในความหมายของคำให้เป็น “นัยยะ” เดียวกัน

“ตัวอย่าง” องค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย

ตอนที่ 1 ตัวบ่งชี้หลัก (core indicators)

ตัวบ่งชี้	คำอธิบายตัวบ่งชี้	เกณฑ์การประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว			
		1 (จำกัด/ผูกตึง)	2 (ค่อนข้างจำกัด/ผูกตึง)	3 (ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว)	4 (อิสระ/คล่องตัว)
องค์ประกอบที่ 1 ด้านพันธกิจสถาบันอุดมศึกษา (main mission of higher education intuitions autonomy/flexibility) (12 ตัวบ่งชี้)					
I _{1.1} การพัฒนาระบบและกลไกด้านการจัดการศึกษา	ความสามารถในการ เปิด ปิด ยุบรวม และพัฒนาหลักสูตร ที่ตอบสนองต่อความต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศ ได้อย่างคล่องตัว และสามารถ ออกข้อบังคับ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และ แนวปฏิบัติ ในการจัดการศึกษาได้อย่าง อิสระ เพื่อยกระดับความ เป็นเลิศทางวิชาการและ เพิ่มประสิทธิภาพการ ดำเนินงานให้บรรลุผลลัพธ์ตาม เป้าหมายการผลิตและพัฒนา กำลังคนในด้านวิชาการและ วิชาชีพ	ไม่สามารถ ตัดสินใจเปิด ปิด ยุบรวม และพัฒนาหลักสูตร ที่ตอบสนองต่อความต้องการ กำลังคนในการพัฒนาประเทศ ได้อย่างอิสระ เนื่องด้วยข้อจำกัด ที่ยังต้องอยู่ภายใต้อำนาจของ หน่วยงานภายนอก หรือ การออก ข้อบังคับ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติ ในการจัดการ ศึกษาเป็นไปตามกฎหมายที่ เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทาง ราชการอย่างเข้มงวด	สามารถตัดสินใจเปิด ปิด ยุบรวม และพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองต่อ ความต้องการกำลังคนในการพัฒนา ประเทศได้อย่างอิสระ และ มีการ ออก หรือปรับ หรือเพิ่ม ข้อบังคับ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติ ใหม่บางประเด็น เพื่อให้เกิดความ คล่องตัวในการจัดการศึกษา แต่ ยังอิงตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับการปฏิบัติทางราชการ ค่อนข้างมาก	สามารถตัดสินใจเปิด ปิด ยุบรวม และ พัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความ ต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศ ได้อย่างอิสระ และ มีการออก หรือ ปรับ หรือเพิ่ม ข้อบังคับ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติใหม่ เป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้เกิดความ คล่องตัวในการจัดการศึกษามากกว่า ที่ผ่านมา โดย ยังอิงตามกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางราชการ บางประเด็น	สามารถตัดสินใจเปิด ปิด ยุบรวม และพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองต่อ ความต้องการกำลังคนในการพัฒนา ประเทศได้อย่างอิสระ และ มีการ ออก หรือปรับ หรือเพิ่ม ข้อบังคับ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติ ใหม่ทั้งหมด เพื่อให้เกิดความ คล่องตัวในการจัดการศึกษาใน ภาพรวม อันจะส่งผลต่อการ ยกระดับความเป็นเลิศทางวิชาการ อย่างเต็มศักยภาพและมี ประสิทธิภาพสูงสุดตามบริบท การดำเนินงานของมหาวิทยาลัย

ตัวบ่งชี้	คำอธิบายตัวบ่งชี้	เกณฑ์การประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว			
		1 (จำกัด/ผูกตึง)	2 (ค่อนข้างจำกัด/ผูกตึง)	3 (ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว)	4 (อิสระ/คล่องตัว)
P _{1.5} การบริหารจัดการศึกษา	ความสามารถในการเปิด ปิด ยุบรวม พัฒนาหลักสูตร จัดการเรียนการสอน และ จัดกิจกรรม/โครงการที่ สนับสนุนการจัดการเรียน การสอนและการพัฒนา ผู้เรียนร่วมกับองค์กรภาครัฐ และเอกชนได้อย่างคล่องตัว เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความ เป็นเลิศทั้งในด้านวิชาการ หรือวิชาชีพ เป็นคนดีของ สังคม และเกิดประโยชน์ สูงสุดในการพัฒนาทรัพยากร บุคคลของประเทศ	ขาดความคล่องตัว ในการเปิด ปิด ยุบรวม พัฒนาหลักสูตร จัดการเรียนการสอน และ จัดกิจกรรม/โครงการที่ สนับสนุนการจัดการเรียน การสอนและการพัฒนาผู้เรียน เนื่องจากการบริหารจัดการ ต้องเป็นไปตามขั้นตอน หรือเงื่อนไขของทางราชการ อย่างเข้มงวด ส่งผลให้การ ดำเนินการในภาพรวมยัง ไม่มี ประสิทธิภาพ	การเปิด ปิด ยุบรวม พัฒนา หลักสูตร จัดการเรียนการสอน และจัดกิจกรรม/โครงการที่ สนับสนุนการเรียนการสอน และการพัฒนาผู้เรียนยังมี ความคล่องตัว ค่อนข้างน้อย เนื่องด้วยมีอุปสรรคหรือ ข้อจำกัดที่ต้องปฏิบัติตาม ขั้นตอนหรือเงื่อนไขของทาง ราชการ บางประเด็น ที่ยังไม่สามารถลดทอนข้อจำกัด ของทางราชการลงได้ ส่งผลให้ การดำเนินการยังไม่มี ประสิทธิภาพเท่าที่ควร	การเปิด ปิด ยุบรวม พัฒนา หลักสูตร จัดการเรียนการสอน และจัดกิจกรรม/โครงการที่ สนับสนุนการเรียนการสอน และการพัฒนาผู้เรียน ค่อนข้าง คล่องตัว แต่ยังคงดำเนินการ ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติของทางราชการ บางประเด็น ส่งผลให้มี อุปสรรคหรือข้อจำกัดในการ ปฏิบัติตามขั้นตอนหรือเงื่อนไข ของทางราชการ ลดน้อยลง และเกิดประสิทธิภาพในการ ดำเนินงานมากกว่าที่ผ่านมา	การเปิด ปิด ยุบรวม พัฒนา หลักสูตร จัดการเรียนการสอน และ จัดกิจกรรม/โครงการที่ สนับสนุนการเรียนการสอน และการพัฒนาผู้เรียนมีความ คล่องตัว โดยสามารถ ดำเนินการตามระเบียบ หลักเกณฑ์ และแนวทางที่ มหาวิทยาลัยกำหนด และตาม เงื่อนไขที่กำหนดร่วมกันกับ องค์กรภาครัฐและเอกชน ส่งผลให้ ไม่มี อุปสรรคหรือ ข้อจำกัดในการดำเนินงาน และ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพในการบริหาร จัดการศึกษาเพื่อมุ่งสู่ความ เป็นเลิศทั้งทางด้านวิชาการ และวิชาชีพ

ตัวบ่งชี้	คำอธิบายตัวบ่งชี้	เกณฑ์การประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว			
		1 (จำกัด/ผูกตึง)	2 (ค่อนข้างจำกัด/ผูกตึง)	3 (ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว)	4 (อิสระ/คล่องตัว)
O _{1.9} คุณภาพบัณฑิต	คุณภาพบัณฑิตที่เกิดจากการบริหารจัดการศึกษาได้อย่างคล่องตัว ส่งผลสะท้อนให้เห็นถึงผลลัพธ์การผลิตบัณฑิตทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพที่สามารถตอบสนองความต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล	คุณภาพบัณฑิตที่เกิดจากการบริหารจัดการศึกษาต่ำกว่าเป้าหมายที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ อันเป็นผลจากการมีข้อจำกัดในการบริหารจัดการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติราชการอย่างเข้มงวด	คุณภาพบัณฑิตที่เกิดจากการบริหารจัดการศึกษาเป็นไปตามเป้าหมายที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ อันเป็นผลจากยังมีข้อจำกัดผนวกกับการมีความอิสระ/คล่องตัวในการบริหารจัดการอยู่บ้างในบางประเด็น	คุณภาพบัณฑิตที่เกิดจากการบริหารจัดการศึกษาสูงกว่าเป้าหมายที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ อันเป็นผลจากการค่อนข้างมีความอิสระ/คล่องตัวในการบริหารจัดการ	คุณภาพบัณฑิตที่เกิดจากการบริหารจัดการศึกษาสูงกว่าเป้าหมายที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้และมีแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลจากการมีความอิสระ/คล่องตัวในการบริหารจัดการ

ตัวบ่งชี้	คำอธิบายตัวบ่งชี้	เกณฑ์การประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว			
		1 (จำกัด/ผูกตึง)	2 (ค่อนข้างจำกัด/ผูกตึง)	3 (ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว)	4 (อิสระ/คล่องตัว)
องค์ประกอบที่ 5 ด้านบริหารจัดการอย่างรับผิดชอบ (4 ตัวบ่งชี้)					
IPO _{5.1} การตรวจสอบการดำเนินงานตามพันธกิจสถาบันอุดมศึกษา	การตรวจสอบการดำเนินงานตามพันธกิจสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้เกิดความเป็นอิสระ/คล่องตัวอย่างมีความรับผิดชอบต่อพันธกิจสถาบันอุดมศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษา การบริหารวิจัยและการสร้างนวัตกรรม การบริหารการบริการวิชาการแก่สังคม และการบริหารการทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม	มีระบบ ระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบการดำเนินงานตามพันธกิจสถาบันอุดมศึกษาจากหน่วยงานภายนอก โดยไม่มีระบบ ระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานตามพันธกิจหลักสถาบันอุดมศึกษาโดยภายในของตนเอง	มีระบบ ระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบการดำเนินงานตามพันธกิจสถาบันอุดมศึกษาจากหน่วยงานภายนอกเป็นหลัก โดย มีระบบ ระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานตามพันธกิจสถาบันอุดมศึกษาโดยภายในของตนเองเพียงบางส่วน หรือ การดำเนินการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานตามพันธกิจสถาบันอุดมศึกษา ยังไม่ชัดเจน ไม่เป็นระบบ หรือ ไม่ต่อเนื่องในการป้องกันความ	มีระบบ ระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบการดำเนินงานตามพันธกิจสถาบันอุดมศึกษาจากหน่วยงานภายนอก และมีระบบ ระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานตามพันธกิจสถาบันอุดมศึกษา โดยภายในของตนเองที่ค่อนข้างเข้มแข็ง แต่ การดำเนินการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานตามพันธกิจสถาบันอุดมศึกษา ยังไม่ต่อเนื่อง ในการป้องกันความเสียหายหรือผลกระทบ	มีระบบ ระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบการดำเนินงานตามพันธกิจสถาบันอุดมศึกษาจากหน่วยงานภายนอก และมีระบบ ระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานตามพันธกิจหลักสถาบันอุดมศึกษา โดยภายในของตนเองอย่างเข้มแข็ง และ มีการดำเนินการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานตามพันธกิจสถาบันอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อป้องกันความเสียหายหรือผลกระทบในทางลบ และ

ตัวบ่งชี้	คำอธิบายตัวบ่งชี้	เกณฑ์การประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว			
		1 (จำกัด/ผูกตึง)	2 (ค่อนข้างจำกัด/ผูกตึง)	3 (ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว)	4 (อิสระ/คล่องตัว)
			เสียหายหรือผลกระทบในทางลบ	ในทางลบ หรือ หากมีความเสียหายเกิดขึ้น มีการดำเนินการแก้ไขหรือจัดการปัญหาเป็นไปอย่างล่าช้า	หากมีความเสียหายเกิดขึ้น มีการดำเนินการแก้ไขหรือจัดการปัญหาในเชิงรุก

ตอนที่ 2 ตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicators)

ตัวบ่งชี้เฉพาะ กลุ่ม 1 พัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก (Global and Frontier Research)

ตัวบ่งชี้	คำอธิบายตัวบ่งชี้	เกณฑ์การประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว			
		1 (จำกัด/ผูกตึง)	2 (ค่อนข้างจำกัด/ผูกตึง)	3 (ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว)	4 (อิสระ/คล่องตัว)
IPO _{1.1} การบริหารการเงินและงบประมาณเพื่อพัฒนาคุณภาพการวิจัยระดับสากล	ความสามารถในการออกแบบเลือกกระบวนการ วิธีการ และการวัดผลที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินการด้านการเงินและงบประมาณที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการวิจัยได้อย่างอิสระ/คล่องตัว ส่งผลให้สามารถสร้างนวัตกรรมที่มี	ออกข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการด้านการเงินและงบประมาณทุกประเด็นเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางราชการอย่างเข้มงวด โดย ไม่มีการปรับหรือเพิ่มข้อบังคับ ระเบียบ	ออกข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการด้านการเงินและงบประมาณ โดย มีการปรับหรือเพิ่มข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระ/	ออกข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการด้านการเงินและงบประมาณ โดย มีการปรับหรือเพิ่มข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระ/	ออกข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการด้านการเงินและงบประมาณ โดย มีการปรับหรือเพิ่มข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระ/

ตัวบ่งชี้	คำอธิบายตัวบ่งชี้	เกณฑ์การประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว			
		1 (จำกัด/ผูกตริง)	2 (ค่อนข้างจำกัด/ผูกตริง)	3 (ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว)	4 (อิสระ/คล่องตัว)
	มูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมจากผลงานวิจัยและองค์ความรู้ชั้นสูง เพื่อมุ่งสู่การวิจัยที่มีคุณภาพระดับสากลและสามารถแข่งขันในระดับนานาชาติ	และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระ/คล่องตัว ส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการวิจัยระดับสากลไม่บรรลุเป้าหมายด้วยข้อจำกัด/ผูกตริงด้านหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงาน	คล่องตัว แต่ในทางปฏิบัติ การดำเนินการยังมีความอิสระ/คล่องตัวค่อนข้างน้อย ส่งผลให้การดำเนินงานเกิดผลสำเร็จในบางประเด็น และ การดำเนินงานในภาพรวมยังไม่บรรลุผลตามเป้าหมายของมหาวิทยาลัย	คล่องตัว และในทางปฏิบัติ การดำเนินการค่อนข้างมีความอิสระ/คล่องตัว ส่งผลให้การดำเนินงานในภาพรวมบรรลุผลตามเป้าหมายของมหาวิทยาลัย	คล่องตัว และในทางปฏิบัติ การดำเนินการมีความอิสระ/คล่องตัวสูง ส่งผลให้การดำเนินงานในภาพรวมบรรลุผลตามเป้าหมายของมหาวิทยาลัย รวมทั้ง มีแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง
IPO _{1,2} การผลิตบัณฑิตและบุคลากรที่มีสมรรถนะสูงด้านวิชาการและการวิจัย	ความสามารถในการออกแบบกลไกเชิงระบบเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาบุคลากรให้มีความอิสระ/คล่องตัว เพื่อส่งเสริมให้สามารถดำเนินการผลิตบัณฑิตและสร้างเสริมบุคลากรที่มีสมรรถนะหรือขีดความสามารถในการแข่งขันสูง	ออกข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาบุคลากรทุกประเด็นเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางราชการอย่างเข้มงวด โดย ไม่มีการปรับหรือเพิ่มข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยสามารถ	ออกข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาบุคลากร โดย มีการปรับหรือเพิ่มข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระ/คล่องตัว แต่ในทางปฏิบัติ	ออกข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาบุคลากร โดย มีการปรับหรือเพิ่มข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระ/คล่องตัว และในทางปฏิบัติ การดำเนินการค่อนข้างมี	ออกข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาบุคลากร โดย มีการปรับหรือเพิ่มข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระ/คล่องตัว และ

ตัวบ่งชี้	คำอธิบายตัวบ่งชี้	เกณฑ์การประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว			
		1 (จำกัด/ผูกตึง)	2 (ค่อนข้างจำกัด/ผูกตึง)	3 (ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว)	4 (อิสระ/คล่องตัว)
	ทางด้านวิชาการและการวิจัยในระดับนานาชาติได้บรรลุผลสำเร็จ ตามเป้าหมายและสนับสนุนมุมมองเชิงระบบ ส่งผลให้การผลิตบัณฑิตและสร้างเสริมบุคลากรที่มีสมรรถนะสูงด้านวิชาการและการวิจัยไม่บรรลุเป้าหมาย ด้วยข้อจำกัด/ผูกตึงด้านหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงาน	ดำเนินการได้อย่างอิสระ/คล่องตัว ส่งผลให้การผลิตบัณฑิตและสร้างเสริมบุคลากรที่มีสมรรถนะสูงด้านวิชาการและการวิจัยไม่บรรลุเป้าหมาย ด้วยข้อจำกัด/ผูกตึงด้านหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงาน	การดำเนินการยังมีความอิสระ/คล่องตัวค่อนข้างน้อย ส่งผลให้การดำเนินงานเกิดผลสำเร็จในบางประเด็น และ การดำเนินงานในภาพรวมยังไม่บรรลุผลตามเป้าหมายของมหาวิทยาลัย	ความอิสระ/คล่องตัวส่งผลให้การดำเนินงานในภาพรวมบรรลุผลตามเป้าหมายของมหาวิทยาลัย	ในทางปฏิบัติ การดำเนินการมีความอิสระ/คล่องตัวสูง ส่งผลให้การดำเนินงานในภาพรวมบรรลุผลตามเป้าหมายของมหาวิทยาลัย รวมทั้ง มีแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง
IPO _{1,3} การสร้าง ความร่วมมือด้านการ วิจัยเพื่อสร้าง นวัตกรรมมูลค่าสูง จากผลงานวิจัยและ องค์ความรู้ ขั้นสูง	ความสามารถในการดำเนินการสร้างความร่วมมือด้านการวิจัยกับสถาบัน องค์กร หรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในประเทศและต่างประเทศได้อย่างอิสระ/คล่องตัว เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนหรือดึงดูดนักวิจัยที่เชี่ยวชาญพิเศษมาเป็นที่ปรึกษา หรือ	ออกหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสร้างความร่วมมือด้านการวิจัยในทุกประเด็นเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติของทางราชการอย่างเข้มงวด โดย ไม่มีการปรับหรือเพิ่มหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัย	ออกหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสร้างความร่วมมือด้านการวิจัย โดย มีการปรับหรือเพิ่มหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระ/คล่องตัว แต่ในทางปฏิบัติ การดำเนินการยังมีความ	ออกหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสร้างความร่วมมือด้านการวิจัย โดย มีการปรับหรือเพิ่มหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระ/คล่องตัว และในทางปฏิบัติ การดำเนินการค่อนข้างมีความอิสระ/คล่องตัว	ออกหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสร้างความร่วมมือด้านการวิจัย โดย มีการปรับหรือเพิ่มหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระ/คล่องตัว และในทางปฏิบัติ การดำเนินการมีความอิสระ/

ตัวบ่งชี้	คำอธิบายตัวบ่งชี้	เกณฑ์การประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว			
		1 (จำกัด/ผูกตริง)	2 (ค่อนข้างจำกัด/ผูกตริง)	3 (ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว)	4 (อิสระ/คล่องตัว)
	ร่วมทำวิจัยได้อย่างอิสระ/ คล่องตัว ส่งผลให้การ แลกเปลี่ยนนักวิจัย ดึงดูด ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ หรือความ ร่วมมือในรูปแบบอื่น เพื่อ สร้างนวัตกรรมมูลค่าสูงจาก ผลงานวิจัยและองค์ความรู้ ขั้นสูงเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล	สามารถดำเนินการได้อย่าง อิสระ/คล่องตัว ส่งผลให้การ แลกเปลี่ยนนักวิจัยหรือความ ร่วมมือในรูปแบบอื่นไม่บรรลุ เป้าหมายด้วยข้อจำกัด/ผูกตริง ด้านหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติ ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการ ดำเนินงาน	อิสระ/คล่องตัวค่อนข้างน้อย ส่งผลให้การดำเนินงาน เกิดผลสำเร็จในบางประเด็น และ การดำเนินงานใน ภาพรวมยังไม่บรรลุผลตาม เป้าหมายของมหาวิทยาลัย	ส่งผลให้การดำเนินงานใน ภาพรวมบรรลุผลตาม เป้าหมายของมหาวิทยาลัย	คล่องตัวสูง ส่งผลให้การ ดำเนินงานในภาพรวม บรรลุผลตามเป้าหมายของ มหาวิทยาลัย รวมทั้ง มี แนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ตอนที่ 3 ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (uniqueness indicator)

ตัวบ่งชี้	คำอธิบายตัวบ่งชี้	เกณฑ์การประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัว			
		1 (จำกัด/ผูกตึง)	2 (ค่อนข้างจำกัด/ผูกตึง)	3 (ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว)	4 (อิสระ/คล่องตัว)
<p>ความสามารถในการดำเนินพันธกิจที่มุ่งเน้นให้บรรลุผลตามเป้าหมายได้อย่างโดดเด่นในลักษณะเฉพาะตัว</p>	<p>ความสามารถในการกำหนดปัจจัยนำเข้าในการดำเนินงานได้อย่างมีอิสระ/คล่องตัว เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินพันธกิจให้บรรลุผลตามเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นในลักษณะเฉพาะตัวของมหาวิทยาลัย</p>	<p>ออกข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารจัดการทุกประเด็นเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติของทางราชการอย่างเข้มงวด โดย ไม่มีการปรับหรือเพิ่มข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระ/คล่องตัว เพื่อให้เกิดผลตามเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นของมหาวิทยาลัย แต่ การดำเนินการยังมีความอิสระ/คล่องตัวค่อนข้างน้อย หรือ ผลการดำเนินงานไม่บรรลุเป้าหมายตามเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นของมหาวิทยาลัย</p>	<p>ออกข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารจัดการ โดย มีการปรับหรือเพิ่มข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระ/คล่องตัว เพื่อให้เกิดผลตามเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นของมหาวิทยาลัย แต่ การดำเนินการมีความอิสระ/คล่องตัวค่อนข้างน้อย หรือ ผลการดำเนินงานไม่บรรลุเป้าหมายตามเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นของมหาวิทยาลัย</p>	<p>ออกข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารจัดการ โดย มีการปรับหรือเพิ่มข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระ/คล่องตัว เพื่อให้เกิดผลตามเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นของมหาวิทยาลัย และ การดำเนินการมีความอิสระ/คล่องตัว จนเกิดผลบรรลุเป้าหมายตามเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นของมหาวิทยาลัย</p>	<p>ออกข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารจัดการ โดย มีการปรับหรือเพิ่มข้อบังคับ ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระ/คล่องตัว เพื่อให้เกิดผลตามเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นของมหาวิทยาลัย และ การดำเนินการมีความอิสระ/คล่องตัว จนเกิดผลบรรลุเป้าหมายตามเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นของมหาวิทยาลัย</p> <p>รวมทั้ง มีแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง</p>

บทที่ 5

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยและพัฒนาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อพัฒนามาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย คณะผู้วิจัยออกแบบการศึกษาวิจัยโดยใช้แนวดำเนินการ “ผสมผสานวิธีการ (mixed-methods research design)” แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 : การวิเคราะห์ห้องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย

กระบวนการดำเนินงานวิจัยออกแบบด้วยการสำรวจ (exploratory sequential-mixed methods design) กล่าวคือ 1) เริ่มต้นด้วยการศึกษาวิจัยเจาะลึกเชิงคุณภาพเพื่อสืบทราบความรู้ความจริงเกี่ยวกับความเชื่อ ความหมาย และความสำคัญเกี่ยวกับความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย (university autonomy) ในบริบทการอุดมศึกษาไทย ตลอดจนความคาดหวังตามมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยคณะผู้วิจัยทำการ “วิเคราะห์เอกสาร” ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย และในขณะเดียวกันทำการ “สัมภาษณ์เชิงลึก” ผู้บริหารระดับสูงและนักวิชาการอุดมศึกษาไทยที่มีชื่อเสียงและมีอำนาจตัดสินใจเชิงนโยบาย โดยเฉพาะผู้เคยร่วมอุดมการณ์ขับเคลื่อนแนวคิดเชิงนโยบายการตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ รวมทั้งผู้ให้และผู้รับบริการที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการการอุดมศึกษาของไทย ในลักษณะ “คู่ขนานกัน” จวบจนได้ข้อมูลพอเพียงสำหรับวิเคราะห์เผยความรู้ความจริงเกี่ยวกับความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยในมิติ (dimensions) ตามมุมมองสากลและทัศนะอิงบริบทพื้นที่ของไทยในแง่มุมต่าง ๆ แล้วนำเข้าสู่ 2) การวิจัยเชิงสำรวจความคิดเห็นของตัวอย่างมหาวิทยาลัยไทยในวงกว้างโดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire survey) ที่มีรายการข้อความตัวบ่งชี้ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยไทยต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นด้วยการนำความรู้ความจริงจากผลการวิจัยเชิงคุณภาพมาใช้ และเมื่อได้ข้อมูลเชิงปริมาณจากการสำรวจพอเพียงแล้วจึงวิเคราะห์ห้องค์ประกอบ (exploratory factor analysis, EFA) เพื่อกำหนดจำนวนและตั้งชื่อห้องค์ประกอบ ตลอดจนคัดเลือกตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบที่มีคุณภาพดีไว้ในแบบสอบถาม

ระยะที่ 2 : การสร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

การดำเนินงานการวิจัยและพัฒนาในระยะนี้ เริ่มจาก 1) “สัมภาษณ์” ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (ได้แก่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยและผู้เชี่ยวชาญด้านการอุดมศึกษาและด้านการวัดประเมินการศึกษา) เกี่ยวกับความเป็นอิสระ/คล่องตัวในประเด็นเจาะลึกตามองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่วิเคราะห์ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ว่าสำคัญจำเป็นต่อการดำเนินพันธกิจการอุดมศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายการมีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยใน

กำกับของรัฐตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ 2) “สร้างเกณฑ์มาตรฐาน” สำหรับใช้ในการพิจารณาตัดสินใจให้ค่าคะแนน (scoring rubrics or guidelines) โดยใช้มาตรวัดประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทอุดมศึกษาไทยที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการดำเนินงานวิจัยในระยะที่ 1 และ 3) “ปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐาน” สำหรับการประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทอุดมศึกษาไทย โดยอาศัยผลการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้จากผู้บริหารมหาวิทยาลัยและผู้เชี่ยวชาญด้านการอุดมศึกษาและด้านการวัดประเมินการศึกษามาใช้ประกอบการพิจารณาในการปรับปรุงคุณภาพร่วมด้วย

ระยะที่ 3 : การประเมินคุณภาพของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

การดำเนินงานการวิจัยระยะนี้ เริ่มต้นด้วย 1) การนำมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยฯ ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับใช้พิจารณาให้ค่าคะแนนในแต่ละตัวบ่งชี้จากการดำเนินงานวิจัยระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ไปศึกษา “นำร่องทดลอง (pilot study)” กับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 3 แห่ง (กลุ่มให้ความสนใจศึกษาวิจัย) และมหาวิทยาลัยในระบบราชการ 3 แห่ง (กลุ่มใช้เป็นฐานเปรียบเทียบ) ที่เลือกเจาะจงมาเป็นกรณีศึกษาเปรียบเทียบความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการเป็นหน่วยงานของรัฐที่ต่างสถานภาพ โดยให้มหาวิทยาลัยต่างสถานภาพวัดประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวมหาวิทยาลัยของตนเองด้วยมาตรวัดประเมินฯ ที่สร้างขึ้น และหลังนำร่องทดลองใช้มาตรวัดประเมินฯ ได้ “สัมภาษณ์เชิงลึก” ผู้บริหารมหาวิทยาลัยให้สะท้อนกลับการวัดประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยตนเองด้วยตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมิน จากนั้น 2) นำผลการนำร่องทดลองใช้ตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยกรณีศึกษาไปทำการ “วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ” เพื่อแสดงถึงคุณภาพในด้านความเที่ยงตรงสภาพ (concurrent validity) ของมาตรวัดประเมินฯ ที่สร้างขึ้น รวมทั้งศึกษาความสอดคล้องระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนแสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยกรณีศึกษาทั้ง 2 สถานภาพ กับค่าเฉลี่ยของคะแนนผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งในรอบเวลา 3 ปีย้อนหลัง และทำการคำนวณหาความเชื่อมั่น (reliability) ของมาตรวัดประเมินฯ เสร็จแล้วจึงทำการ 3) “ปรับปรุงตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐาน” สำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการอุดมศึกษาไทย)

สรุปผล

ผลการวิจัยและพัฒนามาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทยครั้งนี้ สามารถสรุปผลได้ตามจุดมุ่งหมายการวิจัย ดังนี้

- 1. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย**

ผลการ “วิเคราะห์องค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้” สถานะความเป็นอิสระ/คล่องของมหาวิทยาลัย ในบริบทการอุดมศึกษาไทย พบว่า มีจำนวน 5 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 : ด้านวิชาการและวิจัย (9 ตัวบ่งชี้) มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบอยู่ระหว่าง .638 - .829 องค์ประกอบที่ 2 : ด้านการบริหารจัดการ อย่างรับผิดชอบ (6 ตัวบ่งชี้) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .771 - .913 องค์ประกอบที่ 3 : ด้าน บุคคล (6 ตัวบ่งชี้) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .594 - .733 องค์ประกอบที่ 4 : ด้านประกัน คุณภาพการศึกษา (4 ตัวบ่งชี้) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .679 - .772 และองค์ประกอบที่ 5 : ด้านองค์การและการเงิน (6 ตัวบ่งชี้) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .431 - .681 ซึ่งเมื่อพิจารณาค่า ความแปรปรวนขององค์ประกอบ (Eigenvalue) พบว่า ทั้ง 5 องค์ประกอบสามารถอธิบายความแปรปรวน สะสมได้ร้อยละ 78.085

2. ผลการสร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการ อุดมศึกษาไทย)

ผลการ “สร้างเกณฑ์มาตรฐาน” สำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษา ไทย) คณะผู้วิจัยได้ร่างตัวบ่งชี้ที่สะท้อนสถานะการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐโดยการแสดง “ความเป็น อิสระของมหาวิทยาลัย” ด้วย “ตัวบ่งชี้หลัก (core indicators)” ที่เป็นพันธกิจหลักของการเป็น สถาบันอุดมศึกษาไทย จำนวน 31 ตัวบ่งชี้ “ตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicators)” ที่ตอบสนองจุดประสงค์ และภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัยตามการจัดกลุ่มของมหาวิทยาลัย จำนวน 15 ตัวบ่งชี้ โดยแต่ละกลุ่ม ประกอบด้วยตัวบ่งชี้เฉพาะ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ และ “ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (uniqueness indicator)” ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินพันธกิจการอุดมศึกษาไปสู่เป้าหมายได้ เป็นผลสำเร็จอย่างโดดเด่นในแบบฉบับเฉพาะตัวเป็นหนึ่งเดียวของมหาวิทยาลัย จำนวน 1 ตัวบ่งชี้ โดย “ตัวบ่งชี้หลัก” แต่ละรายการออกแบบสร้างขึ้นในลักษณะสะท้อนปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) และผลการดำเนินงาน (output) ตามกระบวนการคิดเชิงระบบ (systematic thinking) รวม จำนวนตัวบ่งชี้ที่มหาวิทยาลัยใช้วัดประเมินตนเองทั้งสิ้น 35 ตัวบ่งชี้

สำหรับเกณฑ์มาตรฐานที่ใช้พิจารณาตัดสินใจในการให้ค่าคะแนนสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัว ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐนี้ หมายถึง กฎเกณฑ์หรือแนวทางการให้คะแนน (rubric or scoring guideline) 4 ระดับ ได้แก่ ระดับ 1 : จำกัด/ผูกตึง ระดับ 2 : ค่อนข้างจำกัด/ผูกตึง ระดับ 3 : ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว และ ระดับ 4 : อิสระ/คล่องตัว ตามลำดับ โดยแต่ละระดับมีคำอธิบายสะท้อนถึงความเป็นอิสระ/คล่องตัว ในส่วนปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ ส่วนเกณฑ์มาตรฐานในการแปลผลการวัดประเมิน ประกอบด้วย ผลการประเมินตัวบ่งชี้หลัก ตัวบ่งชี้เฉพาะ และตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ได้แก่ (1) คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.75 หมายถึง มีความอิสระและคล่องตัวน้อย (หรือ มีข้อจำกัด/ผูกตึงมาก) (2) คะแนน เฉลี่ย 1.76 – 2.50 หมายถึง มีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างน้อย (หรือ มีข้อจำกัด/ผูกตึงค่อนข้างมาก)

(3) คะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.25 หมายถึง มีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างมาก (หรือ มีข้อจำกัด/ผูกตึงค่อนข้างน้อย) และ (4) คะแนนเฉลี่ย 3.26 – 4.00 หมายถึง มีความอิสระและคล่องตัวมาก (หรือ มีข้อจำกัด/ผูกตึงน้อย)

3. ผลการประเมินคุณภาพของมาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

3.1 ผลการนำร่องทดลองใช้มาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

ผลการศึกษานำร่องทดลองใช้มาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวกับกรณีศึกษา มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พบว่า มีระดับของการบริหารจัดการหรือการปกครองตนเอง (state of being self-governing) ของมหาวิทยาลัยที่มีเสรีภาพ (freedom) ในการกำหนดทิศทางของการดำเนินงานตามพันธกิจด้านต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ/คล่องตัว โดยปราศจากการควบคุมสั่งการหรือกำหนดบังคับของบุคคลหรือคณะบุคคลจากหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ ยังพบว่า มีผลการวัดประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยตนเองตามองค์ประกอบสถานะของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) ที่แตกต่างกันไปตามบริบทของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง ดังนี้

กรณีมหาวิทยาลัยแห่งที่ 1 : มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (เปลี่ยนสถานภาพจากมหาวิทยาลัยในระบบราชการ) อยู่ในกลุ่ม 1 พัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก (global and frontier research) ผลการวัดประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยตนเอง พบว่า การดำเนินการพื้นฐานสำคัญที่เป็นพันธกิจของมหาวิทยาลัย (กลุ่มตัวบ่งชี้หลัก) มีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.92 คะแนน) การดำเนินพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยในกลุ่มพัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก (กลุ่มตัวบ่งชี้เฉพาะ) มีความอิสระและคล่องตัวมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33 คะแนน) และการดำเนินพันธกิจตามตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 คะแนน)

กรณีมหาวิทยาลัยแห่งที่ 2 : มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ปรับเปลี่ยนสถานภาพจากมหาวิทยาลัยในระบบราชการ) อยู่ในกลุ่ม 3 พัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น (area-based and community) ผลการวัดประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยตนเอง พบว่า การดำเนินการพื้นฐานสำคัญที่เป็นพันธกิจของมหาวิทยาลัย (กลุ่มตัวบ่งชี้หลัก) มีความอิสระ/คล่องตัวมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 คะแนน) การดำเนินพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยในกลุ่มพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น (กลุ่มตัวบ่งชี้เฉพาะ) มีความอิสระและคล่องตัวมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 คะแนน) และการดำเนินพันธกิจตามตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมีความอิสระและคล่องตัวมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 คะแนน)

กรณีมหาวิทยาลัยแห่งที่ 3 : มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (มีสถานภาพนี้มานับตั้งแต่การก่อตั้ง) อยู่ในกลุ่ม 4 พัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา (moral and intellectual

cultivation) ผลการวัดประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยตนเอง พบว่า การดำเนินการพื้นฐานสำคัญที่เป็นพันธกิจของมหาวิทยาลัย (กลุ่มตัวบ่งชี้หลัก) มีความอิสระ/คล่องตัวมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.71 คะแนน) การดำเนินพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยในกลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา (กลุ่มตัวบ่งชี้เฉพาะ) มีความอิสระและคล่องตัวมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33 คะแนน) และการดำเนินพันธกิจตามตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมีความอิสระและคล่องตัวมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 คะแนน)

กรณีมหาวิทยาลัยแห่งที่ 4 : มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยที่อยู่ระหว่างดำเนินการเปลี่ยนสถานภาพจากมหาวิทยาลัยในระบบราชการมาเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ อยู่ในกลุ่ม 2 พัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม (technology and innovation) ผลการวัดประเมินค่าความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยตนเอง พบว่า การดำเนินการพื้นฐานสำคัญที่เป็นพันธกิจของมหาวิทยาลัย (กลุ่มตัวบ่งชี้หลัก) มีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างน้อย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48 คะแนน) การดำเนินพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยในกลุ่มพัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม (กลุ่มตัวบ่งชี้เฉพาะ) มีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างน้อย (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.33 คะแนน) และการดำเนินพันธกิจตามตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย มีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างน้อย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.00 คะแนน)

กรณีมหาวิทยาลัยแห่งที่ 5 : มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในระบบราชการ อยู่ในกลุ่ม 3 ที่มุ่งเน้นพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น (area-based and community) ผลการวัดประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยของตนเอง พบว่า การดำเนินการพื้นฐานสำคัญที่เป็นพันธกิจของมหาวิทยาลัย (กลุ่มตัวบ่งชี้หลัก) มีความอิสระและคล่องตัวมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.19 คะแนน) การดำเนินพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยในกลุ่มพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น (กลุ่มตัวบ่งชี้เฉพาะ) มีความอิสระและคล่องตัวมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 คะแนน) และการดำเนินพันธกิจตามตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมีความอิสระและคล่องตัวมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 คะแนน)

กรณีมหาวิทยาลัยแห่งที่ 6 : มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในระบบราชการ อยู่ในกลุ่ม 5 มุ่งเน้นผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพหรือสาขาจำเพาะ (development of professionals and specialists) ผลการประเมินตนเอง พบว่า การดำเนินการพื้นฐานสำคัญที่เป็นพันธกิจของมหาวิทยาลัย (กลุ่มตัวบ่งชี้หลัก) มีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างน้อย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.32 คะแนน) การดำเนินพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยในกลุ่มผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพหรือสาขาจำเพาะ (กลุ่มตัวบ่งชี้เฉพาะ) มีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างน้อย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.33 คะแนน) และการดำเนินพันธกิจตามตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 คะแนน)

ผลการศึกษานำร่องทดลองใช้มาตรวัดประเมินฯ ที่สร้างขึ้นไปวัดประเมินสถานะของความเป็นอิสระ/คล่องตัวกับกรณีศึกษามหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 3 แห่ง (เปรียบเทียบกับของมหาวิทยาลัยในระบบราชการ จำนวน 3 แห่ง) ที่เลือกมาเป็นอาสาสมัครเข้าร่วมการศึกษาวิจัย พบว่า มหาวิทยาลัยทั้ง 2 กลุ่มคือ มหาวิทยาลัยที่มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐและมหาวิทยาลัยที่มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในระบบราชการ มีระดับของการบริหารจัดการการปกครองตนเอง (a state of being self-governing) ของมหาวิทยาลัยที่มีเสรีภาพ (freedom) ในการกำหนดทิศทางของการดำเนินงานตามพันธกิจ

ด้านต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองอย่างคล่องตัว โดยปราศจากการควบคุมสั่งการหรือกำหนดบังคับของบุคคลหรือคณะบุคคลจากหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัยในแต่ละส่วน โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

1. การดำเนินการพื้นฐานสำคัญที่เป็นพันธกิจการอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัย เมื่อพิจารณาค่าคะแนนที่ได้จากการวัดประเมินด้วยกลุ่มตัวบ่งชี้หลัก (core indicators) พบว่า มหาวิทยาลัยที่มีสถานภาพเป็นหน่วยงานของรัฐ “อยู่ในกำกับของรัฐ” มีอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินงานค่อนข้างมากถึงมาก ส่วนมหาวิทยาลัยที่มีสถานภาพเป็นหน่วยงานของรัฐ “อยู่ในระบบราชการ” มีสถานะความอิสระ/คล่องตัวค่อนข้างน้อยถึงค่อนข้างมาก

2. การดำเนินพันธกิจหลักมุ่งเน้นสู่ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยแต่ละกลุ่มที่มีการจำแนกตามกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2564 เมื่อพิจารณาค่าคะแนนที่ได้จากการวัดประเมินด้วยกลุ่มตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicators) ที่สะท้อนการดำเนินตามพันธกิจหลักเฉพาะด้านที่มหาวิทยาลัยในแต่ละกลุ่มมุ่งเน้นดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายสู่ความเป็นเลิศได้เป็นผลสำเร็จตามยุทธศาสตร์ ประกอบด้วยกลุ่ม 1 พัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก กลุ่ม 2 พัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม กลุ่ม 3 พัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น กลุ่ม 4 พัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา และ กลุ่ม 5 ผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพหรือสาขาจำเพาะ พบว่า โดยทั่วไปมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมีอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายตามพันธกิจเฉพาะด้านที่มุ่งเน้นสู่ความเป็นเลิศในระดับมาก ส่วนมหาวิทยาลัยในระบบราชการมีสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวค่อนข้างน้อยถึงมาก

3. การดำเนินพันธกิจที่มุ่งเน้นให้สำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างโดดเด่นในแบบฉบับลักษณะเฉพาะตัว เมื่อพิจารณาค่าคะแนนที่ได้จากการวัดประเมินด้วยตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (uniqueness indicator) พบว่า มหาวิทยาลัยที่มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมีความอิสระ/คล่องตัวค่อนข้างมากถึงมาก ส่วนมหาวิทยาลัยที่มีสถานภาพเป็นหน่วยงานของรัฐอยู่ในระบบราชการ (หรือยังไม่ได้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ) มีความอิสระและคล่องตัวค่อนข้างน้อยถึงมาก

3.2 ผลการประเมินมาตรฐานวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยกรณีศึกษาที่นำร่องทดลองใช้ตัวบ่งชี้และผู้ทรงคุณวุฒิ ได้สะท้อนผลการทดลองประเมินความมีอิสระของมหาวิทยาลัยตนเอง สรุปประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้ที่ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้หลัก (core indicators) ตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicators) และตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (uniqueness indicator) สามารถสะท้อนความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยได้อย่างครอบคลุมและมีความเหมาะสมในการนำไปใช้

2. เกณฑ์การประเมินมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้ในทางปฏิบัติได้

3. ผลการประเมินให้สารสนเทศหลากหลายมิติและสามารถสะท้อนผลความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยได้อย่างรอบด้าน

นอกจากนี้ ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยกรณีศึกษานำร่องทดลองใช้มาตรวัดประเมินฯ ผู้บริหารระดับสูงที่มีอำนาจตัดสินใจเชิงนโยบายของกระทรวง อว. รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิด้านการอุดมศึกษาและด้านการวัดประเมิน มีความเห็น “สอดคล้องกัน” ว่ารายการตัวบ่งชี้ทั้งหมดที่บรรจุในมาตรวัดประเมินฯ ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งประกอบด้วย ตัวบ่งชี้หลัก ตัวบ่งชี้เฉพาะ และตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย สามารถ “สะท้อน” สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยได้อย่างครอบคลุม และมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ ส่วน “เกณฑ์มาตรฐาน” สำหรับการวัดประเมินมีความเหมาะสมและเป็นปรนัย สามารถนำไปใช้วัดประเมินมหาวิทยาลัยของตนได้ด้วยตนเองในทางปฏิบัติ เนื่องจากผู้บริหารมหาวิทยาลัยเห็นคำอธิบายบ่งบอกระดับคะแนนแสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในแต่ละตัวบ่งชี้ จึงสามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับพิจารณาตัดสินใจให้ค่าคะแนนแสดงสถานะความอิสระ/คล่องตัวตามตัวบ่งชี้ต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยได้ง่ายและเป็นปรนัย นอกจากนี้ ค่าคะแนนแสดงสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวตามตัวบ่งชี้หลัก (core indicators) ที่จัดแยกตามสาระแบบเน้นปัจจัยนำเข้า (process indicators) กระบวนการ (process indicators) และผลลัพธ์ (output indicators) ทำให้ผู้บริหารสามารถวินิจฉัยองค์กรมมหาวิทยาลัย โดยมองเห็นภาพโปรไฟล์แสดงพัฒนาการเกี่ยวกับสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในแต่ละองค์ประกอบ สำหรับนำไปใช้เพื่อยกระดับให้มีสถานะก้าวสู่ความมีอิสระในระดับที่สูงขึ้นได้อย่างชัดเจน

จากการพิจารณา “ผลการวัดประเมินตนเอง” จากการศึกษา นำร่องทดลองใช้มาตรวัดประเมินฯ และการนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขตัวบ่งชี้และเกณฑ์การวัดประเมิน จนทำให้ได้มาตรวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) และมีคู่มือการใช้มาตรวัดประเมินฯ ที่มีความถูกต้อง (accuracy) ความเหมาะสม (propriety) ความเป็นไปได้ (feasibility) ความมีประโยชน์ (utility) รวมทั้งความรับผิดชอบต่อการประเมิน (evaluation accountability)

ผลการประเมินคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงสภาพและด้านความเชื่อมั่น

ผลการประเมินคุณภาพด้าน “ความเที่ยงตรงเชิงสภาพ” ประกอบด้วย ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแสดงสถานะของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) ระหว่างมหาวิทยาลัยมีสถานะภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐกับมหาวิทยาลัยในระบบราชการ (มีสถานะภาพยังไม่ได้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ) และผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของผลการประเมินที่ได้จากการประเมินตนเองโดยมหาวิทยาลัยกับผลการประเมินตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา มีดังนี้

ผลการ “เปรียบเทียบสถานะ” ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) ระหว่างมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐกับมหาวิทยาลัยในระบบราชการ พบว่า มหาวิทยาลัยทั้ง 2 กลุ่ม มีระดับของการบริหารจัดการปกครองตนเอง (state of being self-governing) ของมหาวิทยาลัยที่มีเสรีภาพในการกำหนดทิศทางของการดำเนินงานตามพันธกิจด้านต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองอย่างคล่องตัว โดยปราศจากการควบคุมสั่งการหรือกำหนดบังคับจากหน่วยงานภายนอก

มหาวิทยาลัย ทั้งในส่วนของ การดำเนินการพื้นฐานสำคัญที่เป็นพันธกิจของมหาวิทยาลัยเมื่อทำการวัดประเมิน ตามกลุ่มตัวบ่งชี้หลัก (core indicators) การดำเนินพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยแต่ละกลุ่ม (จำแนกตาม กฎกระทรวงว่าด้วยการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2564) ตามกลุ่มตัวบ่งชี้เฉพาะ (specific indicators) และการดำเนินพันธกิจที่มุ่งเน้นให้บรรลุผลตามเป้าหมายได้อย่างโดดเด่นในลักษณะเฉพาะตัวตามตัวบ่งชี้ เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (uniqueness indicator) “แตกต่างกันชัดเจน” กล่าวคือ โดยทั่วไปพบว่า มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมีค่าเฉลี่ยคะแนนแสดงระดับสถานะความอิสระ/คล่องตัว “สูงกว่า” มหาวิทยาลัย ในระบบราชการ

นอกจากนี้ จากผลการวิเคราะห์ “ความสอดคล้องของผลการประเมิน” ที่ได้จากการประเมินตนเอง โดยมหาวิทยาลัยกับผลการประเมินตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า มีข้อมูลที่สอดคล้องกัน โดยมีความสัมพันธ์ใน “ทิศทางเดียวกัน” กล่าวคือ มหาวิทยาลัยที่มีความอิสระและคล่องตัวสูงก็มีผลการ ประเมินตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่สูงเช่นกัน ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ามาตรฐานวัดประเมินสถานะของ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษา ไทย) “มีคุณภาพ” ในประเด็นความเที่ยงตรงเชิงสภาพ อีกทั้งยังพบว่าผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความ สอดคล้องภายในของมาตรวัดประเมินฯ (internal consistency) ที่คำนวณตามสูตร Cronbach's alpha มี ค่าเท่ากับ .977 ($n = 50$) (สำหรับมาตรวัดประเมินฯ ฉบับที่สร้างขึ้นครั้งแรกมีตัวบ่งชี้ จำนวน 47 ตัว) และ เท่ากับ .962 ($n = 6$) (สำหรับมาตรวัดประเมินฯ ฉบับปรับปรุงคุณภาพจากฉบับแรกที่มีตัวบ่งชี้ จำนวน 35 ตัว) แสดงว่ามาตรวัดประเมินฯ ที่สร้างขึ้นมีคุณภาพด้าน “ความเชื่อมั่น (reliability)” เพราะบ่งชี้ความ สอดคล้องกันระหว่างค่าคะแนนแต่ละตัวบ่งชี้ (item score) กับค่าคะแนนรวมทุกตัวบ่งชี้ (total score) ความ เป็นอิสระ/คล่องตัวที่อยู่ในมาตรวัดประเมินฯ อีกทั้งยังพบอีกว่าค่าเฉลี่ยระดับความอิสระ/คล่องตัวของ มหาวิทยาลัยกรณีศึกษา ($n = 6$) ที่วัดประเมินค่าด้วยตัวบ่งชี้แต่ละกลุ่ม “มีความสัมพันธ์กัน” อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติกับค่าเฉลี่ยความอิสระ/คล่องตัวฯ ที่วัดประเมินค่าด้วยตัวบ่งชี้รวมทุกกลุ่มอยู่ในระดับสูง ($r_{XY} = .840- .998 ; p < .01$)

3.3 ผลการปรับปรุงตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/ คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใน บริบทการอุดมศึกษาไทย)

คณะผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะมาปรับตัวบ่งชี้และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความ เป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในบริบทการอุดมศึกษาไทย) ให้เป็น “ฉบับสมบูรณ์” โดยมีตัวบ่งชี้ที่สะท้อนสถานะการเป็นมหาวิทยาลัยใน กำกับของรัฐโดยการแสดง “ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย” โดยผลการปรับตัวบ่งชี้และเกณฑ์การ ประเมิน ทำให้ได้ตัวบ่งชี้ที่สะท้อนสถานะการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐโดยการแสดงความเป็นอิสระ ของมหาวิทยาลัยด้วย “ตัวบ่งชี้หลัก” ที่เป็นภาระหน้าที่หลักของการเป็นสถาบันอุดมศึกษาไทย จำนวน 35 ตัวบ่งชี้ “ตัวบ่งชี้เฉพาะ” ที่ตอบสนองจุดประสงค์และภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัยตามการจัดกลุ่มของ

มหาวิทยาลัย จำนวน 15 ตัวบ่งชี้ โดยในแต่ละกลุ่มประกอบด้วยตัวบ่งชี้เฉพาะ จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ และ “ตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย” เป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อนถึงความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินงานเพื่อตอบสนองอัตลักษณ์หรือความโดดเด่นของมหาวิทยาลัย จำนวน 1 ตัวบ่งชี้ กล่าวโดยสรุปมีจำนวนตัวบ่งชี้ที่มหาวิทยาลัยใช้ในการประเมินตนเองทั้งสิ้น 39 ตัวบ่งชี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ในการนำมาตราวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการอุดมศึกษาไทย) ไปใช้วัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย จากผลการพัฒนาคู่มือที่อธิบายรายละเอียดของแนวทางการประเมินไปใช้ ผู้ใช้ควรศึกษาคู่มือให้เข้าใจและดำเนินการประเมินตนเองตามรายละเอียดที่คู่มือกำหนด และประเมินตนเองโดยพิจารณาเกณฑ์การประเมินและหลักฐาน ร่องรอย รวมถึงการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยตามความเป็นจริง เพื่อให้ได้ผลการวัดประเมินที่สอดคล้องกับสภาพความจริง และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง

2. ในการนำมาตราวัดประเมินฯ ไปใช้ จากผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ ที่ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้หลักที่เป็น ภาระหน้าที่หลักของการเป็นสถาบันอุดมศึกษาไทย ตัวบ่งชี้เฉพาะที่ตอบสนองจุดประสงค์และภาระหน้าที่ของ มหาวิทยาลัยตามการจัดกลุ่มของมหาวิทยาลัย และตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยที่เป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อน ถึงความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อการดำเนินพันธกิจให้บรรลุเป้าหมายได้อย่าง โดดเด่นในลักษณะแบบฉบับเฉพาะตัวของมหาวิทยาลัย โดยตัวบ่งชี้มีลักษณะเป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อนปัจจัย นำเข้า กระบวนการ และผลการดำเนินงานที่แสดงการพัฒนาในเชิงระบบ ซึ่งจะช่วยให้ได้ผลการประเมินแยก ตามการพัฒนากลไกในเชิงระบบที่สะท้อนปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ ผลการประเมินแยกตามกลุ่ม ของตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้หลัก ตัวบ่งชี้เฉพาะ และตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย (uniqueness indicator) ที่เป็นสารสนเทศในมิติต่าง ๆ ที่ผู้บริหารควรนำไปวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการพัฒนามหาวิทยาลัย ให้มีความเป็นอิสระมากขึ้นต่อไป

3. ในการนำมาตราวัดประเมินฯ ไปใช้ จากผลการพัฒนาเกณฑ์การประเมินที่มีเกณฑ์การประเมิน มี ลักษณะเป็น rubric scoring 4 ระดับ ประกอบด้วย ระดับ 1: จำกัด/ถูกต้อง ระดับ 2: ค่อนข้างจำกัด/ถูกต้อง ระดับ 3: ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว และระดับ 4: อิสระ/คล่องตัว โดยในแต่ละระดับมีคำอธิบาย (descriptor) ที่สะท้อนความเป็นอิสระคล่องตัว ในส่วนของปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ ผู้ใช้ควรพิจารณา รายละเอียดของเกณฑ์ ซึ่งสามารถนำไปวิเคราะห์โปรไฟล์ของมหาวิทยาลัย วินิจฉัยองค์กร และการวิเคราะห์ แนวทางการพัฒนาตนเองเพื่อก้าวเข้าสู่ความเป็นอิสระในระดับที่สูงขึ้นไปได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพของความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยไทย โดยการนำมาตราวัดประเมินสถานะของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) ไปใช้วัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้ได้สารสนเทศสำหรับนำไปใช้ในการปรับปรุงหรือพัฒนาความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยตนเอง รวมถึงได้สารสนเทศในภาพรวมระดับนโยบายสำหรับกลุ่มมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนการพัฒนาวิทยาลัย

2. ควรศึกษาวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัย เพื่อทำความเข้าใจบริบทเงื่อนไขที่ส่งผลให้มหาวิทยาลัยมีความเป็นอิสระที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้สารสนเทศในการสนับสนุน ส่งเสริมพัฒนาวิทยาลัยไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ควรศึกษาวิจัยถอดบทเรียนความสำเร็จของมหาวิทยาลัยที่มีความโดดเด่นในการดำเนินการที่มีความเป็นอิสระในมิติต่าง ๆ โดยควรมีการนำผลการประเมินความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยมาเทียบเคียงในมิติต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์ผู้ที่มีผลการประเมินที่ดีและนำไปสู่แนวปฏิบัติที่ดี (best practice) ในแต่ละประเด็น แล้วศึกษาวิจัยเพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จให้ได้สารสนเทศที่เป็นแบบอย่างในการดำเนินการของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาของไทยต่อไป

4. ควรทำการวิจัยและพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายและกลยุทธ์สำหรับเสริมสร้างความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินพันธกิจสู่เป้าหมายคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการอุดมศึกษาไทย) โดยมีจุดมุ่งหมาย 1) เพื่อวัดประเมินและเปรียบเทียบระดับความอิสระ/คล่องตัวแสดงสถานะของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) 2) เพื่อศึกษาผลของความเป็นอิสระ/คล่องตัวและปัจจัยเกี่ยวข้องกับการดำเนินพันธกิจการอุดมศึกษาด้านอื่นที่มีต่อคุณภาพของมหาวิทยาลัย (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย) และ 3) เพื่อพัฒนาและประเมินข้อเสนอเชิงนโยบายและกลยุทธ์เสริมสร้างความเป็นอิสระ/คล่องตัวในการดำเนินพันธกิจสู่เป้าหมายของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

บรรณานุกรม

- Aghion, P. et al. (2008). *Higher Aspirations: an agenda for reforming European universities*, Bruegel Blueprint Series, Volume V, Belgium.
- Carvalho, Teresa & Diogo, Sara. (2017). *Exploring the relationship between institutional and professional autonomy: a comparative study between Portugal and Finland*. Journal of Higher Education Policy and Management. 40. 1-110.1080/1360080X.2018.1395916.
- Charmaz, K. (2014). *Constructing grounded theory* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Choi, S. (2019). Identifying indicators of university autonomy according to stakeholders'
- Cresswell, J.W., & Plano Clark, V.L. (2017). *Designing and conducting mixed-methods research* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- De Boer, H. F., Jongbloed, B. W. A., Enders, J., & File, J. M. (2010). *Progress in higher Education reform across Europe, Funding reform, Volume 1: Executive Summary and main report*. Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS).
- DeVellis, R.F. (2016). *Scale development: Theory and applications* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Enders, J., de Boer, H. & Weyer, E. (2013). *Regulatory autonomy and performance: the reform of higher education re-visited*. Higher Education. 65.
- Estermann, T., & Nokkala, T. (2009). University autonomy in Europe, European University Association.
- Estermann, T., & Pruvot, B. E. (2011). *Financially Sustainable Universities II: European universities diversifying income streams*, EUA, Brussels.6 in Surssock, A., Smidt, H. (2010).
- Estermann, T., & Nokkala, T. (2011). *University Autonomy in Europe I*. Brussels: Belgium: European University Association. European University Association.
- Field, A. (2018). *Discovering statistics using SPSS* (5th ed.). London: Sage.
- Gellatly, I. R. & Irving, P. G. (2001). *Personality, autonomy, and contextual performance of managers*. *Human performance*, 14(3), 231-245.
- Hair, Jr., F.J., Black, W.C., Babin, B.J., & Anderson, R.E. (2018). *Multivariate data analysis* (8th ed.). London: Cengage Learning.
- Kirtikara, K. (2004). *Transition from a University Under the Bureaucratic System To as Autonomous University : Reflections on Concepts And Experience of King Mongkut's University of Technology Thonburi*. Bangkok: 21 Century Co.,Ltd.

- Kohtamaki, Vuokko & Balbachevsky, Elizabeth. (2018). *University autonomy From past to present*. Theoretical and Methodological Perspectives on Higher Education Management and Transformation.
- Lao, R. (2015). *A critical study of Thailand's higher education reforms: The culture of borrowing*. Routledge.
- Reichert, S. & Tauch, C.,. (2005). Trends IV: European Universities Implementing Bologna, EUA, Brussels.
- Maassen, Peter & Gornitzka, Åse & Fumasoli, Tatiana. (2017). *University reform and institutional autonomy: A framework for analysing the living autonomy*. Higher Education Quarterly. 71. 10.1111/hequ.12129.
- Mainardes, E. W., Alves, H., & Raposo, M. (2010). An exploratory research on the stakeholders of a university. *Journal of Management and strategy*, 1(1), 76.
- Michavila, F., & Martinez, J. (2018). Excellence of Universities versus Autonomy, Funding and Accountability. *European Review*, 26(S1), S48-S56. doi:10.1017/S1062798717000539
- Miles, M.B., Huberman, A.M., & Saldana, J. (2019). *Qualitative data analysis: Sourcebook* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Neave, G. (1988). On the cultivation of quality, efficiency, and enterprise: an overview of recent trends in higher education in Western Europe, 1986-1988. *European journal of education*, 7-23.
- Neave, G. (2001). The changing frontiers of autonomy and accountability. *Higher Education Policy*, 14(1), 1-5.
- Parmenter, D. (2010). *Key performance indicators: Developing, implementing, and using winning KPIs* (2nd ed.). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Parmenter, D. (2020). *Key performance indicators: Developing, implementing, and using winning KPIs* (4th ed.). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Pituch, K.A., & Stevens, J.P. (2016). *Applied multivariate statistics for social sciences* (6th ed.). New York: Roudledge.
- Pruvot, E. B., & Estermann, T. (2017). University autonomy in Europe III. *The Scorecard*, 76.
- Suranaree University of Technology. (2013). *University Autonomy: Making It Work Proceedings. The 13th Anniversary Suranaree University of Technology*. p.53-58. Nakhon Ratchasima: Somboon Printing Co.,Ltd.
- The European University Association. (2018). *Transition to University Autonomy in Kazakhstan*. The European University Association.

- Vansteenkiste, M., Simons, J., Lens, W., Sheldon, K. M., & Deci, E. L. (2004). *Motivating learning, performance, and persistence: the synergistic effects of intrinsic goal contents and autonomy-supportive contexts*. *Journal of personality and social psychology*, 87(2), 246.
- Verhoest, K., Peters, B. G., Bouckaert, G., & Verschuere, B. (2004). The study of organisational autonomy: a conceptual review. *Public Administration and Development: The International Journal of Management Research and Practice*, 24(2), 101-118.
- กนกกานต์ เทวาพิทักษ์. (2561). การ วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ. *Journal of Management Science, Ubon Ratchathani University*, 7(13), 88-108.
- ณัฐภรณ์ หลาวทอง. (2016). *การสร้างเครื่องมือการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2558). *รายงานการประเมินผลความเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ.2558*. (เอกสารอัดสำเนา).
- รัตน์ บัวสนธิ์. 2550. *ทิศทางและอาณาบริเวณการประเมิน (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิตร ศรีสอาน. (2560). *มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ: นวัตกรรมการบริหารมหาวิทยาลัยในประเทศไทย*. สืบค้น 13 เมษายน 2564 จาก <http://www.wichitlikhit.com/wp-content/uploads/2017/11/มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ-นวัตกรรมการบริหารมหาวิทยาลัย-for-reading.pdf>
- ศิริชัย กาญจนวาสี. 2562. *ทฤษฎีการประเมิน (พิมพ์ครั้งที่ 9)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิทธิชัย แสงอาทิตย์. (ม.ป.ป.) *มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐกับความท้าทายในปัจจุบัน: กรณีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี* สืบค้น 13 เมษายน 2564 จาก <http://202.28.24.118/web/upload/allสุรนารี.pdf>.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ประสิทธิภาพและการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2544). อำนาจของการทดสอบทางสถิติ : ข้อควรคำนึงสำหรับการกำหนดขนาดตัวอย่างเพื่อการวิจัย. *วารสารวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์*. 7(1) : 1-19.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2561). *การวิจัยสถาบัน: เครื่องมือพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ*. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- องอาจ นัยพัฒน์, ทวีกา ตั้งประภา และมนตา ตุลย์เมธการ. (2562). *การศึกษาเจตนารมณ์และความคาดหวังของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐของมหาวิทยาลัยศรีนครินทร*

วิโรฒ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภามหาวิทยาลัย และสถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ

ระยะที่ 1 : รายชื่อผู้บริหารระดับสูงของการอุดมศึกษาไทย ผู้ทรงคุณวุฒิอุดมศึกษาที่ร่วมอุดมการณ์ขับเคลื่อนการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ รวมทั้งผู้ให้และผู้รับบริการที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการการอุดมศึกษา

1. ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน
2. ศาสตราจารย์กิตติคุณ คุณหญิง ดร.สุชาดา กิระนันท์
3. ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์
4. ศาสตราจารย์กิตติคุณ พีระศักดิ์ จันทร์ประทีป
5. ดร.กฤษณพงศ์ กีรติกร
6. พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.
7. อาจารย์মনชาย ภูวรกิจ
8. นายถาวร ชลัษเฐียร
9. นายวันนี นนท์ศิริ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินตัวบ่งชี้มาตรฐานวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในบริบทการอุดมศึกษาไทย

1. ศาสตราจารย์ ดร.ปทีป เมธาคุณวุฒิ
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ไทย ทิพย์สุวรรณกุล
3. รองศาสตราจารย์ ดร.พิชิต ฤทธิจรรยา

ระยะที่ 2 : รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความคาดหวังและความสำเร็จของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และประเมินคุณภาพเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวัดประเมินสถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ตามเจตนารมณ์และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในบริบทการอุดมศึกษาไทย)

1. รองศาสตราจารย์ ดร.กองพล อารีรักษ์
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพล เยื้องกลาง
3. พระมหาฉัตรชัย สุนตตชโย, ผศ.ดร.
4. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ
5. ดร.กฤษฎา เสกตระกูล

ระยะที่ 3 : รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องของผลการประเมินที่ได้จากการประเมินตนเองโดยมหาวิทยาลัยกับผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงสภาพ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ไมตรี อินทรประสิทธิ์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ
3. นางสาวนุชนภา รีนอบเชย

ตัวอย่างการแสดงองค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์ ในคู่มือการใช้มาตรวัดประเมิน
สถานะความเป็นอิสระ/คล่องตัวของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในบริบทการอุดมศึกษาไทย

ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน

ตัวบ่งชี้หลัก (core indicators) จำนวน 35 ตัวบ่งชี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านพันธกิจสถาบันอุดมศึกษา (12 ตัวบ่งชี้)

หมายเหตุ นำเสนอตัวอย่างบางส่วน

I.1.1 การพัฒนาระบบและกลไกด้านการจัดการศึกษา

ประเภทของตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้ปัจจัยนำเข้า (input indicator)

คำอธิบายตัวบ่งชี้

ความสามารถในการ เปิด ปิด ยุบรวม และพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศได้อย่างคล่องตัว และสามารถออกข้อบังคับ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาได้อย่างอิสระ เพื่อยกระดับความเป็นเลิศทางวิชาการและเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานให้บรรลุผลลัพธ์ตามเป้าหมายการผลิตและพัฒนากำลังคนในด้านวิชาการและวิชาชีพ

เกณฑ์การประเมิน

เกณฑ์การประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัว			
1 (จำกัด/ผูกตริง)	2 (ค่อนข้างจำกัด/ผูกตริง)	3 (ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว)	4 (อิสระ/คล่องตัว)
ไม่สามารถตัดสินใจเปิด ปิด ยุบรวม และพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศได้อย่างอิสระ เนื่องจากข้อจำกัดที่ยังต้องอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยงานภายนอก หรือ	สามารถตัดสินใจเปิด ปิด ยุบรวม และพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศได้อย่างอิสระ และ มีการออก หรือปรับ หรือเพิ่ม ข้อบังคับ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติใหม่บางประเด็น เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการจัดการ	สามารถตัดสินใจเปิด ปิด ยุบรวม และพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศได้อย่างอิสระ และ มีการออก หรือปรับ หรือเพิ่ม ข้อบังคับ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติใหม่เป็นส่วน	สามารถตัดสินใจเปิด ปิด ยุบรวม และพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศได้อย่างอิสระ และ มีการออก หรือปรับ หรือเพิ่ม ข้อบังคับ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติใหม่ทั้งหมด เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการจัดการศึกษาในภาพรวม อันจะ

เกณฑ์การประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัว			
1 (จำกัด/ผูกตึง)	2 (ค่อนข้างจำกัด/ผูกตึง)	3 (ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว)	4 (อิสระ/คล่องตัว)
การออกข้อบังคับระเบียบหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางราชการอย่างเข้มงวด	ศึกษา แต่ยังอิงตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางราชการค่อนข้างมาก	ใหญ่ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการจัดการศึกษามากกว่าที่ผ่านมา โดย ยังอิงตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางราชการบางประเด็น	ส่งผลต่อการยกระดับความเป็นเลิศทางวิชาการอย่างเต็มศักยภาพและมีประสิทธิภาพสูงสุดตามบริบทการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย

I.1.2 การพัฒนาระบบและกลไกด้านการวิจัยและการสร้างนวัตกรรม

ประเภทของตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้ปัจจัยนำเข้า (input indicator)

คำอธิบายตัวบ่งชี้

ความสามารถในการกำหนดประเด็นการวิจัย และการเปิดรับข้อเสนอโครงการวิจัย งานสร้างสรรค์ และการสร้างนวัตกรรมได้อย่างคล่องตัว และสามารถออกข้อบังคับ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติที่สนับสนุนการวิจัย และการสร้างนวัตกรรมได้อย่างอิสระ เพื่อเอื้ออำนวยต่อการทำงานวิจัย งานสร้างสรรค์ และการสร้างนวัตกรรมสำหรับอาจารย์และนักวิจัยให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการ สังคม และเทคโนโลยี และส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการในระดับชาติและนานาชาติ

เกณฑ์การประเมิน

เกณฑ์การประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัว			
1 (จำกัด/ผูกตึง)	2 (ค่อนข้างจำกัด/ผูกตึง)	3 (ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว)	4 (อิสระ/คล่องตัว)
ไม่สามารถตัดสินใจกำหนดประเด็นการวิจัย และเปิดรับข้อเสนอโครงการวิจัย งานสร้างสรรค์ และการสร้างนวัตกรรมได้อย่างอิสระ เนื่องจากข้อจำกัดที่ยังต้องอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยงานภายนอก หรือการออกข้อบังคับ ระเบียบ	สามารถตัดสินใจกำหนดประเด็นการวิจัย และเปิดรับข้อเสนอโครงการวิจัย งานสร้างสรรค์ และการสร้างนวัตกรรมได้อย่างอิสระ และ มีการออก หรือปรับ หรือเพิ่ม ข้อบังคับ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติใหม่บางประเด็น เพื่อเอื้ออำนวยต่อการทำงาน	สามารถตัดสินใจกำหนดประเด็นการวิจัย และเปิดรับข้อเสนอโครงการวิจัย งานสร้างสรรค์ และการสร้างนวัตกรรมได้อย่างอิสระ และ มีการออก หรือปรับ หรือเพิ่ม ข้อบังคับ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติใหม่เป็นส่วนใหญ่ เพื่อเอื้ออำนวยต่อการทำงาน	สามารถตัดสินใจกำหนดประเด็นการวิจัย และเปิดรับข้อเสนอโครงการวิจัย งานสร้างสรรค์ และการสร้างนวัตกรรมได้อย่างอิสระ และ มีการออก หรือปรับ หรือเพิ่ม ข้อบังคับ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติใหม่ทั้งหมด เพื่อเอื้ออำนวยต่อการทำงานวิจัย งานสร้างสรรค์ หรือการ

เกณฑ์การประเมินความเป็นอิสระ/คล่องตัว			
1 (จำกัด/ผูกตึง)	2 (ค่อนข้างจำกัด/ผูกตึง)	3 (ค่อนข้างอิสระ/คล่องตัว)	4 (อิสระ/คล่องตัว)
หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการบริหารการวิจัย เป็นไปตาม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางราชการอย่างเข้มงวด	วิจัย งานสร้างสรรค์ หรือ การสร้างนวัตกรรมสำหรับ อาจารย์และนักวิจัย แต่ ยังอิงตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางราชการ ค่อนข้างมาก	วิจัย งานสร้างสรรค์ หรือ การสร้างนวัตกรรมสำหรับ อาจารย์และนักวิจัย โดย ยังอิงตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางราชการบางประเด็น	สร้างนวัตกรรมสำหรับอาจารย์และนักวิจัย อันจะส่งผลต่อการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติอย่างมีประสิทธิภาพ